סדר הקידוש
וסדר האושפיזין
של חג הסוכות

אמרי שמואל

פניני תורה ומוסר
מדרש והלכה על
חג הסוכות

מהשיעור השבועי מפי מורנו ורבינו בנן של קדושים האדמו"ר
הרב שמואל שמעון טולידאנו שליט"א

יוצא לאור על ידי בית המדרש מוסדות התורה והחסד "בית מאיר"
ע"ש כ"ק מרן האדמו"ר הצדיק הגה"ק רבינו מאיר אבוחצירא זיע"א
אשדוד תשפ"ג

א.י.ת. אשדוד 0527627127

סדר הקידוש
וסדר האושפיזין
של חג הסוכות

אמרי שמואל

בענין תורה ומוסר
מדרש והלכה
על חג הסוכות

מהשיעור השבועי מפי מורנו ורבינו בנן של קדושים האדמו"ר
הרב שמואל שמעון טולידאנו שליט"א

יוצא לאור על ידי בית המדרש מוסדות התורה והחסד "בית מאיר"
ע"ש כ"ק מרן האדמו"ר הצדיק הגה"ק רבינו מאיר אבוחצירא זיע"א
אשדוד תשפ"ג

"אשת חיל מי ימצא"

"תנו לה מפרי ידיה ויהללוה בשערים מעשייה"

לעילוי נשמת הרבנית הצנועה וההדורה,
ביראת אלוקים חדורה, אשת חיל עטרת בעלה,
בת מלכים וקדושים, מגזע אראלים ותרשישים.

ענף עץ אבות, אבות מכלל דאיכא תולדות,
אינהו קדישי חסידי וחכימי, ואיהי מרגניתא דלית בה טימי.

הרבנית הצדקנית
מרת **מרגלית טולידאנו** ע"ה
בת הגאון הקדוש המלומד בניסים, לו דון שבח וקילוסין.
המאו"ד הגדול עט"ר וצ"ת כ"ק אדמו"ר
מרן רבי **מאיר שלום אביחצירא** זיע"א
והרבנית הצדקנית מרת **שמחה** ע"ה.

נלב"ע ביום שבת קודש ג' אייר תשע"ד
לסדר "להעלות נר תמיד"

יהי רצון שזכותה תעמוד לנו
ונזכה בקרוב לבנין בית המקדש
במהרה בימינו אמן

ת.נ.צ.ב.ה.

תוכן העניינים

בקשה קודם עשיית הסוכה ..... ג
דיני עירובי תבשילין ..... ה
עירוב תבשילין ..... ו
סדר הדלקת נרות לערב חג סוכות ..... ז
סדר שבעה אושפזין ..... ט
סדר ליל חג הסוכות ..... יז
דיני קידוש ..... כו
הנהגות קודם הקידוש ..... כח
ברכת הבנים ..... לד
סדר נטילת ידים ..... לה
דיני ברכת "המוציא" ..... לז
סדר הקידוש ליום חג סוכות ..... לח
מסכת סוכה ..... מ
לימוד בסעודת חג הסוכות ..... נא
פיוטים לחג הסוכות ..... נז
ההנהגה בברכת המזון ..... נט
דיני זימון ..... סא
ברכת המזון ..... סב
סדר הבדלה למוצאי חג סוכות ..... סט
ברכת מעין שלוש ..... עא

בקשה קודם עשיית הסוכה

כשעושה הסוכה קודם עשיית הסכך יאמר בקשה זו. (לשון חכמים ח"א סי' כט)

לְשֵׁם יִחוּד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ, בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ, וּרְחֵימוּ וּדְחִילוּ, לְיַחֲדָא אוֹתִיּוֹת יו"ד וְהֵ"א בְּאוֹתִיּוֹת וָא"ו וְהֵ"א בְּיהוֹדָא שְׁלִים (יהוה), בְּשֵׁם כָּל־יִשְׂרָאֵל. הֲרֵינִי מוּכָן וּמְזוּמָן לַעֲשׂוֹת הַסְּכָךְ עַל הַסֻּכָּה הָרוֹמֵז לְאִמָּא עִלָּאָה הַמְכֻסֶּה בְּסוֹד אוֹר מַקִּיף עַל הַבָּנִים שֶׁהֵם תִּפְאֶרֶת וּמַלְכוּת: (אִם עוֹשֶׂה בְּעַנְפֵי אִילָן יֹאמַר הֲרֵינִי עוֹשֶׂהוּ בְּעַנְפֵי אִילָן שֶׁמִּסְפָּרוֹ בְּמִנְיַן סֻכָּה שֶׁהוּא מִסְפַּר שֵׁם הַוָי"ה וְשֵׁם אדנ"י יאהדונה"י:) וַהֲרֵינִי עוֹשֶׂה הַסְּכָךְ הַזֶּה עַל גַּבֵּי שְׁלֹשָׁה דְּפָנוֹת כְּדֵי לֵישֵׁב בְּתוֹכָם בְּכָל יְמֵי חַג הַסֻּכּוֹת בְּשִׂמְחָה לְקַיֵּם מִצְוַת הַיְשִׁיבָה בְּסֻכָּה כְּהִלָּכָתָהּ. כְּמוֹ שֶׁצִּוָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּתוֹרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים:

וִיהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהָי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי, שֶׁיָּחוּל שֵׁם שָׁמַיִם עַל הַסֻּכָּה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה לְשֵׁבֶת בָּהּ לְשֵׁם מִצְוַת סֻכָּה וְיָחוּל וְיִשְׁכֹּן וִישָׁרָה אוֹר קְדֻשָּׁה בִּפְנִים בְּתוֹךְ הַסֻּכָּה וְגַם יִהְיֶה אוֹר קְדֻשָּׁה מַקִּיף עָלֶיהָ מִבַּחוּץ בְּכָל סְבִיבוֹתֶיהָ. וּתְזַכֵּנִי לְשֶׁבֶת בָּהּ אֲנִי וּבְנֵי בֵּיתִי בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב וְנִזְכֶּה לְשֶׁבֶת בְּצֵל אוֹר הַמַּקִּיף הַמִּתְפַּשֵּׁט עָלֶיהָ הַמַּקִּיף וְסוֹבֵב אוֹתָהּ כְּעֵין סֻכָּה וְיִמְשֹׁךְ עָלֵינוּ הֲאָרָה מִן אוֹר הַמַּקִּיף הַהוּא. וְתַעֲלֶה לְפָנֶיךָ כְּאִלּוּ בִּנִּיתִי בְּכָל־הַכַּוָּנוֹת הָרְאוּיוֹת לְכַוֵּן בַּעֲשִׂיָּתָהּ וּכְאִלּוּ כִּוַּנְתִּי בְּכָל־הַכַּוָּנוֹת הָרְאוּיוֹת לְכַוֵּן בְּסוֹד הַדְּפָנוֹת הָרְמוּזִים לנצ"ח הו"ד יסו"ד

דְּאִמָּא עִלָּאָה וּבְסוֹד סַכ״ךְ שֶׁעוֹלֶה מִסְפָּר מֵא״ה בְּנֶגֶד מֵאָה אוֹרוֹת שֶׁהוּא רוֹמֵז לַחֲצִי הַתַּחְתּוֹן דְּתִפְאֶר״ת דְּאִמָּא עִלָּאָה. וּבְאִלּוּ כִּוַּנְתִּי בְּכָל־פְּרָטֵי הַכַּוָּנוֹת שֶׁצָּרִיךְ לְכַוֵּן. וִיהִי | נֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ: ב״פ:

ואחר כך יאמר פסוקים אלו:

וּבָרָא יְהוָה עַל־כָּל־מְכוֹן הַר־צִיּוֹן וְעַל־מִקְרָאָהּ עָנָן וְעָשָׁן וְנֹגַהּ אֵשׁ לֶהָבָה לָיְלָה כִּי עַל־כָּל־כָּבוֹד חֻפָּה: וְסֻכָּה תִּהְיֶה לְצֵל־יוֹמָם מֵחֹרֶב וּלְמַחְסֶה וּלְמִסְתּוֹר מִזֶּרֶם וּמִמָּטָר: (ישעיה ד')

וַיְהִי בְשָׁלֵם סֻכּוֹ וּמְעוֹנָתוֹ בְּצִיּוֹן: (תהלים ע״ו)

יֹשֵׁב בְּסֵתֶר עֶלְיוֹן בְּצֵל שַׁדַּי יִתְלוֹנָן: אֹמַר לַיהוָה מַחְסִי וּמְצוּדָתִי אֱלֹהַי אֶבְטַח־בּוֹ: כִּי הוּא יַצִּילְךָ מִפַּח יָקוּשׁ מִדֶּבֶר הַוּוֹת: בְּאֶבְרָתוֹ | יָסֶךְ לָךְ וְתַחַת־כְּנָפָיו תֶּחְסֶה צִנָּה וְסֹחֵרָה אֲמִתּוֹ: (תהלים צ״א)

אחר כך יאמר ששה פסוקים אלו בנחמיה סי' ח'

וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי נֶאֶסְפוּ רָאשֵׁי הָאָבוֹת לְכָל־הָעָם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם אֶל־עֶזְרָא הַסֹּפֵר וּלְהַשְׂכִּיל אֶל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה: וַיִּמְצְאוּ כָּתוּב בַּתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה אֲשֶׁר יֵשְׁבוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּסֻּכּוֹת בֶּחָג בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי: וַאֲשֶׁר יַשְׁמִיעוּ וְיַעֲבִירוּ קוֹל בְּכָל־עָרֵיהֶם וּבִירוּשָׁלַם לֵאמֹר צְאוּ הָהָר וְהָבִיאוּ עֲלֵי־זַיִת וַעֲלֵי־עֵץ שֶׁמֶן וַעֲלֵי הֲדַס וַעֲלֵי תְמָרִים וַעֲלֵי עֵץ עָבֹת לַעֲשֹׂת סֻכֹּת כַּכָּתוּב: וַיֵּצְאוּ הָעָם וַיָּבִיאוּ וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם סֻכּוֹת אִישׁ עַל־גַּגּוֹ וּבְחַצְרֹתֵיהֶם וּבְחַצְרוֹת בֵּית הָאֱלֹהִים וּבִרְחוֹב שַׁעַר הַמַּיִם וּבִרְחוֹב שַׁעַר אֶפְרָיִם: וַיַּעֲשׂוּ כָל־הַקָּהָל הַשָּׁבִים מִן־הַשְּׁבִי סֻכּוֹת וַיֵּשְׁבוּ בַסֻּכּוֹת כִּי לֹא־עָשׂוּ

מִימֵי֙ יֵשׁוּעַ בִּן־נ֔וּן בְּנֵ֖י יִשְׂרָאֵ֑ל עַד֙ הַיּ֣וֹם הַה֔וּא וַתְּהִ֥י שִׂמְחָ֖ה גְּדוֹלָ֥ה מְאֹֽד׃ וַיִּקְרְא֙ בְּסֵ֣פֶר תּוֹרַ֣ת הָאֱלֹהִ֔ים יוֹם֙ בְּיוֹם֙ מִן־הַיּ֔וֹם הָרִאשׁ֖וֹן עַד֙ הַיּ֣וֹם הָאַחֲר֔וֹן וַיַּעֲשׂ֥וּ־חָ֖ג שִׁבְעַ֣ת יָמִ֑ים וּבַיּ֣וֹם הַשְּׁמִינִ֔י עֲצֶ֖רֶת כַּמִּשְׁפָּ֥ט׃

וְיִהְיֶ֣ | נְעַ֣ם אֲדֹנָ֣י אֱלֹהֵ֣ינוּ עָלֵ֗ינוּ וּמַעֲשֵׂ֤ה יָדֵ֨ינוּ֙ כּוֹנְנָ֣ה עָלֵ֔ינוּ וּמַעֲשֵׂ֥ה יָדֵ֖ינוּ כּוֹנְנֵֽהוּ׃

ואח"כ יסכך

דיני עירובי תבשילין

א. יום טוב שחל בערב שבת או ביום חמישי ושישי, אסור לבשל בו לשבת, אלא אם כן יעשה עירוב תבשילין מערב יום טוב, ועל ידי זה יהא מותר לבשל מיום טוב לשבת:

ב. עירוב זה מכינים בפת ותבשיל. שיעור הפת כביצה או יותר (מ 60 גרם ומעלה), ושיעור התבשיל מכזית (30 גרם ומעלה), ונוהגים להכין ביצה שלוקה קשה:

ג. מותר להניח עירוב אפילו בבין השמשות. ואם התפלל ערבית של יום טוב, ואפילו אמר רק "ברכו", ונזכר, אע"פ שעדיין לא שקעה השמש, אסור להניח עירוב, אלא יסמוך על העירוב של רב העיר:

ד. ישמור את העירוב עד ליל שבת. ומצוה להניחו בליל שבת וביום שבת כ"לחם משנה", ובסעודה שלישית יבצע עליו:

ה. בערב יום טוב לפני תפלת המנחה טוב להכריז בבית הכנסת שמצוה להניח עירוב:

עירוב תבשילין

יקח העירוב בידו ויברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יאהדונהי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת עֵירוּב:

בְּדִין עֵירוּבָא, יְהֵא שָׁרֵי לָנָא לַאֲפוּיֵי וּלְבַשּׁוּלֵי וּלְאַטְמוֹנֵי וּלְתַקּוּנֵי (וּלְמִשְׁחַט) **וּלְאַדְלוּקֵי שַׁרְגָּא וּלְמֶעְבַּד כָּל צָרְכָּנָא, מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת** (ורב שעושה עירוב לתושבי עירו מוסיף: **לָנָא וּלְכָל בְּנֵי הָעִיר הַזֹּאת**):

צריך שיבין מה שאומר, וטוב שיחזור לומר בלשון הקודש:

בְּעֵרוּב זֶה יְהֵא מֻתָּר לָנוּ לֶאֱפוֹת וּלְבַשֵּׁל וּלְהַטְמִין וּלְתַקֵּן וּלְהַדְלִיק הַנֵּר וְלַעֲשׂוֹת כָּל צָרְכֵּינוּ מִיּוֹם טוֹב לַשַּׁבָּת:

סדר הדלקת נרות לערב חג סוכות

לפני הדלקת נרות תברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יאהדונהי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,
אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר
שֶׁל יוֹם טוֹב:

ואם חל בשבת תברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יאהדונהי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,
אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר
שֶׁל שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב:

צריך לברך "שהחיינו" בקידוש הלילה, ויש מקומות שהנשים נוהגות לברך "שהחיינו" בהדלקת הנרות, ביום־טוב שיש בו "שהחיינו" בקידוש (בא"ח במדבר א). ויש מקומות שאין מברכות הנשים "שהחיינו", וכל עיר יעשו כפי מנהגם (חוקי הנשים פרק מא).

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יאהדונהי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,
שֶׁהֶחֱיָינוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה:

ראוי לאשה שתתפלל בשעת הדלקת הנרות, שיתן לה ה' בנים מאירים בתורה, וזהו נוסח התפילה הכתוב בספר "כף החיים" (סימן רסג ס"ק לד);

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי שֶׁתָּחוּם וּתְרַחֵם עָלַי,
וְתַגְדִּיל חַסְדְּךָ עִמְּדִי לָתֵת לִי זֶרַע אֲנָשִׁים עוֹשֵׂי רְצוֹנֶךָ,
וְעוֹסְקִים בְּתוֹרָתְךָ לִשְׁמָהּ, וְיִהְיוּ מְאִירִים בַּתּוֹרָה בְּזִכּוּת נֵרוֹת

(שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב הַלָּלוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר; כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר. וְגַם תָּחוּם וּתְרַחֵם עַל בַּעֲלִי (פלוני בן פלונית)**, וְתִתֶּן לוֹ אֹרֶךְ יָמִים וּשְׁנוֹת חַיִּים עִם בְּרָכָה וְהַצְלָחָה, וּתְסַיְּעֵהוּ לַעֲשׂוֹת רְצוֹנֵךְ בְּשִׂלֵּמוּת, כֵּן יְהִי רָצוֹן אָמֵן. יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ, יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי**

סדר שבעה אושפזין

בכל לילה מחג הסוכות, קודם שיכנס לסוכה, יעמוד בפתח ויאמר בקשה זו (לשון חכמים חלק א סימן ל). שגם לפי דעת הפוסקים הפשטנים יש חיוב לפרש פסוק "בסוכות תשבו" וכו' כולו בפיו במצוה זו (בא"ח האזינו ז).

לְשֵׁם יִחוּד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ, בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ, וּרְחִימוּ וּדְחִילוּ, לְיַחֲדָא שֵׁם יו"ד הֵ"י בְּאוֹתִיּוֹת וָא"ו הֵ"י בְּיִחוּדָא שְׁלִים (יהו"ה) בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. וּבְשֵׁם כָּל הַנְּפָשׁוֹת וְהָרוּחוֹת וְהַנְּשָׁמוֹת הַמִּתְיַחֲסִים אֶל שָׂרְשֵׁי נַפְשֵׁנוּ רוּחֵנוּ וְנִשְׁמָתֵנוּ, וּמַלְבּוּשֵׁיהֶם וְהַקְּרוֹבִים לָהֶם שֶׁמִּכְלָלוֹת אֲצִילוּת בְּרִיאָה יְצִירָה עֲשִׂיָּה, וּמִכָּל פְּרָטֵי אֲצִילוּת בְּרִיָּה יְצִירָה עֲשִׂיָּה דְּכָל פַּרְצוּף וּסְפִירָה דִּפְרָטֵי אֲצִילוּת בְּרִיאָה יְצִירָה עֲשִׂיָּה. הִנֵּה אֲנַחְנוּ בָּאִים לְקַיֵּם מִצְוַת עֲשֵׂה לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה. כְּמוֹ שֶׁצִּוָּנוּ יְהוָה יאהדונהי אֱלֹהֵינוּ בְּתוֹרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה עַל יְדֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם (ויקרא כג, מב מג): "בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים, כָּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכֹּת: לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם": לְתַקֵּן שׁוֹרֶשׁ מִצְוָה זוֹ בְּמָקוֹם עֶלְיוֹן. לַעֲשׂוֹת כַּוָּנַת יוֹצְרֵנוּ שֶׁצִּוָּנוּ לַעֲשׂוֹת מִצְוָה זוֹ. לְהַשְׁלִים אֵילָן הָעֶלְיוֹן וּלְהָקִים סֻכַּת דָּוִד לְהַחֲזִיר הָעֲטָרָה לְיָשְׁנָהּ. וּלְהַשְׁלִים שְׁלֵמוּת תִּקּוּן הַנְּפָשׁוֹת וְהָרוּחוֹת וְהַנְּשָׁמוֹת שֶׁמִּכְלָלוֹת אֲצִילוּת בְּרִיאָה יְצִירָה עֲשִׂיָּה, וּמִכָּל פְּרָטֵי אֲצִילוּת בְּרִיאָה יְצִירָה עֲשִׂיָּה. וִיהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה יאהדונהי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. שֶׁיִּהְיֶה עַתָּה עֵת רָצוֹן לִהְיוֹת עוֹלָה מִצְוָה זוֹ לְפָנֶיךָ:

בכל לילה יאמר השורה השייכת לאותו הלילה כמסודר כאן:

ליל א׳:

וּבְכֵן מִצְוָה זוֹ יִמָּשֵׁךְ הַחֶסֶד הַפְּנִימִי הָעֶלְיוֹן הַנִּקְרָא יוֹמָם. יוֹמָא דְּכָלִיל לְכֻלְּהוּ יוֹמֵי שֶׁהוּא הַחֶסֶד שֶׁבַּחֶסֶד מֵאִמָּא עִלָּאָה לְרָחֵל אִמֵּנוּ. וְגַם תְּקַבֵּל עוֹד רָחֵל אִמֵּנוּ הַחֶסֶד הָעֶלְיוֹן שֶׁבְּכָל הַחֲסָדִים דְּאוֹר מַקִּיף מֵאִמָּא עִלָּאָה קַדִּישָׁא שֶׁהוּא הַחֶסֶד שֶׁבַּחֶסֶד שֶׁבָּהּ:

ליל ב׳:

וּבְכֵן מִצְוָה זוֹ יִמָּשֵׁךְ לְרָחֵל אִמֵּנוּ אוֹר הַמַּקִּיף הַחֶסֶד שֶׁבַּגְּבוּרָה מֵאִמָּא עִלָּאָה קַדִּישָׁא:

ליל ג׳:

וּבְכֵן מִצְוָה זוֹ יִמָּשֵׁךְ לְרָחֵל אִמֵּנוּ אוֹר הַמַּקִּיף הַחֶסֶד שֶׁבַּתִּפְאֶרֶת מֵאִמָּא עִלָּאָה קַדִּישָׁא:

ליל ד׳:

וּבְכֵן מִצְוָה זוֹ יִמָּשֵׁךְ לְרָחֵל אִמֵּנוּ אוֹר הַמַּקִּיף הַחֶסֶד שֶׁבַּנֶּצַח מֵאִמָּא עִלָּאָה קַדִּישָׁא:

ליל ה׳:

וּבְכֵן מִצְוָה זוֹ יִמָּשֵׁךְ לְרָחֵל אִמֵּנוּ אוֹר הַמַּקִּיף הַחֶסֶד שֶׁבַּהוֹד מֵאִמָּא עִלָּאָה קַדִּישָׁא:

ליל ו׳:

וּבְכֵן מִצְוָה זוֹ יִמָּשֵׁךְ לְרָחֵל אִמֵּנוּ אוֹר הַמַּקִּיף בְּלִלּוֹת הַחֲמִשָּׁה חֲסָדִים שֶׁבַּיְסוֹד מֵאִמָּא עִלָּאָה קַדִּישָׁא:

ליל ז׳:

וּבְכֵן מִצְוָה זוֹ יִמָּשֵׁךְ לְרָחֵל אִמֵּנוּ אוֹר הַמַּקִּיף כְּלָלוּת הַחֲמִשָּׁה חֲסָדִים שֶׁבַּמַּלְכוּת מֵאִימָא עִלָּאָה קַדִּישָׁא:

וְחוֹבַן בַּחֶסֶד בִּפְאָה וְיִתְמַתְּקוּ הַגְּבוּרוֹת וְיִתְבַּסְּמוּ. וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שיר השירים ב, ו): "וּשְׂמֹאלוֹ תְּחַבְּקֵנִי". וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ יִשְׂרָאֵל בְּנֵי מְלָכִים בְּנֵי הַמַּלְכוּת רָחֵל עֲקֶרֶת הַבַּיִת. עָשִׂינוּ הַסֻּכָּה כְּמִצְוַת יְהוָה יאהדונהי אֱלֹהֵינוּ אֲשֶׁר הִיא כְּנֶגֶד עַנְנֵי כָבוֹד. כַּכָּתוּב (במדבר י, לד): "וַעֲנַן יְהוָה יאהדונהי עֲלֵיהֶם יוֹמָם". וְהֵם שִׁבְעָה עֲנָנִים. וּכְנֶגְדָּם הֵם שִׁבְעַת יְמֵי הַסֻּכָּה. וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ יוֹשְׁבִים בְּצֵל אוֹר הַמַּקִּיף הַמִּתְפַּשֵּׁט עָלֶיהָ הַמַּקִּיף וְסוֹבֵב אוֹתָהּ. וּבִישִׁבְתֵּנוּ בָּהּ יִמָּשֵׁךְ אֵלֵינוּ מִן הָאוֹר הַמַּקִּיף הַהוּא:

אָבִינוּ אָב הָרַחֲמָן, פְּרוֹשׂ עָלֵינוּ סֻכַּת שְׁלוֹמֶךָ. וְתַקְּנֵנוּ בְּעֵצָה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ. וּבְצֵל כְּנָפֶיךָ תַּסְתִּירֵנוּ. וּשְׁמֹר צֵאתֵנוּ וּבוֹאֵנוּ לְחַיִּים טוֹבִים וּלְשָׁלוֹם. וְיִתְקַיֵּם בָּנוּ מִקְרָא שֶׁכָּתוּב עַל יְדֵי דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל (תהלים קכא, ה): "יְהוָה יאהדונהי שֹׁמְרֶךָּ, יְהוָה יאהדונהי צִלְּךָ עַל יַד יְמִינֶךָ": "כִּי הָיִיתָ עֶזְרָתָה לִּי, וּבְצֵל כְּנָפֶיךָ אֲרַנֵּן" (שם סג, ח): וְיִתְקַיֵּם בָּנוּ מִקְרָא שֶׁכָּתוּב עַל יְדֵי הוֹשֵׁעַ הַנָּבִיא (יד, ח): "יָשֻׁבוּ יֹשְׁבֵי בְצִלּוֹ יְחַיּוּ דָגָן וְיִפְרְחוּ כַגָּפֶן": וְיִתְקַיֵּם בָּנוּ מִקְרָא שֶׁכָּתוּב עַל יְדֵי יְשַׁעְיָה הַנָּבִיא (נא, טז): "וָאָשִׂם דְּבָרַי בְּפִיךָ וּבְצֵל יָדִי כִּסִּיתִיךָ, לִנְטֹעַ שָׁמַיִם וְלִיסֹד אָרֶץ, וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן עַמִּי אָתָּה:

פסוקים בראשי תיבות יהו"ה:

יוֹמָם יְצַוֶּה יְהוָה יאהדונהי חַסְדּוֹ וּבַלַּיְלָה שִׁירָה עִמִּי. תְּפִלָּה לְאֵל חַיָּי: הַרְאֵנוּ יְהוָה יאהדונהי חַסְדֶּךָ. וְיֶשְׁעֲךָ תִּתֶּן לָנוּ: וְחֶסֶד יְהוָה יאהדונהי מֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם עַל יְרֵאָיו. וְצִדְקָתוֹ לִבְנֵי בָנִים: הוֹדוּ לַיהוָה יאהדונהי כִּי טוֹב. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

פסוקים בראשי תיבות אהי"ה:

אָהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט. חֶסֶד יְהוָה יאהדונהי מָלְאָה הָאָרֶץ: הוֹדוּ לְאֵל הַשָּׁמָיִם. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: יְהִי חַסְדְּךָ יְהוָה יאהדונהי עָלֵינוּ. כַּאֲשֶׁר יִחַלְנוּ לָךְ: הִנֵּה עֵין יְהוָה יאהדונהי אֶל יְרֵאָיו. לַמְיַחֲלִים לְחַסְדּוֹ:

פסוקים בראשי תיבות אדנ"י:

אַתָּה יְהוָה יאהדונהי לֹא תִכְלָא רַחֲמֶיךָ מִמֶּנִּי. חַסְדְּךָ וַאֲמִתְּךָ תָּמִיד יִצְּרוּנִי: דִּמִּינוּ אֱלֹהִים חַסְדֶּךָ. בְּקֶרֶב הֵיכָלֶךָ: נָחִיתָ בְחַסְדְּךָ עַם זוּ גָּאָלְתָּ. נֵהַלְתָּ בְעָזְּךָ אֶל נְוֵה קָדְשֶׁךָ: יְהוָה יאהדונהי יִגְמֹר בַּעֲדִי. יְהוָה יאהדונהי חַסְדְּךָ לְעוֹלָם. מַעֲשֵׂי יָדֶיךָ אַל תֶּרֶף:

אֵל מָלֵא רַחֲמִים. פְּרוֹשׂ עָלֵינוּ סֻכַּת רַחֲמִים וְשָׁלוֹם. כִּי אַתָּה יְהוָה יאהדונהי הַפּוֹרֵשׂ סֻכַּת שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ אָמֵן:

ואח"כ יאמר עולו אושפיזין עלאין כנהוג

עוֹלוּ אוּשְׁפִּיזִין עִלָּאִין קַדִּישִׁין, עוֹלוּ אַבְהָן עִלָּאִין קַדִּישִׁין, לְמִיתַב בְּצִלָּא דְמְהֵימְנוּתָא עִלָּאָה בְּצִלָּא דְקב"ה. לְיַעוּל אַבְרָהָם וְעִמֵּהּ יִצְחָק וְיַעֲקֹב, מֹשֶׁה אַהֲרֹן יוֹסֵף וְדָוִד.

ליל א':

לְיַעוּל אַבְרָהָם רְחִימָא אַבָּא קַדִּישָׁא. וְלִיעוּל עִמֵּיהּ: יִצְחָק וְיַעֲקֹב, מֹשֶׁה אַהֲרֹן, יוֹסֵף וְדָוִד:

ליל ב׳:

לִיעוּל **יִצְחָק** עֲקֵידָא אַבָּא קַדִּישָׁא. וְלִיעוּל עִמֵּיהּ: אַבְרָהָם וְיַעֲקֹב, מֹשֶׁה אַהֲרֹן, יוֹסֵף וְדָוִד:

ליל ג׳:

לִיעוּל **יַעֲקֹב** שְׁלֵימָא אַבָּא קַדִּישָׁא. וְלִיעוּל עִמֵּיהּ: אַבְרָהָם יִצְחָק, מֹשֶׁה אַהֲרֹן, יוֹסֵף וְדָוִד:

ליל ד׳:

לִיעוּל **מֹשֶׁה** רַעְיָא מְהֵימְנָא. וְלִיעוּל עִמֵּיהּ: אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, אַהֲרֹן, יוֹסֵף וְדָוִד:

ליל ה׳:

לִיעוּל **אַהֲרֹן** כַּהֲנָא. וְלִיעוּל עִמֵּיהּ: אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, מֹשֶׁה, יוֹסֵף וְדָוִד:

ליל ו׳:

לִיעוּל **יוֹסֵף** צַדִּיקָא. וְלִיעוּל עִמֵּיהּ: אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, מֹשֶׁה, אַהֲרֹן וְדָוִד:

ליל ז׳:

לִיעוּל **דָּוִד** מַלְכָּא מְשִׁיחָא. וְלִיעוּל עִמֵּיהּ: אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, מֹשֶׁה אַהֲרֹן וְיוֹסֵף:

"**בַּסֻּכֹּת** תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים". תִּיבוּ אֻשְׁפִּיזִין עִלָּאִין קַדִּישִׁין. תִּיבוּ אֲבָהָן עִלָּאִין קַדִּישִׁין לְמִתַּב בְּצִלָּא דִּמְהֵימְנוּתָא

עִלָּאָה בִּצְלָּא דִּקְוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. זַכָּאָה חוּלָקָנָא וְזַכָּאָה חוּלָקְהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל. דִּכְתִיב (דברים לב, ט): "כִּי חֵלֶק יְהוָה יאהדונהי עַמּוֹ, יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ":

אחר כך ישב בסוכה ויאמר (מ"לשון חכמים" חלק ב'):

ליל א':

וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים, וַיהוָה יאהדונהי בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל: (ז' פעמים)

ליל ב':

וַיִּזְרַע יִצְחָק בָּאָרֶץ הַהִיא וַיִּמְצָא בַּשָּׁנָה הַהִיא מֵאָה שְׁעָרִים, וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה יאהדונהי: (ז' פעמים)

ליל ג':

מַה טֹּבוּ אׇהָלֶיךָ יַעֲקֹב, מִשְׁכְּנֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל: (ז' פעמים)

ליל ד':

תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה, מוֹרָשָׁה קְהִלַּת יַעֲקֹב: (ג' פעמים). וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד, מִכֹּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: (ג' פעמים). וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה, אֲשֶׁר יְדָעוֹ יְהוָה יאהדונהי פָּנִים אֶל פָּנִים: (ג' פעמים):

ליל ה':

וַיְדַבֵּר יְהוָה יאהדונהי אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן וְאֶל בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אָמוֹר לָהֶם: יְבָרֶכְךָ יְהוָה יאהדונהי וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה יאהדונהי פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְהוָה יאהדונהי פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם: וְשָׂמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַאֲנִי אֲבָרְכֵם: (ג' פעמים):

ליל ו׳:

וַיִּצְבֹּר יוֹסֵף בָּר כְּחוֹל הַיָּם הַרְבֵּה מְאֹד, עַד כִּי חָדַל לִסְפֹּר כִּי אֵין מִסְפָּר: (ג׳ פעמים):

בֶּן פֹּרָת יוֹסֵף בֶּן פֹּרָת עֲלֵי עָיִן, בָּנוֹת צָעֲדָה עֲלֵי שׁוּר: (ג׳ פעמים):
וְלִיוֹסֵף אָמַר מְבֹרֶכֶת יְהוָֹה יאהדונהי **אַרְצוֹ, מִמֶּגֶד שָׁמַיִם מִטָּל, וּמִתְּהוֹם רֹבֶצֶת תָּחַת: וּמִמֶּגֶד תְּבוּאֹת שָׁמֶשׁ, וּמִמֶּגֶד גֶּרֶשׁ יְרָחִים: וּמֵרֹאשׁ הָרְרֵי קֶדֶם, וּמִמֶּגֶד גִּבְעוֹת עוֹלָם: וּמִמֶּגֶד אֶרֶץ וּמְלֹאָהּ וּרְצוֹן שֹׁכְנִי סְנֶה, תָּבוֹאתָה לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקָדְקֹד נְזִיר אֶחָיו:** (ג׳ פעמים):

ליל ז׳:

וַיְהִי דָוִד לְכָל דְּרָכָו מַשְׂכִּיל, וַיהוָֹה יאהדונהי **עִמּוֹ:** (ג׳ פעמים). **מְגַדֵּל יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ, וְעֹשֶׂה חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ לְדָוִד וּלְזַרְעוֹ עַד עוֹלָם:** (ג׳ פעמים):

תפילה כשיוצאים מהסוכה:

בהעריב הושענא רבה, טרם שיוצא מסוכתו וחוזר לביתו לחג שמחת תורה – יאמר:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, כְּשֵׁם שֶׁקִּיַּמְתִּי וְיָשַׁבְתִּי בְּסוּכָּה זוּ כֵּן אֶזְכֶּה לְשָׁנָה הַבָּאָה לֵישֵׁב בְּסֻכַּת עוֹרוֹ שֶׁל לִוְיָתָן.

ויתפלל תפילה זו:

רִבּוֹנָא דְּעָלְמָא יְהֵא רַעֲוָא מִן קֳדָמָךְ שֵׁאוֹתָן מַלְאָכִים הַקְּדוֹשִׁים הַשָּׁכִים לְמִצְוַת סָכָּה וּלְמִצְוַת ד׳ מִינִים לוּלָב וְאֶתְרוֹג הֲדַס וַעֲרָבָה הַנּוֹהֲגִים בְּחַג הַסֻּכּוֹת, הֵם יִתְלַווּ עִמָּנוּ בְּצֵאתֵנוּ מִן הַסֻּכָּה, וְיִבָּנְסוּ עִמָּנוּ לְבָתֵּינוּ לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם, וְלִהְיוֹת תָּמִיד עָלֵינוּ שְׁמִירָה עֶלְיוֹנָה מִמְּעוֹן קָדְשֶׁךָ וְלַהֲצִילֵנוּ מִכָּל חֵטְא וְעָוֹן וּמִכָּל פְּגָעִים רָעִים וּמִכָּל שָׁעוֹת רָעוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת לָבֹא לָעוֹלָם, וְהַעֲרֵה עָלֵינוּ רוּחַ מְמָרוֹם וְחַדֵּשׁ כְּלִיוֹתֵינוּ לְעָבְדְּךָ בֶּאֱמֶת בְּאַהֲבָה וּבְיִרְאָה, וְנָתְמִיד מְאֹד בְּתַלְמוּד

תּוֹרָתֶךָ הַקְּדוֹשָׁה לִלְמוֹד וּלְלַמֵּד, וּזְכוּת אַרְבָּעָה מִינִים וּמְצוַת סֻכָּה
יַעֲמוֹד לָנוּ שֶׁתַּאֲרִיךְ אַפְּךָ עַד שׁוּבֵנוּ אֵלֶיךָ בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵימָה לְפָנֶיךָ
וּנְתַקֵּן כָּל אֲשֶׁר פָּגַמְנוּ, וְנִזְכֶּה לִשְׁתֵּי שֶׁלְחָנוֹת בְּלִי צַעַר וְיָגוֹן אֲנִי
וּבְנֵי בֵיתִי וְיוֹצְאֵי חֲלָצַי, וְנִהְיֶה כֻּלָּנוּ שְׁקֵטִים וּשְׁלֵוִים דְּשֵׁנִים וְרַעֲנַנִּים
וְעוֹבְדֵי הַשֵּׁם בֶּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ בִּרְצוֹנְךָ הַטּוֹב בִּכְלַל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ אֲדֹנָי צוּרִי וְגוֹאֲלִי.

סדר ליל חג הסוכות

אם חל בשבת יתחיל מכאן

אחר תפלת ערבית יכנס לביתו וכשיכנס למקום השלחן
יאמר בקול רם ובשמחה יתירה;

"שַׁבַּת שָׁלוֹם"

וינשק ידי אביו וידי אמו אם הם בחיים. אחר כך יסתכל באור הנר אשר ברכו עליו ויסתכל בשני הנרות ויכוין שהם אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור. גם יכוין שהם אחד בה"א ראשונה ואחד בה"א אחרונה שבשם יהו"ה. ואף על פי שהדליקו שבעה נרות לכבוד שבת – עם כל זה הוא לא יסתכל אלא רק בשנים ויכוין בהסתכלותו שיאירו נרות העליונים.

ואחר כך יעמוד במקום שישב שם אצל השלחן ויאמר בקול רם;

דָּא הִיא סְעוּדְתָא דְחַקַל תַּפּוּחִין קַדִּישִׁין.

ואחר כך יקיף את השלחן דרך ימין ויחזור ויעמוד במקום שעמד בו קודם ההקפה, ואז בעומדו שם יקח בידו שתי אגודות הדס שהן אחת כנגד זכור ואחת כנגד שמור, ויאחזם ויחברם יחד כדרך גדילתן בין שתי ידיו ויברך עליהם "עצי בשמים" ויריח בהם, ואחר שיריח אז תכף ומיד בעודם מחוברים יחד בין שתי ידיו יאמר בפיו;

זָכוֹר וְשָׁמוֹר בְּדִבּוּר אֶחָד נֶאֱמְרוּ.

ויוסיף לומר בלחש (שיח חיים עמ' רכ);

רֵיחַ נִיחוֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה יאהדונהי׃

ואחר כך יחזור להקיף השלחן פעם שנית בשתיקה בעוד ההדס בידו, אך אין מעכב שיהיה בין שתי ידיו גם בעת שמקיף, אלא די לאחוז ביד ימין בלבד, ואם ישאר אחוז בשתי ידיו הנה מה טוב ומה נעים דנכון לעשות כך.

ואחר ההקפה השנית, ישאר ההדס ביד ימינו לחבוב מצוה ויאמר פיוט זה בשמחה (בא"ח ש"ש בראשית כט). ומנהג העולם לכפול כל קטע שלש פעמים (מנחת אהרן כלל ד אות ב).

שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת מַלְאֲכֵי עֶלְיוֹן, מִמֶּלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא

(יאמר שלוש פעמים).

בּוֹאֲכֶם לְשָׁלוֹם מַלְאֲכֵי הַשָּׁלוֹם מַלְאֲכֵי עֶלְיוֹן, מִמֶּלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא

(יאמר שלוש פעמים).

אם יש במשפחה גם ילדים קטנים שאינם מדברים, נכון לומר הנוסח בלשון רבים – "ברכונו", אף שבמקור הוא בלשון יחיד, דלמה יגרעו הקטנים, ורק אם הוא יחידי, או שכולם גדולים, יאמרו בלשון יחיד – "ברכוני".

בָּרְכוּנִי לְשָׁלוֹם מַלְאֲכֵי הַשָּׁלוֹם מַלְאֲכֵי עֶלְיוֹן, מִמֶּלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא

(יאמר שלוש פעמים).

בְּשִׁבְתְּכֶם לְשָׁלוֹם מַלְאֲכֵי הַשָּׁלוֹם מַלְאֲכֵי עֶלְיוֹן, מִמֶּלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא

(יאמר שלוש פעמים).

בְּצֵאתְכֶם לְשָׁלוֹם מַלְאֲכֵי הַשָּׁלוֹם מַלְאֲכֵי עֶלְיוֹן, מִמֶּלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא

(יאמר שלוש פעמים).

ואחר כך יאמר פסוק "כי מלאכיו" ופסוק "ה' ישמור צאתך" (בא"ח ש"ש בראשית כט).

כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָּךְ לִשְׁמָרְךָ בְּכָל דְּרָכֶיךָ: יְהוָה, יאהדונהי יִשְׁמָר צֵאתְךָ וּבוֹאֶךָ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:

ואחר כך בלי הפסק יאמר תכף פרק "אשת חיל", ויכוין שיש בו כ"ב פסוקים כנגד כ"ב צינורות של מעלה, שבעת הזאת הם פתוחים ומריקים שפע וברכה מהבריכה העליונה מראש כל הכתרים (בא"ח שם).

אֵשֶׁת-חַיִל, מִי יִמְצָא; וְרָחֹק מִפְּנִינִים מִכְרָהּ.
בָּטַח בָּהּ לֵב בַּעְלָהּ; וְשָׁלָל, לֹא יֶחְסָר.
גְּמָלַתְהוּ טוֹב וְלֹא רָע, כֹּל, יְמֵי חַיֶּיהָ.
דָּרְשָׁה, צֶמֶר וּפִשְׁתִּים; וַתַּעַשׂ, בְּחֵפֶץ כַּפֶּיהָ.
הָיְתָה, כָּאֳנִיּוֹת סוֹחֵר; מִמֶּרְחָק, תָּבִיא לַחְמָהּ.
וַתָּקָם, בְּעוֹד לַיְלָה, וַתִּתֵּן טֶרֶף לְבֵיתָהּ; וְחֹק - לְנַעֲרֹתֶיהָ.
זָמְמָה שָׂדֶה, וַתִּקָּחֵהוּ; מִפְּרִי כַפֶּיהָ, נָטְעָה כָּרֶם.
חָגְרָה בְעוֹז מָתְנֶיהָ; וַתְּאַמֵּץ, זְרוֹעֹתֶיהָ.
טָעֲמָה, כִּי טוֹב סַחְרָהּ; לֹא יִכְבֶּה בַלַּיְלָה נֵרָהּ.
יָדֶיהָ, שִׁלְּחָה בַכִּישׁוֹר; וְכַפֶּיהָ, תָּמְכוּ פָלֶךְ.
כַּפָּהּ, פָּרְשָׂה לֶעָנִי; וְיָדֶיהָ, שִׁלְּחָה לָאֶבְיוֹן.
לֹא תִירָא לְבֵיתָהּ מִשָּׁלֶג; כִּי כָל בֵּיתָהּ, לָבֻשׁ שָׁנִים.
מַרְבַדִּים עָשְׂתָה לָּהּ; שֵׁשׁ וְאַרְגָּמָן לְבוּשָׁהּ.
נוֹדָע בַּשְּׁעָרִים בַּעְלָהּ; בְּשִׁבְתּוֹ עִם זִקְנֵי אָרֶץ.
סָדִין עָשְׂתָה, וַתִּמְכֹּר; וַחֲגוֹר, נָתְנָה לַכְּנַעֲנִי.
עֹז וְהָדָר לְבוּשָׁהּ; וַתְּשַׂחַק לְיוֹם אַחֲרוֹן.
פִּיהָ, פָּתְחָה בְחָכְמָה; וְתוֹרַת חֶסֶד, עַל-לְשׁוֹנָהּ.
צוֹפִיָּה, הֲלִיכוֹת בֵּיתָהּ; וְלֶחֶם עַצְלוּת, לֹא תֹאכֵל.

קָמוּ בָנֶיהָ, וַיְאַשְּׁרוּהָ; בַּעְלָהּ - וַיְהַלְלָהּ.
רַבּוֹת בָּנוֹת, עָשׂוּ חָיִל; וְאַתְּ - עָלִית עַל-כֻּלָּנָה.
שֶׁקֶר הַחֵן, וְהֶבֶל הַיֹּפִי: אִשָּׁה יִרְאַת יְהוָה יאהדונהי, הִיא תִתְהַלָּל.
תְּנוּ-לָהּ, מִפְּרִי יָדֶיהָ; וִיהַלְלוּהָ בַשְּׁעָרִים מַעֲשֶׂיהָ.

אַתְקִינוּ סְעוּדְתָא דִמְהֵימְנוּתָא שְׁלֵמְתָא, חֶדְוְתָא דְמַלְכָּא קַדִּישָׁא. אַתְקִינוּ סְעוּדְתָא דְמַלְכָּא. דָּא הִיא סְעוּדְתָא דַחֲקַל תַּפּוּחִין קַדִּישִׁין.

אֲהַלְלָה שֵׁם אֱלֹהִים בְּשִׁיר וַאֲגַדְּלֶנּוּ בְתוֹדָה: יְהוָה, יאהדונהי עֻזִּי וְמָגִנִּי בּוֹ בָטַח לִבִּי וְנֶעֱזָרְתִּי וַיַּעַלְז לִבִּי וּמִשִּׁירִי אֲהוֹדֶנּוּ:

ואח"כ יאמר פזמון "אזמר בשבחין", ואף שרבינו האר"י ז"ל יסד פזמון זה לאומרו בתוך הסעודה, עם־כל־זה פשט המנהג בכל המקומות לאומרו קודם הקידוש. וכשיש סיבה לעשות את הקידוש מהר – יאמר פזמון זה בתוך הסעודה (בא"ח ש"ש בראשית כט).

אָ זַמֵּר בִּשְׁבָחִין לְמֵיעַל גּוֹ פִּתְחִין דְּחַקְלָא תַּפּוּחִין דְּאִנּוּן קַדִּישִׁין:

נָ זַמִּין לָהּ הַשְׁתָּא בִּפְתוֹרָא חַדְתָּא וּבִמְנַרְתָּא טַבְתָּא דְּנַהֲרָא עַל רֵישִׁין:

יְ מִינָא וּשְׁמָאלָא וּבֵנַיְהוּ כַּלָּה בְּקִשּׁוּטִין אָזְלָא וּמָאנִין וּלְבוּשִׁין:

יְ חַבֵּק לָהּ בַּעְלָהּ וּבִיסוֹדָא דִילָהּ דְּעָבִיד נַיְחָא לָהּ יְהֵא לָהּ כַּתִּישִׁין:

צְ וְחִין אַף עַקְתִין בְּטֵלִין וּשְׁבִיתִין בְּרַם אַנְפִּין חַדְתִּין וְרִוְחִין עִם נַפְשִׁין:

חֲ דוּ סַגִּי יֵיתֵי וְעַל חֲדָא תַּרְתֵּי נְהוֹרָא לָהּ יִמְטֵי וּבִרְכָאן דִּנְפִישִׁין:

קְ רִיבוּ שׁוּשְׁבִינִין עֲבִידוּ תִּקּוּנִין לְאַפָּשָׁא זִינִין וְנוּנִין עִם רַחֲשִׁין:

לְ מֶעְבַד נִשְׁמָתִין וְרוּחִין חַדְתִּין בְּתַרְתֵּין וּתְלָתִין וּבְתְלָתָא שִׁבְשִׁין:

וְ עִטּוּרִין שַׁבְעִין לָהּ וּמַלְכָּא דִּלְעֵלָּא דְּיִתְעַטַּר כֻּלָּא בְּקַדִּישׁ קַדִּישִׁין:

רְ שִׁימִין וּסְתִימִין בְּנַוָּהּ כָּל עָלְמִין בְּרַם עַתִּיק יוֹמִין הֲלָא בַּטִּישׁ בַּטִּישִׁין:

יְ הֵא רַעֲוָא קַמֵּיהּ דְּתִשְׁרֵי עַל עַמֵּיהּ דְּיִתְעַנַּג לִשְׁמֵיהּ בִּמְתִיקִין וְדוּבְשִׁין:

אֲ סַדֵּר לְדַרוֹמָא מְנַרְתָּא דִּסְתִימָא וְשֻׁלְחָן עִם נַהֲמָא בִּצְפוּנָא אַרְשִׁין:

בְּ חַמְרָא גּוֹ כַּפָּא וּמְדָאנֵי אַפָּא לְאָרוּם וַאֲרוּסָה לְהִתַּקְפָּא חַלָּשִׁין:

גְ עַטַּר (נ״א נַעֲבֵד) לְהוֹן כִּתְרִין בְּמִלִּין יַקִּירִין בְּשַׁבְעִין עִטּוּרִין דְּעַל גַּבֵּי חַמְשִׁין:

שְׁ כִינְתָּא תִּתְעַטַּר בְּשִׁית נַהֲמֵי לִסְטָר בְּוָוִין תִּתְקַטָּר וְזִינִין דִּכְנִישִׁין:

שְׁ בִיתִין וּשְׁבִיקִין מְסָאֲבִין דִּרְחִיקִין חֲבִילִין דִּמְעִיקִין וְכָל זִינֵי חַרְשִׁין:

לְ מִבְצַע עַל רִפְתָּא כְּזֵיתָא וּכְבֵיעָתָא תְּרֵין יוּדִין נַקְטָא סְתִימִין וּפְרִישִׁין:

מְ שַׁח זֵיתָא דַּכְיָא דְּסַחֲנִין רַחֲיָא וְנַגְדִּין נַהֲלַיָּא בְּנַוָּהּ בִּלְחִישִׁין:

הֲ לָא נִיטָא רָזִין וּמִלִּין דִּגְנִיזִין דְּלֵיתְהוֹן מִתְחַזִּין טְמִירִין וּכְבִישִׁין:

אִ תְעַטְּרָא כַּלָּה בְּרָזִין דִּלְעֵלָּא בְּגוֹ הַאי חִפּוּלָא דְּעִירִין קַדִּישִׁין:

ואחר כך יאמר בקשת "יהא רעוא" כולה, ואין לחוש משום שאילת צרכיו בשבת, שנוסח זה של "יהא רעוא" הוא כתפלה קבועה (רב פעלים ח"ב סימן מו);

וִיהֵי רַעֲוָא מִן קֳדָם עַתִּיקָא קַדִּישָׁא דְּכָל קַדִּישִׁין, טְמִירָא דְּכָל טְמִירִין, סְתִימָא דְּכָלָּא, דְּיִתְמְשַׁךְ טַלָּא עִלָּאָה מִגֵּהּ לְמַלְיָא רֵישֵׁהּ דְּזֵעִיר אַנְפִּין, וּלְהַטִּיל לַחֲקַל תַּפּוּחִין קַדִּישִׁין בִּנְהִירוּ דְּאַנְפִּין בְּרַעֲוָא וּבְחֶדְוָתָא דְּכָלָּא. וְיִתְמְשַׁךְ מִן קֳדָם עַתִּיקָא קַדִּישָׁא דְּכָל קַדִּישִׁין, טְמִירָא דְּכָל טְמִירִין סְתִימָא דְּכָלָּא, רְעוּתָא וְרַחֲמֵי חִנָּא וְחִסְדָּא בִּנְהִירוּ עִלָּאָה בִּרְעוּתָא וְחֶדְוָה, עָלַי וְעַל כָּל בְּנֵי בֵיתִי, וְעַל כָּל הַנִּלְוִים אֵלַי, וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל עַמֵּהּ. וְיִפְרְקִינָן מִכָּל עַקְתִין בִּישִׁין דְּיֵיתוּן לְעָלְמָא. וְיַזְמִין וְיִתְיְהִיב לָנָא מְזוֹנָא וּפַרְנָסָתָא טַבְתָּא, בְּלִי צָרָה וְעַקְתָּא, מִמַּזָּלָא דְּכָל מְזוֹנֵי בֵּהּ תַּלְיָן. וְיִשְׁזְבִינָן מֵעֵינָא בִישָׁא וּמֵחַרְבָּא דְּמַלְאַךְ הַמָּוֶת וּמִדִּינָהּ שֶׁל גֵּהִנָּם. וְיֵיתֵי לָנָא וּלְכָל נַפְשָׁתָנָא חִנָּא וְחִסְדָּא וְחַיֵּי אֲרִיכֵי וּמְזוֹנֵי רְוִיחֵי וְרַחֲמֵי מִן קֳדָמֵהּ. אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן, אָמֵן וְאָמֵן.

נהגו לומר קודם הקידוש לשון הזוה"ק (ויקהל רז:) (בא"ח ש"ש בראשית כט)

יוֹמָא דָּא, מִתְעַטְּרָא בְּשִׁבְעִין עִטְרִין, וּשְׁמָא עִלָּאָה (פ"ח ע"ב) קַדִּישָׁא, אִשְׁתְּלִים בְּכָל סִטְרִין, וְאִתְנְהִירוּ בֻּלְּהוּ דַּרְגִּין, וְכֻלָּא בְּחֶדְוָה דִּבְרָכָאן, וּבְקִדּוּשָׁה עַל קִדּוּשָׁה, וְתוֹסֶפֶת דִּקְדוּשָׁה.

קִדּוּשָׁה דְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא, דָּא אִיהִי קִדּוּשָׁה דְּשַׁבָּת בְּרֵאשִׁית. דְּהָא אִתְקַדַּשׁ מִתְּלָתִין וּתְרִין שְׁבִילִין, וּתְלַת דַּרְגִּין דְּתַפּוּחִין (ויחי רמ"ט ע"ב) קַדִּישִׁין. וּבָעֵינָן לְאַדְבְּרָא עַל הַאי קִדּוּשָׁה, בְּלָלָא דְּעוֹבָדָא דִּבְרֵאשִׁית, וְנַיְחָא בְּרָזָא דִּתְלָתִין וּתְרִין שְׁבִילִין, וּתְלַת דַּרְגִּין דְּאִתְכְּלִילָן בְּהוּ, רָזָא דְּסַהֲדוּתָא דְּעוֹבָדָא דִּבְרֵאשִׁית, דְּהַיְינוּ (בראשית ב) וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם וְגוֹ'. וַיְכַל אֱלֹהִים,

דְּאִית בְּסַהֲדוּתָא דָּא, תְּלָתִין (הקדמה ה' ע"ב) וַחֲמֵשׁ תֵּיבִין. תְּלָתִין וּתְרֵין שְׁבִילִין, וּתְלַת דַּרְגִּין דְּתַפּוּחִין קַדִּישִׁין.

תְּלַת דַּרְגִּין, דְּאִינּוּן: שְׁבִיעִי. שְׁבִיעִי. שְׁבִיעִי. וְאִית בֵּיהּ רָזָא דְּעִלְּמָא עִלָּאָה, וְרָזָא דְּעָלְמָא תַּתָּאָה, וְרָזָא דְּכָל מְהֵימְנוּתָא. תְּלַת זִמְנִין אֱלֹהִים, חַד, עָלְמָא תַּתָּאָה. וְחַד, פַּחַד יִצְחָק. וְחַד, עָלְמָא עִלָּאָה קַדִּישָׁא, קֻדְשׁ קוּדְשִׁין. בָּעֵי בַּר נָשׁ לְמִסְחַד סַהֲדוּתָא דָּא, בְּחֶדְוָה, בִּרְעוּתָא דִּלְבָּא, לְאַסְהָדָא קַמֵּי מָארֵיהּ דִּמְהֵימְנוּתָא. וְכָל מַאן דַּיְסְהִיד דָּא, וְיִשָּׁוֵי לְבֵיהּ וּרְעוּתֵיהּ לְדָא, מְכַפֵּר עַל כָּל חוֹבוֹי.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְרָצָה בָּנוּ וְכוּ', הַאי קִידּוּשָׁא אִיהוּ בְּחַד מַתְקְלָא, לְקַבֵּל סַהֲדוּתָא דִּמְהֵימְנוּתָא, וְאִינּוּן תְּלָתִין וַחֲמֵשׁ תֵּיבִין אַהֲרָנִין, כַּמָּה דְּאִית בְּוַיְכֻלּוּ. כְּלָּא סַלְקִין לְשִׁבְעִין תֵּיבִין, (קל"ב ע"ב) לְאִתְעַטָּרָא בְּהוּ שַׁבָּת, דְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא. זַכָּאָה חוּלָקֵיהּ דְּבַר נָשׁ, דְּיִכַּוֵּון רְעוּתֵיהּ לְמִלִּין אִלֵּין, לְיקָרָא דְּמָארֵיהּ.

ואחר שיאמר לשון הזוהר הנזכר, ראוי לומר לשון הזוה"ק המלוקט מכמה מקומות, כמו מה שהביא רבנו ב"לשון חכמים" (ח"א סימן ג);

אַתְקִינוּ רְתִיכִין קַדִּישִׁין, אִתְתַּקְנוּ מְשַׁרְיָן לְקָדְמוּת מָארֵיכוֹן יִתְעָר וְיִפּוֹק לְבוּשָׁא דִּיקָר דְּשַׁבְּתָא מִסִּטְרָא דְּדָרוֹם וְיִתְפָּרֵשׁ עַל כָּל חֵילִין וּמַשְׁרְיָן דִּלְסִטַר יְמִינָא וְיִתְלַבְּשָׁן בֵּהּ. הָא מָטָא עִדָּנָא דְּסַלְקָא נְקוּדָה קַדִּישָׁא וּנְהוֹרָא נַהֲר וְאַתְעַטָּרָא אִיהִי בַּאֲבָהָן, וְאִתְחַבְּרַת וְאִתְאַחֲדַת בְּהוּ לְמֶהֱוֵי חַד, וְאִקְרֵי כְּלָּא שַׁבָּת דְּאִיהוּ רָזָא דִּתְלַת אֲבָהָן, דְּמִתְאַחְדָן בְּבַת יַחְדָּא וְאִיהִי מִתְעַטְּרָא בְּהוּ וְאִינּוּן בְּעָלְמָא דְּאָתֵי וְכְלָּא אִיהוּ חַד, וְדָא אִיהוּ שַׁבָּת שׁ' בַּת לְמֶהֱוֵי כְּלָּא חַד, הָא עִדָּנָא דִּנְקוּדָא קַדִּישָׁא סָלְקָא וְאִתַּחֲזְיַאת

וְאִתְקַשְׁטַת וְכָל חֶדְוָה אִשְׁתְּכַח לְעֵלָּא וְתַתָּא וְעָלְמִין כּוּלְּהוּ בְּחֶדְוָה, וּבְהַאי לֵילְיָא הַאי נְקֻדָּה קַדִּישָׁא מִתְפַּשֵּׁט נְהוֹרָהָא וּפָרִישׁ גְּדְפּוֹי עַל עָלְמָא, וְכָל שֶׁלְטָנִין אַחֲרָנִין מִתְעַבְּרָן וְנָטִירוּ אִשְׁתְּכַח עַל עָלְמָא, וְאִתּוֹסַף רוּחַ נִשְׁמְתָא בְּיִשְׂרָאֵל עַל כָּל חַד וְחַד וְאִתְסְחֵי הַהוּא בְּבֶסְמִין דְּגִנְתָא דְּעֵדֶן וְנָחִית וּשְׁרָא עַל עַמָּא קַדִּישָׁא, וְכַד נְחִית הַהוּא רוּחָא קַדִּישָׁא נְחַתֵּן עִמֵּהּ לְגוֹ גִּנְתָא דְּעֵדֶן שִׁתִּין רְתִיכִין מִתְעַטְּרָן לְשִׁית סִטְרִין, וְכָל רוּחִין וְנִשְׁמְתִין דְּגִנְתָא דְּעֵדֶן כּוּלְּהוּ מִתְעָרֵי לְהַהוּא רוּחָא קַדִּישָׁא.

הַאי רוּחָא אִתְהֲנִי בְּהַאי יוֹמָא קַדִּישָׁא מֵהַנְאוֹתָן דְּיִשְׂרָאֵל וּמֵעֲנוּגָא דִּילְהוֹן וְאִצְטְרִיךְ לְמֵיהַב לֵהּ עֲנוּגָא בְּמֵיכְלָא וּבְמִשְׁתְּיָא תְּלָת זְמָנִין בְּתְלָת סְעוּדָתִין דְּתְלָת דָּרְגֵי מְהֵימָנוּתָא וְהַאי רוּחָא נָטִיל חֶדְוָה וַעֲנוּגָא בְּאִנּוּן סְעָדָתֵי דְּיִשְׂרָאֵל.

הַאי רוּחָא אִתְהֲנָיָא כָּל שְׁתָּא יוֹמִין מֵרוּחָא עִלָּאָה דְּעַתִּיקָא דְּכָל עַתִּיקִים וּבְיוֹמָא דְּשַׁבְּתָא בֵּיוָן דִּנְחֵית וְאִתְסְחֵי בְּגִנְתָא דְּעֵדֶן מִלֵּילְיָא אֶתְעַנַּג מַעֲנוּגָא דְּגוּפָא בְּסְעָדָתֵי דְּמֵהֵימָנוּתָא. וְאֶתְעַנַּג הַאי רוּחָא מֵעִלָּא וְתַתָּא וַאֲתַרוּי בְּכָל סִטְרִין בְּעַטָּרָא וַעֲנוּגָא דִּלְעֵלָּא וְתַתָּא. וְעַל דָּא כְּתִיב וְשָׁמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשַּׁבָּת שַׁבָּת דָּא הוּא הַהִיא נְקֻדָּה תַּתָּאָה. אֶת הַשַּׁבָּת דָּא הוּא הַאי רוּחָא.

כַּד אִתּוֹסַף קְדוּשָׁן וּבִרְכָן מִלְּעֵלָּא עַל הַהִיא נְקוּדָא. אֶתְנַהַר כֻּלָּא וְאִתְעֲבִיד רוּחָא נְהוֹרָא בְּכָל סִטְרִין אֶתְפַּלֵּג לְעֵלָּא וְנַהַר. וְאֶתְפַּלֵּג לְתַתָּא וְנַהַר. וְדָא הוּא דִּכְתִיב בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. חוֹלֶק אַחְסָנָא אִית לָן כַּהֲדָא. חוֹלָקָא דִּלְעֵלָּא אֶתְעַטַּר מַעֲנוּגָא דִּלְתַתָּא דְּאִתְהֲנִי בְּהָנֵי סְעָדָתֵי. וְעַל דָּא אִצְטְרִיךְ לְעַנְּגָא

לֵה בְּמֵיכְלָא וּבְמִשְׁתְּיָא בִּלְבוּשֵׁי יְקָר וּבְחַדְוּת דִּכְלָא. וְכָךְ מִתְעַטְּרָא הַאי חוּלָקָא לְתַתָּא וְאַתְנְטִיר בַּמָּה דְּאִצְטְרִיךְ סָלְקָא לְעֵלָּא וְאִתְחַבַּרְתְּ בְּהַהוּא חוּלָקָא אַחֲרָא. וְהַאי נְקֻדָּה נָטִיל כּוּלָּא מֵעֵלָּא וּתְתָּא וְאִתְכַּלְּלַת מִכָּל סִטְרִין.

שַׁבָּת שָׁלוֹם אַתָּה שָׁלוֹם וְכֹל אֲשֶׁר לְךָ שָׁלוֹם. בִּזְכוּתְךָ ה׳ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַּשָּׁלוֹם. לָהֶם בְּרִית שָׁלוֹם וְיִתְעַנְּגוּ עַל רֹב שָׁלוֹם שַׁבַּת שָׁלוֹם. אַתָּה שָׁלוֹם וְכֹל אֲשֶׁר לְךָ שָׁלוֹם.

דיני קידוש

א. משקיעת החמה חל חובת קידוש ואסור לטעום שום דבר אפילו מים עד שיקדש, ואפילו שלא התפלל עדיין ערבית. מיהו אם היה ביום הששי בתענית, מותר לו לשטוף פיו קודם הקידוש (בא"ח ש"ש בראשית יז). ויזהר כששוטף פיו לא ישתה מהמים.

ב. מותר לכתחילה להתפלל ערבית ולקדש מבעוד יום [היינו מפלג המנחה]. וכן נהגו בכמה מקומות לקדש מבעוד יום, והמחמיר לקדש מצאת הכוכבים, תבוא עליו הברכה. אך המחמיר לקדש בצאת הכוכבים, לא יתפלל מבעוד יום וימתין הרבה עד לילה ודאי לקדש, דלכתחילה צריך לקדש מיד אחר התפלה. אלא יעשה כמנהג רבינו האר"י ז"ל לקבל שבת מעט קודם השקיעה, דאז עד שיתפלל ערבית ויבא מבית הכנסת ויאמר הפסוקים והפיוט והזוהר שנוהגים לומר קודם, יהיה זמן צאת הכוכבים ויקדש (בא"ח שם יג).

ג. על פי הסוד צריך ליזהר שנרות שבת יהיו דולקים במקום שמקדשים, ורק בשביל צורך והכרח גדול, יש לסמוך על המקילים בזה שלא מצריכים להדליק את הנר במקום קידוש (בא"ח שם ט).

ד. גם הנשים חייבות בקידוש של שבת מהתורה (בא"ח שם יא), לכן אם אין בעלה בבית או שהיא (בר מינן) אלמנה – יכולה לקדש לעצמה, ולהוציא את בני ביתה ידי חובה, אלא אם כן יש שם ילד שעשה בר מצוה, ויש לו בודאי שתי שערות (למטה) – עדיף שהוא יעשה הקידוש (עיין בא"ח שם יב).

ה. אין עושים את הקידוש אלא במקום שעתידים לאכול שם סעודת שבת, ולכן אם קידש בחדר זה, יזהר לכתחילה לא לאכול בחדר אחר, ואפילו שרואה מהחדר האחֵר את המקום שעשה שם את הקידוש. לכן, אם אוכלים האנשים בחדר זה והנשים בחדר אחֵר, וכדומה - לא יבואו הנשים לשמוע הקידוש בחדר האנשים, אלא ישארו בחדרם, ומשם ישמעו את הקידוש, ורק שהמקדש יכוין להוציא את כל השומעים אותו ידי חובה. ואם הוצרך לעבור לחדר אחֵר לאחר הקידוש כגון שנמצא שאין מקום מספיק בחדר שנעשה הקידוש – העצה היעוצה שבאותו החדר שנעשה הקידוש יאכל כזית לחם, או כזית מיני מזונות, או ישתה רביעית יין [ואם הוא המקדש - לכתחילה ישתה רביעית יין מלבד כוס הקידוש, ורק בשעת הדחק שאי אפשר לו, יסמוך על רביעית של כוס הקידוש], ואחר כך ילך לחדר האחר, וימשיך סעודתו שם. והוא הדין באותו החדר אם קידש בזוית זו על דעת לאכול שם, ונמלך לאכול בזוית אחרת, לא יעשה כן לכתחילה, ואם הוכרח

לעשות כן - יעשה כנ"ל שיאכל כזית בזוית שקידש בה ואחר כך יפנה לזוית אחרת (עיין בא"ח שם א, ב, ג, ז).

ו. צריך ליזהר לאכול מיד אחר הקידוש, ואם קידש ולא סעד אחריו מיד, הרי זה לא יצא ידי חובת קידוש. ואם בכל זאת לא אכל מיד אלא לאחר זמן – לא יחזור לקדש. מיהו אם אירע זה בקידוש הלילה, אז קודם שיברך "המוציא" יהרהר ברכת הקידוש, או יאמר את הקידוש בפיו בלא שם ומלכות. ואם הוא ביום יכוין בברכת "המוציא" למִצְוַת קידוש, כאדם שמקדש על הפת, ויאמר פסוקים של קידוש היום קודם נטילת ידים (בא"ח שם ד).

ז. כוס הקידוש טעון ארבעה דברים, והם; א. אפילו הכוס נקי צריך לשוטפו במים מבחוץ ומבפנים קודם הקידוש. ב. שיהיה שלם בשפתו ובגופו, ואפילו רק סדוק בלא חסרון הרי זה פסול. ג. שיהיה מלא יין עד הסוף. ד. שלא יהיה היין פגום, שאם שתה ממנו אפילו מעט – פגמו (בא"ח שם כא).

הנהגות קודם הקידוש

א. אחר שאמר "לשם יחוד" הנזכר, יעמוד במקומו, ואדם אחר ימלא את כוס הקידוש ויאחזנו בשתי ידיו וימסרהו למקדש, והמקדש גם כן יקבלהו בשתי ידיו, ויחזיק הכוס בשתי ידיו כנגד החזה שלו, ואחר כך יסיר יד שמאלו ויאחזנו ביד ימין בלבד, כדי לכלול השמאל בימין (בא"ח ש"ש בראשית כט).

ב. ואחר שיאחזנו בימין בלבד אז ימזוג את היין במים, דהיינו שישפוך מעט מים בשלש פעמים זה אחר זה לתוך כוס הקידוש, ולא ישפוך בפעם אחת. וטוב שאותו אדם שמסר לו את הכוס בשתי ידיו, הוא יעשה את המזיגה ביד ימינו (שם).

ג. ואחר המזיגה יתן עיניו בכוס היין ויסתכל בו, ויש סוד עמוק וכוונה גדולה בהסתכלות זו, וכל אדם פשוט די לו לכוין בהסתכלות עין ימין בחמשה הויו"ת שעולים מספר עי"ן, ובהסתכלות עין שמאל גם כן בחמשה הויו"ת שעולים מספר עי"ן, כך:

עין ימין

יהו"ה יהו"ה

יהו"ה

יהו"ה יהו"ה

יהו"ה

עין שמאל

יהו"ה יהו"ה

יהו"ה

יהו"ה יהו"ה

ומנהגנו לראות את המצח ביין ולכוין; מצ"ח מספר הצלח"ה (שם).

קודם הקידוש יעמדו המקדש והשומעים (שם). והמקדש יגביה את הכוס מעל השלחן כ־10 ס"מ, ויתן עיניו בו כדי שלא יסיח דעתו ממנו (שם כא).

בשבת יאמר קודם הקידוש "לשם יחוד" זה מבא"ח (ש"ש בראשית כט). ויש מדקדקין לומר קודם הקידוש, אחר שאומרים "לשם יחוד" וכו'; "והריני מתכוין לפטור בברכה שאברך על יין דקידוש את כל מיני משקין שאשתה בתוך הסעודה", ומנהג נכון הוא, כי האדם עלול לשכחה, ובזה נמצא הוא זריז ונזכר (בא"ח נשא ה).

לְשֵׁם יִחוּד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ וּרְחִימוּ וּדְחִילוּ, לְיַחֲדָא שֵׁם יו"ד וְהֵ"א בְּוָא"ו וְהֵ"א בְּיִחוּדָא שְׁלִים (יְהוָה), בְּשֵׁם כָּל־יִשְׂרָאֵל, הִנֵּה אֲנַחְנוּ בָּאִים לְקַיֵּם מִצְוַת עֲשֵׂה דְּאוֹרָיְתָא לְקַדֵּשׁ אֶת הַשַּׁבָּת, וּלְקַיֵּם מִצְוַת עֲשֵׂה דְּרַבָּנָן לְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן, כְּמוֹ שֶׁפֵּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, פָּסוּק; זָכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ: - זָכְרֵהוּ בְּדִבְרִים הַנֶּאֱמָרִים עַל הַיַּיִן. לְתַקֵּן שֹׁרֶשׁ מִצְוַת אֵלּוּ בְּמָקוֹם עֶלְיוֹן. וַהֲרֵי אֲנַחְנוּ מוּכָנִים לְהַמְשִׁיךְ אוֹרוֹת עֶלְיוֹנִים לַחֲקַל תַּפּוּחִין קַדִּישִׁין, עַל־יְדֵי הֲכָנָה בְּסוֹד הַמַּעֲשֶׂה, וַהֲכָנָה בְּסוֹד הַדִּבּוּר.

וִיהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אהדונהי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיַּעֲלֶה לְפָנֶיךָ כָּאֵלּוּ כִּוַּנְנוּ בְּכָל הַכַּוָּנוֹת הָרְאוּיוֹת לְכַוֵּן בְּסוֹד הַמַּעֲשֶׂה וּבְסוֹד הַדִּבּוּר, אֲשֶׁר יָסְדוּ לָנוּ עֲבָדֶיךָ חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל בְּסֵדֶר הַקִּדּוּשׁ שֶׁל שַׁבָּת, וְיַעֲלֶה לְפָנֶיךָ קִדּוּשׁ זֶה עִם קִדּוּשֵׁי בָּנֶיךָ הַיּוֹדְעִים וּמְכַוְּנִים כַּהֹגֶן. וְיָמֶשֶׁךְ שֶׁפַע וּבְרָכָה רַבָּה בְּכָל־הָעוֹלָמוֹת הַקְּדוֹשִׁים, וּמִשָּׁם יִמָּשֵׁךְ שֶׁפַע רַב לְנַפְשֵׁנוּ רוּחֵנוּ וְנִשְׁמָתֵנוּ, לְעָבְדְּךָ בֶּאֱמֶת, וּלְשַׁמֵּר אֶת־כָּל־שַׁבְּתוֹת קָדְשֶׁךָ כָּל־יְמֵי חַיֵּינוּ - בְּמַחֲשָׁבָה וְדִבּוּר וּמַעֲשֶׂה, בִּירָאָה וְאַהֲבָה וְשִׂמְחָה רַבָּה. וַהֲרֵי אֲנַחְנוּ מוּכָנִים לְקַבֵּל עָלֵינוּ מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל הַתְּשׁוּבָה כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב; וְשַׁבְתָּ עַד־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ, וְשָׁמַעְתָּ בְקֹלוֹ: (וְאוֹמֵר פָּסוּק זֶה שְׁתֵּי פְּעָמִים;) וְיִהְיוּ | נֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:

וִיהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אהדונהי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁיִהְא עַתָּה עֵת רָצוֹן לְפָנֶיךָ וְיִמָּשֵׁךְ לָנוּ וְלִנְשׁוֹתֵינוּ וּלְבָנֵינוּ וּבְנוֹתֵינוּ,

וּלְכָל יִשְׂרָאֵל, שֶׁפַע שָׁלוֹם טוֹבָה וּבְרָכָה, חַיִּים חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים, עַל-יְדֵי שָׁנִים וְעֶשְׂרִים צְנוּרוֹת עֶלְיוֹנִים אֲשֶׁר הֵם פְּתוּחִים וּמֵרִיקִים שֶׁפַע וּבְרָכָה מִבְּרָכָה הָעֶלְיוֹנָה מֵרֹאשׁ כָּל-הַכְּתָרִים. וִיהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁבִּזְכוּת מִצְוַת מְזִיגַת כּוֹס הַיַּיִן שֶׁל הַקִּדּוּשׁ בְּמַיִם - מָלֵא יָדֵינוּ מִבָּרְכוֹתֶיךָ וּמֵעֹשֶׁר מַתָּנוֹת יָדֶיךָ. וּבְזְכוּת יַעֲקֹב תְּמִימֶךָ, אֲשֶׁר מִתֵּק הַגְּבוּרוֹת בַּחֲסָדִים, וְכַבָּתוּב: וַיָּבֵא לוֹ יַיִן וַיִּשְׁתְּ: - דְּאַרְמֵי לֵהּ מַיָּא בְּיֵינָא, כֵּן בְּרַחֲמֶיךָ וַחֲסָדֶיךָ יִתְמַתְּקוּ כָּל הַגְּבוּרוֹת וְהַדִּינִים, וּגְמַלֵּנוּ חֲסָדִים טוֹבִים.

וִיהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁבִּזְכוּת מִצְוַת הַבְּרָכָה שֶׁל קִדּוּשׁ שַׁבָּת עַל-כּוֹס יַיִן מָלֵא - יִתְמַלְּאוּ אוֹתִיּוֹת כּוֹס שֶׁהֵם; כ"ף ו"ו סמ"ך, שֶׁעוֹלִים מִסְפַּר הַבְּרָכָה, וְיִהְיוּ צְנוּרוֹת לְקַבֵּל לָנוּ שֶׁפַע הַבְּרָכָה מִן הַבְּרָכָה הָעֶלְיוֹנָה, מִמְּקוֹר הַבְּרָכוֹת, וְיִתְקַיֵּם בָּנוּ מִקְרָא שֶׁכָּתוּב ; וְצִוָּה יְהוָה אִתְּךָ אֶת-הַבְּרָכָה, בַּאֲסָמֶיךָ וּבְכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ. וְעַתָּה, אֲדֹנָי אֱלֹהִים, הוֹאֵל וּבָרֵךְ אֶת-בֵּית עַבְדְּךָ, וּמִבְרָכָתְךָ יְבֹרַךְ בֵּית-עַבְדְּךָ לְעוֹלָם. [וַהֲרִינִי מִתְכַּוֵּן לִפְטֹר בִּבְרָכָה שֶׁאַבְרֵךְ עַל יַיִן דְּקִדּוּשׁ, אֶת-כָּל-מִינֵי הַמַּשְׁקִין שֶׁאֶשְׁתֶּה בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה]. יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי-פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ, יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי:

מִזְמוֹר לְדָוִד, יְהוָה יאהדונהי רֹעִי לֹא אֶחְסָר: בִּנְאוֹת דֶּשֶׁא יַרְבִּיצֵנִי, עַל מֵי מְנֻחוֹת יְנַהֲלֵנִי: נַפְשִׁי יְשׁוֹבֵב, יַנְחֵנִי בְמַעְגְּלֵי צֶדֶק לְמַעַן שְׁמוֹ: גַּם כִּי אֵלֵךְ בְּגֵיא צַלְמָוֶת לֹא אִירָא רָע כִּי אַתָּה עִמָּדִי, שִׁבְטְךָ וּמִשְׁעַנְתֶּךָ הֵמָּה יְנַחֲמֻנִי: תַּעֲרֹךְ לְפָנַי שֻׁלְחָן נֶגֶד צֹרְרָי, דִּשַּׁנְתָּ בַשֶּׁמֶן רֹאשִׁי כּוֹסִי רְוָיָה: אַךְ טוֹב וָחֶסֶד יִרְדְּפוּנִי כָּל יְמֵי חַיָּי, וְשַׁבְתִּי בְּבֵית יְהוָה יאהדונהי לְאֹרֶךְ יָמִים:

ואחר כך יאמר "יום הששי. ויכולו", ויש כמה טעמים על פי הסוד מה שמוסיפים כאן שתי תיבות "יום הששי" עם "ויכולו" (בא"ח שם).

יוֹם הַשִּׁשִּׁי: וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם: וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה, וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ, כִּי בוֹ שָׁבַת מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:

אם חל בחול מתחילים מכאן:

ביום טוב שחל בחול, יאמר "לשם יחוד" בנוסח זה. וגם בשבת אם קשה לבני הבית להמתין, יאמר "לשם יחוד" זה מכה"ח (רפט ס"ק ד);

לְשֵׁם יִחוּד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתָּהּ, בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ וּרְחִימוּ וּדְחִילוּ, לְיַחֲדָא שֵׁם יו"ד וְהֵ"א בְּוָא"ו וְהֵ"א בְּיִחוּדָא שְׁלִים (יְהוָה), בְּשֵׁם כָּל־יִשְׂרָאֵל, הִנֵּה אֲנַחְנוּ בָּאִים לְקַיֵּם מִצְוַת קִדּוּשׁ שֶׁל (בְּשַׁבָּת יוֹסִיף: שַׁבָּת וְ)חַג הַסֻּכּוֹת, לְתַקֵּן שֹׁרֶשׁ מִצְוַת אֵלּוּ בְּמָקוֹם עֶלְיוֹן. [וַהֲרֵינִי מִתְכַּוֵּן לִפְטֹר בַּכְּרָכָה שֶׁאֲכָרֵךְ עַל יַיִן דְּקִדּוּשׁ, אֶת־כָּל־מִינֵי הַמַּשְׁקִין שֶׁאֶשְׁתֶּה בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה]. (ויאמר שתי פעמים:) וִיהִי | נֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ.

אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה יאהדונהי **מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם: וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת מֹעֲדֵי יְהוָה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:**

ואחר כך יאמר המקדש "סברי מרנן", ויענו השומעים "לחיים". ואפילו שהוא מקדש לבד ואין אחר שעומד עמו, גם כן צריך לומר "סברי מרנן", שיש בזה סוד וכוונה לבד מהפשט (בא"ח שם).

סַבְרִי מָרָנָן. ועונים: **לְחַיִּים:**

ואחר כך יאמר המקדש ברכת "בורא פרי הגפן", ולא ישתה מהיין, אלא יאמר מיד אחריו ברכת הקידוש. ואחר שענו השומעים "אמן" על ברכת הקידוש, ישב המקדש וישתה את כוס היין בישיבה דוקא (בא"ח שם)

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יאהדונהי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יאהדונהי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל עָם. וְרוֹמְמָנוּ מִכָּל לָשׁוֹן. וְקִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו. וַתִּתֶּן לָנוּ יְהוָה יאהדונהי אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה. (בשבת: אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְ)וְאֶת יוֹם חַג הַסֻּכּוֹת הַזֶּה, וְאֶת יוֹם טוֹב מִקְרָא קֹדֶשׁ הַזֶּה, זְמַן שִׂמְחָתֵנוּ. בְּאַהֲבָה מִקְרָא קֹדֶשׁ. זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם. כִּי בָנוּ בָחַרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדַּשְׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים. (בשבת. וְשַׁבָּתוֹת וּ)מוֹעֲדֵי קָדְשֶׁךָ (בשבת, בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן) בְּשִׂמְחָה וּבְשָׂשׂוֹן הִנְחַלְתָּנוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מְקַדֵּשׁ (בשבת, הַשַּׁבָּת וְ)יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים:

בחו"ל כשיחול יו"ט במוצאי שבת מוסיפים שתי ברכות אלו לפני ברכת "שהחיינו":

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יאהדונהי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יאהדונהי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחוֹל. וּבֵין אוֹר לְחֹשֶׁךְ. וּבֵין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים. וּבֵין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה. בֵּין קְדֻשַּׁת שַׁבָּת

לְקַדֶּשֶׁת יוֹם טוֹב הִבְדַּלְתָּ. וְאֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה הִקְדַּשְׁתָּ וְהִבְדַּלְתָּ. וְהִקְדַּשְׁתָּ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתֶךָ. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יאהדונהי, הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יאהדונהי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו. וְצִוָּנוּ לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יאהדונהי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהֶחֱיָינוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה:

ישב המקדש וישתה מהכוס, ולכתחילה יטעום המקדש מלא לוגמיו [דהיינו כל שיסלקנו לצד אחד בפיו ויראה מלא לוגמיו. (שו"ע רעא, יג)], ואף ששתה רביעית מהיין לא יברך ברכה אחרונה דברכת המזון פוטרת ברכה אחרונה של היין ששתה קודם הסעודה (בא"ח נשא ד).

ברכת הבנים

מנהגן של ישראל לברך הילדים – בנים ובנות – בליל שבת [ויום טוב] אחד האבות ואחד הרבנים אחר התפילה, שאז הוא עת רצון וחל השפע, וראוי להמשיכו על הילדים ביחוד, שאין בכוחם להמשיך שפע במעשיהם, אבל על ידי גדול – אמצעי משובח הוא, ויורד וחל ונאחז ביותר בקטנים, שעדיין לא טעמו טעם חטא, ועל ידיהם הוא מתפשט יותר, אבל גם הבנים הגדולים מקבלים ברכה מאבותיהם, ונכון הוא (כה"ח רסב ס"ק יז). ונמצא בכתיבת יד קדשו של רבנו (שיח חיים עמ' רכ) שמנהגו לנשק ידי אימו אחר הקידוש.

וקודם הברכה יניח יד ימין על ראש הילד, ויאמר

לבן:

יְשִׂמְךָ אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם וְכִמְנַשֶּׁה: (עד כאן לבן)

לבת:

יְשִׂימֵךְ אֱלֹהִים כְּשָׂרָה, רִבְקָה, רָחֵל וְלֵאָה: (עד כאן לבת)

יְבָרֶכְךָ יְהוָה יאהדונהי **וְיִשְׁמְרֶךָּ:**

יָאֵר יְהוָה יאהדונהי **פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ:**

יִשָּׂא יְהוָה יאהדונהי **פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:**

וְשָׂמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וַאֲנִי אֲבָרְכֵם:

סדר נטילת ידים

ואחר כך יאמר "לשם יחוד" זה מבא"ח (שמיני יט), וזה נוסחה;

לְשֵׁם יִחוּד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ וּרְחִימוּ וּדְחִילוּ, לְיַחֲדָא שֵׁם יו"ד וְהֵ"א בְּוָא"ו וְהֵ"א בְּיִחוּדָא שְׁלִים (יהוה), בְּשֵׁם כָּל־יִשְׂרָאֵל, הֲרֵינִי בָא לְקַיֵּם מִצְוַת עֲשֵׂה דְּרַבָּנָן לְטֹל יָדַי וּלְשַׁפְשְׁפָן הֵיטֵב קֹדֶם סְעוּדָה, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרִי, וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹן בּוֹרְאִי, לְתַקֵּן שֶׁרֶשׁ מִצְוָה זוֹ בְּמָקוֹם עֶלְיוֹן. וִיהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה, אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי שֶׁתִּהְיֶה חֲשׁוּבָה וּמְקֻבֶּלֶת וּרְצוּיָה לְפָנֶיךָ כַּלֹּם מִצְוָה זוֹ שֶׁל נְטִילַת יָדַיִם וְהַשְׁפְּשׁוּף קֹדֶם סְעוּדָה, כְּאִלּוּ כַּוַּנְתִּי בְּכָל־הַכַּוָּנוֹת הָרְאוּיוֹת לְכַוֵּן בְּמִצְוָה זוֹ. וִיהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁבְּזְכוּת מִצְוַת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר נְבָרֵךְ עַל־נְטִילַת יָדַיִם קֹדֶם סְעוּדָה, יִהְיֶה עַתָּה עֵת רָצוֹן לְפָנֶיךָ וְיִמָּשֵׁךְ מִן אוֹר אֵין סוֹף שֶׁפַע־מוֹחִין וְאוֹרוֹת גְּדוֹלִים לִשְׁנֵים־עָשָׂר פַּרְצוּפִים הָרְמוּזִים בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת הַכּוֹלְלִים, שֶׁהֵם רְמוּזִים בְּעֶשֶׂר אֶצְבְּעוֹת הַיָּדַיִם, וּמִשָּׁם נִקָּבֵל שֶׁפַע־עֶשֶׂר הַבְּרָכוֹת, כַּכָּתוּב: וְיִתֶּן־לְךָ הָאֱלֹהִים (יכוין להמשיך מאין סוף מוחין ושפע) מִטַּל הַשָּׁמַיִם (חכמה) וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ (בינה), וְרֹב דָּגָן (דעה) וְתִירֹשׁ (חסד): יַעַבְדוּךָ עַמִּים (גבורה) וְיִשְׁתַּחֲווּ לְךָ לְאֻמִּים (תפארת), הֱוֵה גְּבִיר (נצח) לְאַחֶיךָ (הוד) וְיִשְׁתַּחֲווּ לְךָ בְּנֵי אִמֶּךָ (יסוד), אֹרְרֶיךָ אָרוּר וּמְבָרְכֶיךָ בָּרוּךְ (מלכות):

כשיטול ידיו לסעודה יקח הכלי בידו הימנית ויתנהו לידו השמאלית כדי להכניע השמאלית לימין, וישפוך מן השמאלית על הימין ג' פעמים רצופות זו אחר זו, ויניח הכלי והימין יקחהו מאליו וישפוך על השמאלית גם כן ג' פעמים רצופות בזו אחר זו, וישפשף ידיו זו בזו ג' פעמים רצופות ליד ימין, וג' פעמים רצופות ליד שמאל (בא"ח שמיני ד). ובעת השפשוף יזהר שיהיו האצבעות זקופות לצד מעלה ולא יהיו כפופות (בא"ח תולדות ג). ואחר השפשוף לא יניח אצבעותיו כפופות למטה, אלא יזקוף ידיו ואצבעותיו למעלה, ויגביהם עד הראש, ולפחות עד כנגד הפנים, עד סוף הברכה. ויזהר כשיגביה שתי ידיו יכניס המרפקים לפנים מן הגוף, וגם צריך לפשוט שתי כפות ידיו בעת הברכה כמי שרוצה לקבל איזה דבר. ותכף מיד כשיגביה ידיו – כדי שלא תהיה הגבהת ידיו סתם - יברך (בא"ח תולדות ד. שמיני ה)

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יאהדונהי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל־נְטִילַת יָדָיִם

תכף אחר שנטל ידיו אסור לו להתעסק באיזה עסק, דנמצא בעסקו בו הרי זה מסיח דעתו מהסעודה בין נטילת ידים לסעודה, ואסור. וכן יזהר שלא ידבר בין הנטילה לברכת "המוציא", ולא עוד אלא אפילו בשתיקה לא יפסיק, אלא תכף בגמר הניגוב יברך ויבצע, ובדיעבד מותר. וצריך ליזהר לכתחילה שלא ישהה בין ניגוב ל"המוציא" כדי הילוך כ"ב אמה (כרבע דקה), וצריך זריזות רבה כדי להזהר בכך (בא"ח אמור ב).

דיני ברכת "המוציא"

צריך לבצוע על שני לחמים בכל סעודות יום־טוב, ויהיו שלמים. ואם חל בשבת, לפי דעת האר"י ז"ל צריך לסדר בשלחן י"ב לחמים בכל סעודה משלש סעודות, ואם אי אפשר לו בי"ב לחמים יסדר ארבעה לחמים (עיין רב פעלים ח"א סוד ישרים סימן יג). וקודם שיברך ברכת "המוציא" יקח שני הלחמים ויחברם יחד דבוקים אחור באחור, ובזה נעשים לחם אחד שיש לו שני פנים משני צדדיו, שיהיה בזה כדמיון לחם הפנים שבמקדש. ויאחזם בין שתי ידיו (בא"ח ש"ש וירא טו). ואז – בעוד שני הלחמים בין ידיו - יברך ברכת "המוציא" (שם). ואם הוא בוצע להוציא המסובין ידי חובה יברך בקול רם ובנחת, כדי שישמעו המסובין את הברכה כולה בלי חסרון תיבה אחת, ויזהר שיכוין להוציאם ידי חובה, וגם הם יתכוונו לצאת ידי חובה בברכתו (בא"ח אמור ט).

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יאהדונהי **אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַמּוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ.**

ואחר שיגמור הברכה יבצע מהלחם הימני, במקום שנאפה יפה ששלט בו האש יותר, ורק זקן שאי אפשר לו לאכול במקום שנאפה יפה מחמת שהוא קשה – אז יבצע ממקום הרך, ויבצע שיעור כזית, ויטבלנו שלש פעמים במלח ויאכלנו [ויש נוהגים בראש השנה לטבל הפת בסוכר (עיין כה"ח סימן תקפג ס"ק ד), וצריך גם כן להביא מלח על השלחן, ולטבול הפת במלח (עיין בא"ח ולך ד)], ויכוין לשם מצות סעודת יום־טוב. ואחר כך תכף יבצע שיעור כביצה, ויתן לאשתו, ואחר כך יבצע לשאר המסובין. ויזהר שכשבוצע לא ישמיט מידיו הלחם השני, אלא יבצע בעודו מחובר עם אותו הלחם שהוא בוצע ממנו (בא"ח ש"ש וירא טו. שיר אמור א). ואם קשה לו לפרוס באופן הנ"ל – יכול להשמיט מידו, אבל שיהא קרוב אליו (הראש"ל רמ"א זצ"ל). יזהר שלא יזרוק הפרוסה לפני המסובין, אלא יניח לפניהם עד מקום שידו מגיעה, ולא יתן הפרוסה ביד המסובין, דאין נותנים ביד אלא לאָבֵל, בר מינן, ועל כן יזהר בזה גם בבנים הקטנים שלא יתן הפרוסה בידם, אלא יניח לפניהם והם נוטלים (בא"ח אמור יא)

סדר הקידוש ליום חג סוכות

אם חל בשבת מתחיל מכאן

מִזְמוֹר לְדָוִד יְהוָה יאהדונהי רֹעִי לֹא אֶחְסָר: בִּנְאוֹת דֶּשֶׁא
יַרְבִּיצֵנִי עַל מֵי מְנֻחוֹת יְנַהֲלֵנִי: נַפְשִׁי יְשׁוֹבֵב
יַנְחֵנִי בְמַעְגְּלֵי צֶדֶק לְמַעַן שְׁמוֹ: גַּם כִּי אֵלֵךְ בְּגֵיא
צַלְמָוֶת לֹא אִירָא רָע כִּי אַתָּה עִמָּדִי שִׁבְטְךָ וּמִשְׁעַנְתֶּךָ
הֵמָּה יְנַחֲמֻנִי: תַּעֲרֹךְ לְפָנַי שֻׁלְחָן נֶגֶד צֹרְרָי דִּשַּׁנְתָּ בַשֶּׁמֶן
רֹאשִׁי כּוֹסִי רְוָיָה: אַךְ טוֹב וָחֶסֶד יִרְדְּפוּנִי כָּל יְמֵי חַיָּי
וְשַׁבְתִּי בְּבֵית יְהוָה יאהדונהי לְאֹרֶךְ יָמִים:

אִם תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ, עֲשׂוֹת חֲפָצֶךָ בְּיוֹם
קָדְשִׁי, וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג, לִקְדוֹשׁ
יְהוָה יאהדונהי מְכֻבָּד, וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ,
מִמְצוֹא חֶפְצְךָ וְדַבֵּר דָּבָר: אָז תִּתְעַנַּג עַל
יְהוָה יאהדונהי וְהִרְכַּבְתִּיךָ עַל בָּמֳתֵי אָרֶץ, וְהַאֲכַלְתִּיךָ
נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ, כִּי פִי יְהוָה יאהדונהי דִּבֵּר.

וְשָׁמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת, לַעֲשׂוֹת אֶת
הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם: בֵּינִי וּבֵין
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הִיא לְעֹלָם, כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה

יְהוָה יאהדונהי אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפַשׁ. עַל כֵּן בֵּרַךְ יְהוָה יאהדונהי אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ:

אם חל בחול מתחיל מכאן

אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה יאהדונהי מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם: וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת מֹעֲדֵי יְהוָה יאהדונהי אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

סַבְרִי מָרָנָן. ועונים: לְחַיִּים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יאהדונהי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יאהדונהי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו. וְצִוָּנוּ לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה:

מסכת סוכה

פרק א

א. סֻכָּה שֶׁהִיא גְבוֹהָה לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים אַמָּה, פְּסוּלָה. רַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר. וְשֶׁאֵינָהּ גְבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְשֶׁאֵין לָהּ שְׁלֹשָׁה דְפָנוֹת, וְשֶׁחַמָּתָהּ מְרֻבָּה מִצִּלָּתָהּ, פְּסוּלָה. סֻכָּה יְשָׁנָה, בֵּית שַׁמַּאי פּוֹסְלִין, וּבֵית הִלֵּל מַכְשִׁירִין. וְאֵיזוֹ הִיא סֻכָּה יְשָׁנָה, כָּל שֶׁעָשָׂאָהּ קֹדֶם לֶחָג שִׁלשִׁים יוֹם. אֲבָל אִם עֲשָׂאָהּ לְשֵׁם חָג, אֲפִלּוּ מִתְּחִלַּת הַשָּׁנָה, כְּשֵׁרָה:

ב. הָעוֹשֶׂה סֻכָּתוֹ תַּחַת הָאִילָן, כְּאִלּוּ עֲשָׂאָהּ בְּתוֹךְ הַבַּיִת. סֻכָּה עַל גַּבֵּי סֻכָּה, הָעֶלְיוֹנָה כְּשֵׁרָה, וְהַתַּחְתּוֹנָה פְּסוּלָה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם אֵין דִּיּוּרִין בָּעֶלְיוֹנָה, הַתַּחְתּוֹנָה כְּשֵׁרָה:

ג. פֵּרַס עָלֶיהָ סָדִין מִפְּנֵי הַחַמָּה, אוֹ תַּחְתֶּיהָ מִפְּנֵי הַגֶּשֶׁר, אוֹ שֶׁפֵּרַס עַל גַּבֵּי הַקִּינוֹף, פְּסוּלָה. אֲבָל פּוֹרֵס הוּא עַל גַּבֵּי נַקְלִיטֵי הַמִּטָּה:

ד. הִדְלָה עָלֶיהָ אֶת הַנֶּפֶץ וְאֶת הַדַּלַעַת וְאֶת הַקִּסּוֹם וְסִבֵּךְ עַל גַּבָּהּ, פְּסוּלָה. וְאִם הָיָה סִבּוּךְ הַרְבֵּה מֵהֶן, אוֹ שֶׁקִּצְצָן, כְּשֵׁרָה. זֶה הַכְּלָל, כֹּל שֶׁהוּא מְקַבֵּל טֻמְאָה וְאֵין גִּדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ, אֵין מְסַכְּכִין בּוֹ. וְכָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה וְגִדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ, מְסַכְּכִין בּוֹ:

ה. חֲבִילֵי קַשׁ וַחֲבִילֵי עֵצִים וַחֲבִילֵי זְרָדִין, אֵין מְסַכְּכִין בָּהֶן. וְכֻלָּן שֶׁהִתִּירָן, כְּשֵׁרוֹת. וְכֻלָּן כְּשֵׁרוֹת לַדְּפָנוֹת:

ו. מְסַכְּכִין בִּנְסָרִים, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וַרַבִּי מֵאִיר אוֹסֵר. נָתַן עָלֶיהָ נָסָר שֶׁהוּא רָחָב אַרְבָּעָה טְפָחִים, כְּשֵׁרָה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִישַׁן תַּחְתָּיו:

ז. תִּקְרָה שֶׁאֵין עָלֶיהָ מַעֲזִיבָה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, מְפַקְפֵּק וְנוֹטֵל אַחַת מִבֵּינָתַיִם, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, מְפַקְפֵּק אוֹ נוֹטֵל אַחַת מִבֵּינָתַיִם. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, נוֹטֵל אַחַת מִבֵּינָתַיִם, וְאֵין מְפַקְפֵּק:

ח. הַמְקֻרֶה סָכָתוֹ בְּשַׁפּוּדִין אוֹ בַאֲרֻכּוֹת הַמִּטָּה, אִם יֵשׁ רֶוַח בֵּינֵיהֶן כְּמוֹתָן, כְּשֵׁרָה. הַחוֹטֵט בְּגָדִישׁ לַעֲשׂוֹת בּוֹ סֻכָּה, אֵינָהּ סֻכָּה:

ט. הַמְשַׁלְשֵׁל דְּפָנוֹת מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, אִם גָּבוֹהַּ מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, פְּסוּלָה. מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, אִם גָּבוֹהַּ מִן הָאָרֶץ עֲשָׂרָה טְפָחִים, כְּשֵׁרָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, כְּשֵׁם שֶׁמִּלְּמַטָּה לְמַעְלָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, כָּךְ מִלְמַעְלָה לְמַטָּה עֲשָׂרָה טְפָחִים. חֵרְחִיק אֶת הַסִּכּוּךְ מִן הַדְּפָנוֹת שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, פְּסוּלָה:

י. בַּיִת שֶׁנִּפְחַת וְסִכֵּךְ עַל גַּבָּיו, אִם יֵשׁ מִן הַכֹּתֶל לַסִּכּוּךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, פְּסוּלָה. וְכֵן חָצֵר שֶׁהִיא מְקֻפֶּפֶת אַכְסַדְרָה. סֻכָּה גְּדוֹלָה, שֶׁהַקִּיפּוּהָ בְּדָבָר שֶׁאֵין מְסַכְּכִים בּוֹ, אִם יֵשׁ תַּחְתָּיו אַרְבַּע אַמּוֹת, פְּסוּלָה:

יא. הָעוֹשֶׂה סֻכָּתוֹ כְּמִין צְרִיף, אוֹ שֶׁסְּמָכָהּ לְכֹתֶל, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹסֵל, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהּ גָּג, וַחֲכָמִים מַכְשִׁירִין. מַחֲצֶלֶת קָנִים גְּדוֹלָה, עֲשָׂאָהּ לִשְׁכִיבָה, מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה וְאֵין מְסַכְּכִין בָּהּ. לְסִכּוּךְ, מְסַכְּכִין בָּהּ וְאֵינָהּ מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, כְּאַחַת

קְטַנָּה וְאַחַת גְּדוֹלָה, עֲשָׂאָהּ לִשְׁבִיבָהּ, מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה וְאֵין מְסַפְּקִין בָּהּ. לִסְכּוֹךְ, מְסַפְּקִין בָּהּ וְאֵינָהּ מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה:

פרק ב

א. הַיָּשֵׁן תַּחַת הַמִּטָּה בַּסֻּכָּה, לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, נוֹהֲגִין הָיִינוּ, שֶׁהָיוּ יְשֵׁנִים תַּחַת הַמִּטָּה בִּפְנֵי הַזְּקֵנִים, וְלֹא אָמְרוּ לָנוּ דָּבָר. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, מַעֲשֶׂה בְּטָבִי עַבְדּוֹ שֶׁל רַבָּן גַּמְלִיאֵל שֶׁהָיָה יָשֵׁן תַּחַת הַמִּטָּה, וְאָמַר לָהֶן רַבָּן גַּמְלִיאֵל לַזְּקֵנִים, רְאִיתֶם טָבִי עַבְדִּי, שֶׁהוּא תַלְמִיד חָכָם וְיוֹדֵעַ שֶׁעֲבָדִים פְּטוּרִין מִן הַסֻּכָּה, לְפִיכָךְ יָשֵׁן הוּא תַּחַת הַמִּטָּה. וּלְפִי דַרְכֵּנוּ לָמַדְנוּ, שֶׁהַיָּשֵׁן תַּחַת הַמִּטָּה, לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ:

ב. הַסּוֹמֵךְ סֻכָּתוֹ בְּכַרְעֵי הַמִּטָּה, כְּשֵׁרָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם אֵינָהּ יְכוֹלָה לַעֲמֹד בִּפְנֵי עַצְמָהּ, פְּסוּלָה. סֻכָּה הַמְדֻבְלֶלֶת, וְשֶׁצִּלָּתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ, כְּשֵׁרָה. הַמְּעֻבָּה כְּמִין בַּיִת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַכּוֹכָבִים נִרְאִים מִתּוֹכָהּ, כְּשֵׁרָה:

ג. הָעוֹשֶׂה סֻכָּתוֹ בְּרֹאשׁ הָעֲגָלָה אוֹ בְּרֹאשׁ הַסְּפִינָה, כְּשֵׁרָה, וְעוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב. בְּרֹאשׁ הָאִילָן אוֹ עַל גַּבֵּי גָּמָל, כְּשֵׁרָה, וְאֵין עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב. שְׁתַּיִם בְּאִילָן וְאַחַת בִּידֵי אָדָם, אוֹ שְׁתַּיִם בִּידֵי אָדָם וְאַחַת בְּאִילָן, כְּשֵׁרָה, וְאֵין עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב. שָׁלֹשׁ בִּידֵי אָדָם וְאַחַת בְּאִילָן, כְּשֵׁרָה, וְעוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב. זֶה הַכְּלָל, כֹּל שֶׁנִּטַּל הָאִילָן וְיכוֹלָה לַעֲמוֹד בִּפְנֵי עַצְמָהּ, כְּשֵׁרָה, וְעוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב:

ד. הָעוֹשֶׂה סֻכָּתוֹ בֵּין הָאִילָנוֹת, וְהָאִילָנוֹת דְּפָנוֹת לָהּ, כְּשֵׁרָה. שִׁלּוּחֵי מִצְוָה פְּטוּרִין מִן הַסֻּכָּה. חוֹלִין וּמְשַׁמְּשֵׁיהֶן פְּטוּרִין מִן הַסֻּכָּה. אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין עֲרַאי חוּץ לַסֻּכָּה:

ח. מַעֲשֶׂה וְהֵבִיאוּ לוֹ לְרַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי לִטְעוֹם אֶת הַתַּבְשִׁיל, וּלְרַבָּן גַּמְלִיאֵל שְׁתֵּי כוֹתָבוֹת וּדְלִי שֶׁל מַיִם, וְאָמְרוּ, הַעֲלוּם לַסֻּכָּה. וּבְשֶׁנָּתְנוּ לוֹ לְרַבִּי צָדוֹק אֹכֶל פָּחוֹת מִכַּבֵּיצָה, נְטָלוֹ בַּמַּפָּה וַאֲכָלוֹ חוּץ לַסֻּכָּה, וְלֹא בֵרַךְ אַחֲרָיו:

ז. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אַרְבַּע עֶשְׂרֵה סְעוּדוֹת חַיָּב אָדָם לֶאֱכֹל בַּסֻּכָּה, אַחַת בַּיּוֹם וְאַחַת בַּלָּיְלָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵין לַדָּבָר קִצְבָּה, חוּץ מִלֵּילֵי יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁל חַג בִּלְבָד. וְעוֹד אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, מִי שֶׁלֹּא אָכַל לֵילֵי יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן, יַשְׁלִים בְּלֵילֵי יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵין לַדָּבָר תַּשְׁלוּמִין, עַל זֶה נֶאֱמַר (קהלת א) מְעֻוָּת לֹא יוּכַל לִתְקֹן, וְחֶסְרוֹן לֹא יוּכַל לְהִמָּנוֹת:

ז. מִי שֶׁהָיָה רֹאשׁוֹ וְרֹבּוֹ בַּסֻּכָּה, וְשָׁלְחָנוֹ בְּתוֹךְ הַבַּיִת, בֵּית שַׁמַּאי פּוֹסְלִין, וּבֵית הִלֵּל מַכְשִׁירִין. אָמְרוּ לָהֶן בֵּית הִלֵּל לְבֵית שַׁמַּאי ,לֹא כָךְ הָיָה מַעֲשֶׂה, שֶׁהָלְכוּ זְקֵנֵי בֵית שַׁמַּאי וְזִקְנֵי בֵית הִלֵּל לְבַקֵּר אֶת רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן הַחוֹרָנִי, וּמְצָאוּהוּ שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב רֹאשׁוֹ וְרֹבּוֹ בַּסֻּכָּה, וְשֻׁלְחָנוֹ בְּתוֹךְ הַבַּיִת, וְלֹא אָמְרוּ לוֹ דָּבָר. אָמְרוּ לָהֶן בֵּית שַׁמַּאי, מִשָּׁם רְאָיָה אַף הֵם אָמְרוּ לוֹ, אִם בֶּן הָיִיתָ נוֹהֵג, לֹא קִיַּמְתָּ מִצְוַת סֻכָּה מִיָּמֶיךָ:

ח. נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים, פְּטוּרִים מִן הַסֻּכָּה. קָטָן שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְאִמּוֹ, חַיָּב בַּסֻּכָּה. מַעֲשֶׂה וְיָלְדָה בַּלָּתוֹ שֶׁל שַׁמַּאי הַזָּקֵן וּפִחֵת אֶת הַמַּעֲזִיבָה וְסִכֵּךְ עַל גַּבֵּי הַמִּטָּה בִּשְׁבִיל הַקָּטָן:

ט. כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים אָדָם עוֹשֶׂה סֻכָּתוֹ קֶבַע וּבֵיתוֹ עֲרַאי. יָרְדוּ גְּשָׁמִים, מֵאֵימָתַי מֻתָּר לְפַנּוֹת מִשֶּׁתִּסְרַח הַמִּקְפָּה. מָשָׁל מָשָׁל, לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה, לְעֶבֶד שֶׁבָּא לְמְזוֹג כּוֹס לְרַבּוֹ, וְשָׁפַךְ לוֹ קִיתוֹן עַל פָּנָיו:

פרק ג

א. לוּלָב הַגָּזוּל וְהַיָּבֵשׁ פָּסוּל. שֶׁל אֲשֵׁרָה וְשֶׁל עִיר הַנִּדַּחַת, פָּסוּל. נִקְטַם רֹאשׁוֹ, נִפְרְצוּ עָלָיו, פָּסוּל. נִפְרְדוּ עָלָיו, כָּשֵׁר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, יֶאֱגֹרֶנּוּ מִלְמָעְלָה. צִנֵּי הַר הַבָּרְזֶל, כְּשֵׁרוֹת. לוּלָב שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים כְּדֵי לְנַעְנֵעַ בּוֹ, כָּשֵׁר:

ב. הֲדַס הַגָּזוּל וְהַיָּבֵשׁ, פָּסוּל. שֶׁל אֲשֵׁרָה וְשֶׁל עִיר הַנִּדַּחַת, פָּסוּל. נִקְטַם רֹאשׁוֹ נִפְרְצוּ עָלָיו אוֹ שֶׁחָיוּ עֲנָבָיו מְרֻבּוֹת מֵעָלָיו, פָּסוּל. וְאִם מִעֲטָן, כָּשֵׁר. וְאֵין מְמַעֲטִין בְּיוֹם טוֹב:

ג. עֲרָבָה גְּזוּלָה וְיבֵשָׁה, פְּסוּלָה. שֶׁל אֲשֵׁרָה וְשֶׁל עִיר הַנִּדַּחַת, פְּסוּלָה. נִקְטַם רֹאשָׁהּ, נִפְרְצוּ עָלֶיהָ, וְהַצַּפְצָפָה, פְּסוּלָה. כְּמוֹשָׁה וְשֶׁנִּשְׁרוּ מִקְצָת עָלֶיהָ, וְשֶׁל בַּעַל, כְּשֵׁרָה:

ד. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, שְׁלֹשָׁה הֲדַסִּים וּשְׁתֵּי עֲרָבוֹת לוּלָב אֶחָד וְאֶתְרוֹג אֶחָד, אֲפִלּוּ שְׁנַיִם קְטוּמִים וְאֶחָד אֵינוֹ קָטוּם. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר, אֲפִלּוּ שְׁלִשְׁתָּן קְטוּמִים רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, כְּשֵׁם שֶׁלּוּלָב אֶחָד וְאֶתְרוֹג אֶחָד, כָּךְ הֲדַס אֶחָד וַעֲרָבָה אֶחָת:

ה. אֶתְרוֹג הַגָּזוּל וְהַיָּבֵשׁ, פָּסוּל. שֶׁל אֲשֵׁרָה וְשֶׁל עִיר הַנִּדַּחַת, פָּסוּל.שֶׁל עָרְלָה, פָּסוּל. שֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה, פָּסוּל. שֶׁל תְּרוּמָה טְהוֹרָה לֹא יִטֹּל, וְאִם נָטַל, כָּשֵׁר. שֶׁל דְּמַאי, בֵּית שַׁמַּאי פּוֹסְלִין, וּבֵית הִלֵּל מַכְשִׁירִין. שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם, לֹא יִטֹּל, וְאִם נָטַל, כָּשֵׁר:

ו. עָלְתָה חֲזָזִית עַל רֻבּוֹ, נִטְלָה פִּטְמָתוֹ, נִקְלַף, נִסְדַּק נִקַּב וְחָסַר כָּל שֶׁהוּא, פָּסוּל. עָלְתָה חֲזָזִית עַל מְעוּטוֹ נִטַּל עֻקְצוֹ נִקַּב וְלֹא חָסַר כָּל שֶׁהוּא, כָּשֵׁר. אֶתְרוֹג הַכּוּשִׁי, פָּסוּל. וְהַיָּרוֹק כְּבַרְתִּי, רַבִּי מֵאִיר מַכְשִׁיר, וְרַבִּי יְהוּדָה פּוֹסֵל:

ז. שִׁעוּר אֶתְרוֹג הַקָּטָן, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, כָּאֱגוֹז. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, כַּבֵּיצָה. וּבְגָדוֹל, כְּדֵי שְׁיֹאחַז שְׁנַיִם בְּיָדוֹ אַחַת, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אֲפִלּוּ אֶחָד בִּשְׁתֵּי יָדָיו:

ח. אֵין אוֹגְדִין אֶת הַלּוּלָב אֶלָּא בְמִינוֹ , דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, אֲפִלּוּ בְמִשִּׁיחָה. אָמַר רַבִּי מֵאִיר, מַעֲשֶׂה בְאַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהָיוּ אוֹגְדִין אֶת לוּלְבֵיהֶן בְּגִימוֹנִיוֹת שֶׁל זָהָב. אָמְרוּ לוֹ, בְּמִינוֹ הָיוּ אוֹגְדִין אוֹתוֹ מִלְּמָטָה:

ט. וְהֵיכָן הָיוּ מְנַעְנְעִין, לַה' תְּחִלָּה וָסוֹף, וּבְאָנָּא ה' הוֹשִׁיעָה נָּא, דִּבְרֵי בֵית הִלֵּל. וּבֵית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, אַף בְּאָנָּא ה' הַצְלִיחָה נָּא. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, צוֹפָה הָיִיתִי בְרַבָּן גַּמְלִיאֵל וּבְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁכָּל הָעָם הָיוּ מְנַעְנְעִים אֶת לוּלְבֵיהֶן, וְהֵן לֹא נִעְנְעוּ אֶלָּא בְאָנָּא ה' הוֹשִׁיעָה נָּא. מִי שֶׁבָּא בַדֶּרֶךְ וְלֹא הָיָה בְיָדוֹ לוּלָב לִטֹּל,לִכְשֶׁיִּכָּנֵס לְבֵיתוֹ יִטֹּל עַל שֶׁלְּחָנוֹ. לֹא נָטַל שַׁחֲרִית, יִטֹּל בֵּין הָעַרְבַּיִם, שֶׁכָּל הַיּוֹם כָּשֵׁר לַלּוּלָב:

י. מִי שֶׁהָיָה עֶבֶד אוֹ אִשָּׁה אוֹ קָטָן מַקְרִין אוֹתוֹ, עוֹנָה אַחֲרֵיהֶן מַחֲשֶׁהֵן אוֹמְרִין, וּתְהִי לוֹ מְאֹרָה. אִם הָיָה גָּדוֹל מַקְרֵא אוֹתוֹ, עוֹנָה אַחֲרָיו הַלְלוּיָהּ:

יא. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִכְפֹּל, יִכְפֹּל. לִפְשֹׁט, יִפְשֹׁט. לְבָרֵךְ אַחֲרָיו, יְבָרֵךְ אַחֲרָיו. הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה. הַלּוֹקֵחַ לוּלָב מֵחֲבֵרוֹ בַּשְּׁבִיעִית, נוֹתֵן לוֹ אֶתְרוֹג בְּמַתָּנָה, לְפִי שֶׁאֵין רַשַּׁאי לְלָקְחוֹ בַּשְּׁבִיעִית:

יב. בְּרִאשׁוֹנָה הָיָה לוּלָב נִטָּל בַּמִּקְדָּשׁ שִׁבְעָה, וּבַמְּדִינָה יוֹם אֶחָד. מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הִתְקִין רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי שֶׁיְּהֵא לוּלָב נִטָּל בַּמְּדִינָה שִׁבְעָה, זֵכֶר לַמִּקְדָּשׁ. וְשֶׁיְּהֵא יוֹם הָנֵף בְּלֹוּ אָסוּר:

יג. יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חָג שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, כָּל הָעָם מוֹלִיכִין אֶת לוּלְבֵיהֶן לְבֵית הַכְּנֶסֶת. לַמֶּחֱרָת מַשְׁבִּימִין וּבָאִין, כָּל אֶחָד וְאֶחָד מַכִּיר אֶת שֶׁלּוֹ, וְנוֹטְלוֹ. מִפְּנֵי שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים, אֵין אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חָג בְּלוּלָבוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ. וּשְׁאָר יְמוֹת הֶחָג, אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּלוּלָבוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ:

יד. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חָג שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, וְשָׁכַח וְהוֹצִיא אֶת הַלּוּלָב לִרְשׁוּת הָרַבִּים, פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוֹצִיאוֹ בִּרְשׁוּת:

טו. מְקַבֶּלֶת אִשָּׁה מִיַּד בְּנָהּ וּמִיַּד בַּעְלָהּ וּמַחֲזִירָתוֹ לַמִּים בְּשַׁבָּת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּשַׁבָּת מַחֲזִירִין, בְּיוֹם טוֹב מוֹסִיפִין, וּבַמּוֹעֵד מַחֲלִיפִין. קָטָן הַיּוֹדֵעַ לְנַעְנֵעַ, חַיָּב בַּלּוּלָב:

פרק ד

א. לוּלָב וַעֲרָבָה, שִׁשָּׁה וְשִׁבְעָה. הַהַלֵּל וְהַשִּׁמְחָה, שִׁמְנָה. סֻכָּה וְנִסּוּךְ הַמַּיִם, שִׁבְעָה. וְהֶחָלִיל, חֲמִשָּׁה וְשִׁשָּׁה:

ב. לוּלָב שִׁבְעָה בְּיוֹצֵד, יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חָג שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, לוּלָב שִׁבְעָה, וּשְׁאָר כָּל הַיָּמִים, שִׁשָּׁה:

ג. עֲרָבָה שִׁבְעָה בְּיוֹצֵד, יוֹם שְׁבִיעִי שֶׁל עֲרָבָה שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, עֲרָבָה שִׁבְעָה, וּשְׁאָר כָּל הַיָּמִים שִׁשָּׁה:

ד. מְצִוַּת לוּלָב בְּיוֹצֵד. יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חָג שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, מוֹלִיכִין אֶת לוּלְבֵיהֶן לְהַר הַבַּיִת, וְהַחַזָּנִין מְקַבְּלִין מֵהֶן וְסוֹדְרִין אוֹתָן עַל גַּב הָאִצְטַבָּא, וְהַזְּקֵנִים מַנִּיחִין אֶת שֶׁלָּהֶן בַּלִּשְׁכָּה. וּמְלַמְּדִים אוֹתָם לוֹמַר, כָּל מִי שֶׁמַּגִּיעַ לוּלָבִי בְיָדוֹ, הֲרֵי הוּא לוֹ בְּמַתָּנָה. לְמָחָר מַשְׁבִּימִין וּבָאִין, וְהַחַזָּנִין זוֹ רְקִין אוֹתָם

לְ פְּנֵיהֶם. וְהֵן מְחַטְּפִין וּמַכִּין אִישׁ אֶת חֲבֵרוֹ. וּכְשֶׁרָאוּ בֵּית דִּין שֶׁבָּאוּ לִידֵי סַכָּנָה, הִתְקִינוּ שֶׁיְּהֵא כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל בְּבֵיתוֹ:

ח. מִצְוַת עֲרָבָה בְּיוֹצֵד, מָקוֹם הָיָה לְמַטָּה מִירוּשָׁלַיִם, וְנִקְרָא מוֹצָא. יוֹרְדִין לְשָׁם וּמְלַקְּטִין מִשָּׁם עֲרָבָה, וּבָאִין וְזוֹקְפִין אוֹתָן בְּצִדֵּי הַמִּזְבֵּחַ, וְרָאשֵׁיהֶן כְּפוּפִין עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ. תָּקְעוּ וְהֵרִיעוּ וְתָקְעוּ בְּכָל יוֹם מַקִּיפִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ פַּעַם אַחַת, וְאוֹמְרִים, אָנָּא ה' הוֹשִׁיעָה נָּא, אָנָּא ה' הַצְלִיחָה נָּא. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אֲנִי וָהוֹ הוֹשִׁיעָה נָּא. וְאוֹתוֹ הַיּוֹם מַקִּיפִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַע פְּעָמִים. בְּשָׁעַת פְּטִירָתָן, מָה הֵן אוֹמְרִים, יְפִי לְךָ מִזְבֵּחַ, יְפִי לְךָ מִזְבֵּחַ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, לְיָהּ וּלְךָ מִזְבֵּחַ. לְיָהּ וּלְךָ, מִזְבֵּחַ:

ט. כְּמַעֲשֵׂהוּ בְחֹל כָּךְ מַעֲשֵׂהוּ בְשַׁבָּת, אֶלָּא שֶׁהָיוּ מְלַקְּטִין אוֹתָן מֵעֶרֶב שַׁבָּת וּמַנִּיחִים אוֹתָן בְּגִינְיוֹת שֶׁל זָהָב, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכְמְשׁוּ. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר, חֲרִיוֹת שֶׁל דֶּקֶל הָיוּ מְבִיאִין, וְחוֹבְטִין אוֹתָן בַּקַּרְקַע בְּצִדֵּי הַמִּזְבֵּחַ, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם נִקְרָא יוֹם חִבּוּט חֲרִיוֹת:

ז. מֵיַּד הַתִּינוֹקוֹת שׁוֹמְטִין אֶת לוּלְבֵיהֶן וְאוֹכְלִין אֶתְרוֹגֵיהֶן:

ח. הַהַלֵּל וְהַשִּׂמְחָה שְׁמוֹנָה בְּיוֹצֵד. מְלַמֵּד שֶׁחַיָּב אָדָם בַּהַלֵּל וּבְשִׂמְחָה וּבְכָבוֹד יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חָג, בְּשְׁאָר כָּל יְמוֹת הֶחָג. סָבָה שִׁבְעָה בְּיוֹצֵד. גָּמַר מִלֶּאֱכֹל, לֹא יַתִּיר סָכָתוֹ, אֲבָל מוֹרִיד אֶת הַכֵּלִים מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה, מִפְּנֵי כְּבוֹד יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חָג:

ט. נִסּוּךְ הַמַּיִם בְּיוֹצֵד צְלוֹחִית שֶׁל זָהָב מַחֲזֶקֶת שְׁלֹשֶׁת לֻגִּים הָיָה מְמַלֵּא מִן הַשִּׁלּוֹחַ. הִגִּיעוּ לְשַׁעַר הַמַּיִם, תָּקְעוּ וְהֵרִיעוּ וְתָקְעוּ. עָלָה בַכֶּבֶשׁ וּפָנָה לִשְׂמֹאלוֹ, שְׁנֵי סְפָלִים שֶׁל כֶּסֶף הָיוּ

שָׁם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, שֶׁל סִיד הָיוּ, אֶלָּא שֶׁהָיוּ מְשֻׁחָרִין פְּנֵיהֶם מִפְּנֵי הַיַּיִן. וּמְנַקְּבִין בִּמְקוֹם שְׁנֵי חֻטְמִין דַּקִּין, אֶחָד מִצַּד זֶה וְאֶחָד מִצַּד זֶה, כְּדֵי שֶׁיְּהוּ שְׁנֵיהֶם כָּלִין בְּבַת אַחַת. מַעֲרְבִי שֶׁל מַיִם, מִזְרָחִי שֶׁל יַיִן. עֵרָה שֶׁל מַיִם לְתוֹךְ שֶׁל יַיִן, וְשֶׁל יַיִן לְתוֹךְ שֶׁל מַיִם, יָצָא. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר בִּלֹּג הָיָה מְנַסֵּךְ כָּל שְׁמוֹנָה. וְלַמְנַסֵּךְ אוֹמְרִים לוֹ, הַגְבַּהּ יָדֶךָ, שֶׁפַּעַם אַחַת נִסֵּךְ אֶחָד עַל גַּבֵּי רַגְלָיו, וּרְגָמוּהוּ כָּל הָעָם בְּאֶתְרוֹגֵיהֶן:

י. כְּמַעֲשֵׂהוּ בְחֹל כָּךְ מַעֲשֵׂהוּ בְשַׁבָּת, אֶלָּא שֶׁהָיָה מְמַלֵּא מֵעֶרֶב שַׁבָּת חֲבִית שֶׁל זָהָב שֶׁאֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, מִן הַשִּׁלּוֹחַ, וּמַנִּיחָהּ בַּלִּשְׁכָּה. נִשְׁפְּכָה אוֹ נִתְגַּלְּתָה, הָיָה מְמַלֵּא מִן הַבְּיוֹר, שֶׁהַיַּיִן וְהַמַּיִם הַמִּגְלִין, פְּסוּלִים לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ:

פרק ה

א. הֶחָלִיל חֲמִשָּׁה וְשִׁשָּׁה. וְזֶהוּ הֶחָלִיל שֶׁל בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה, שֶׁאֵינָהּ דּוֹחָה לֹא אֶת הַשַּׁבָּת וְלֹא אֶת יוֹם טוֹב. אָמְרוּ, כָּל מִי שֶׁלֹּא רָאָה שִׂמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה, לֹא רָאָה שִׂמְחָה מִיָּמָיו:

ב. בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חָג, יָרְדוּ לְעֶזְרַת נָשִׁים, וּמִתַּקְּנִין שָׁם תִּקּוּן גָּדוֹל. וּמְנוֹרוֹת שֶׁל זָהָב הָיוּ שָׁם, וְאַרְבָּעָה סְפָלִים שֶׁל זָהָב בְּרָאשֵׁיהֶן, וְאַרְבָּעָה סֻלָּמוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, וְאַרְבָּעָה יְלָדִים מִפְּרִחֵי כְהֻנָּה וּבִידֵיהֶם כַּדִּים שֶׁל שֶׁמֶן שֶׁל מֵאָה וְעֶשְׂרִים לֹג, שֶׁהֵן מַטִּילִין לְכָל סֵפֶל וָסֵפֶל:

ג. מִבְּלָאֵי מִכְנְסֵי כֹהֲנִים וּמֵהֶמְיָנֵיהֶן מֵהֶן הָיוּ מַפְקִיעִין, וּבָהֶן הָיוּ מַדְלִיקִין, וְלֹא הָיְתָה חָצֵר בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁאֵינָהּ מְאִירָה מֵאוֹר בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה:

ד. חֲסִידִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה הָיוּ מְרַקְּדִים לִפְנֵיהֶם בַּאֲבוּקוֹת שֶׁל אוֹר שֶׁבִּידֵיהֶן, וְאוֹמְרִים לִפְנֵיהֶן דִּבְרֵי שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת. וְהַלְוִיִּם בְּכִנּוֹרוֹת וּבִנְבָלִים וּבִמְצִלְתַּיִם וּבַחֲצוֹצְרוֹת וּבִכְלֵי שִׁיר בְּלֹא מִסְפָּר, עַל חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת הַיּוֹרְדוֹת מֵעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל לְעֶזְרַת נָשִׁים, כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה עָשָׂר שִׁיר הַמַּעֲלוֹת שֶׁבַּתְּהִלִּים, שֶׁעֲלֵיהֶן לְוִיִּם עוֹמְדִין בִּכְלֵי שִׁיר וְאוֹמְרִים שִׁירָה. וְעָמְדוּ שְׁנֵי כֹהֲנִים בַּשַּׁעַר הָעֶלְיוֹן שֶׁיּוֹרֵד מֵעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל לְעֶזְרַת נָשִׁים, וּשְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת בִּידֵיהֶן. קָרָא הַגֶּבֶר, תָּקְעוּ וְהֵרִיעוּ וְתָקְעוּ. הִגִּיעוּ לְמַעֲלָה עֲשִׂירִית, תָּקְעוּ וְהֵרִיעוּ וְתָקְעוּ. הִגִּיעוּ לָעֲזָרָה, תָּקְעוּ וְהֵרִיעוּ וְתָקְעוּ. הָיוּ תוֹקְעִין וְהוֹלְכִין עַד שֶׁמַּגִּיעִין לַשַּׁעַר הַיּוֹצֵא מִזְרָח. הִגִּיעוּ לַשַּׁעַר הַיּוֹצֵא מִמִּזְרָח, הָפְכוּ פְּנֵיהֶן לַמַּעֲרָב, וְאָמְרוּ, אֲבוֹתֵינוּ שֶׁהָיוּ בְּמָקוֹם הַזֶּה אֲחוֹרֵיהֶם אֶל הֵיכַל ה' וּפְנֵיהֶם קֶדֶם, וְהֵמָּה מִשְׁתַּחֲוִים קֶדֶם לַשֶּׁמֶשׁ, וְאָנוּ לְיָהּ עֵינֵינוּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הָיוּ שׁוֹנִין וְאוֹמְרִין, אָנוּ לְיָהּ, וּלְיָהּ עֵינֵינוּ:

ה. אֵין פּוֹחֲתִין מֵעֶשְׂרִים וְאַחַת תְּקִיעוֹת בַּמִּקְדָּשׁ, וְאֵין מוֹסִיפִין עַל אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנָה. בְּכָל יוֹם הָיוּ שָׁם עֶשְׂרִים וְאַחַת תְּקִיעוֹת בַּמִּקְדָּשׁ, שָׁלֹשׁ לִפְתִיחַת שְׁעָרִים, וְתֵשַׁע לְתָמִיד שֶׁל שַׁחַר, וְתֵשַׁע לְתָמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבָּיִם. וּבְמוּסָפִין הָיוּ מוֹסִיפִין עוֹד תֵּשַׁע. וּבְעֶרֶב שַׁבָּת הָיוּ מוֹסִיפִין עוֹד שֵׁשׁ, שָׁלֹשׁ לְהַבְטִיל הָעָם מִמְּלָאכָה, וְשָׁלֹשׁ לְהַבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל. עֶרֶב שַׁבָּת שֶׁבְּתוֹךְ הֶחָג הָיוּ שָׁם אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנָה, שָׁלֹשׁ לִפְתִיחַת שְׁעָרִים, שָׁלֹשׁ לַשַּׁעַר הָעֶלְיוֹן, וְשָׁלֹשׁ לַשַּׁעַר הַתַּחְתּוֹן, וְשָׁלֹשׁ לְמוּלֵי הַמַּיִם, וְשָׁלֹשׁ עַל גַּבֵּי מִזְבֵּחַ, תֵּשַׁע לְתָמִיד שֶׁל שַׁחַר, וְתֵשַׁע לְתָמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם, וְתֵשַׁע לַמּוּסָפִין, שָׁלֹשׁ לְהַבְטִיל אֶת הָעָם מִן הַמְּלָאכָה, וְשָׁלֹשׁ לְהַבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל:

ז. יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג הָיוּ שָׁם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר פָּרִים, וְאֵילִים שְׁנַיִם, וְשָׂעִיר אֶחָד. נִשְׁתַּיְּרוּ שָׁם אַרְבָּעָה עָשָׂר כְּבָשִׂים לִשְׁמֹנָה מִשְׁמָרוֹת. בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, שִׁשָּׁה מַקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְהַשְּׁאָר אֶחָד אֶחָד. בַּשֵּׁנִי, חֲמִשָּׁה מַקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְהַשְּׁאָר אֶחָד אֶחָד. בַּשְּׁלִישִׁי, אַרְבָּעָה מַקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְהַשְּׁאָר אֶחָד אֶחָד. בָּרְבִיעִי, שְׁלֹשָׁה מַקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְהַשְּׁאָר אֶחָד אֶחָד. בַּחֲמִשִּׁי, שְׁנַיִם מַקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְהַשְּׁאָר אֶחָד אֶחָד. בַּשִּׁשִּׁי, אֶחָד מַקְרִיב שְׁנַיִם, וְהַשְּׁאָר אֶחָד אֶחָד. בַּשְּׁבִיעִי, כֻּלָּן שָׁוִין. בַּשְּׁמִינִי, חָזְרוּ לַפַּיִם כְּבָרְגָלִים. אָמְרוּ, מִי שֶׁהִקְרִיב פָּרִים הַיּוֹם, לֹא יַקְרִיב לְמָחָר, אֶלָּא חוֹזְרִין חֲלִילָה:

ז. בִּשְׁלֹשָׁה פְּרָקִים בַּשָּׁנָה הָיוּ כָּל מִשְׁמָרוֹת שָׁוּוֹת בְּאֵמוּרֵי הָרְגָלִים וּבְחַלּוּק לֶחֶם הַפָּנִים. בַּעֲצֶרֶת אוֹמְרִים לוֹ, הֵילָךְ מַצָּה הֵילָךְ חָמֵץ. מִשְׁמָר שֶׁזְּמַנּוֹ קָבוּעַ, הוּא מַקְרִיב תְּמִידִין, נְדָרִים וּנְדָבוֹת וּשְׁאָר קָרְבְּנוֹת צִבּוּר, וּמַקְרִיב אֶת הַכֹּל. יוֹם טוֹב הַסָּמוּךְ לְשַׁבָּת, בֵּין מִלְּפָנֶיהָ בֵּין מֵאַחֲרֶיהָ, הָיוּ כָּל הַמִּשְׁמָרוֹת שָׁוּוֹת בְּחַלּוּק לֶחֶם הַפָּנִים:

ח. חָל לִהְיוֹת יוֹם אֶחָד לְהַפְסִיק בֵּינָתַיִם, מִשְׁמָר שֶׁזְּמַנּוֹ קָבוּעַ, הָיָה נוֹטֵל עֶשֶׂר חַלּוֹת, וְהַמִּתְעַכֵּב נוֹטֵל שְׁתַּיִם. וּבְשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה, הַנִּבְנָם נוֹטֵל שֵׁשׁ, וְהַיּוֹצֵא נוֹטֵל שֵׁשׁ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הַנִּבְנָם נוֹטֵל שֶׁבַע, וְהַיּוֹצֵא נוֹטֵל חָמֵשׁ. הַנִּבְנָסִין חוֹלְקִין בַּצָּפוֹן, וְהַיּוֹצְאִין בַּדָּרוֹם. בִּלְּגָה לְעוֹלָם חוֹלֶקֶת בַּדָּרוֹם, וְטַבַּעְתָּהּ קְבוּעָה, וְחַלּוֹנָהּ סְתוּמָה:

לימוד בסעודת חג הסוכות

בכל לילה משבעת ימי החג יזהר ללמוד על השלחן משניות דמסכת סוכה ואחר לימוד המשנה יזדרז לומר לשון זה מלוקט מזוה"ק אחת הנה ואחת הנה דברים כהווייתן ממש:

שְׁלָמָא עֲלָךְ יוֹמָא טָבָא קַדִּישָׁא. שְׁלָמָא עֲלָךְ חַנָּא קַדִּישָׁא. שְׁלָמָא עֲלָךְ אוּשְׁפִּיזָא קַדִּישָׁא. אַנְתְּ הוּא מִקְרָא קוֹדֶשׁ. זַמִּין אַנְתְּ לְהַהוּא אֲתַר דְּאִקְרֵי קוֹדֶשׁ. לְאִתְעַטָּרָא בֵּיהּ וּלְאִשְׁתְּאֲבָא בֵּיהּ. וְתִתְקַדַּשׁ וְיִשְׁתַּבַּח בָּךְ חֶדְוָתָא. הָא אַנְתְּ שָׁאִיב מֵהַהוּא עֲמִיקָא דַּעֲמִיקָתָא. דְּנַחֲלִין וּמַבּוּעִין נַפְקִין מִנֵּיהּ. הָא יִשְׂרָאֵל דְּאִתְקְרִין קוֹדֶשׁ מְקַבְּלִין לָךְ בְּאַנְפִּין נְהִירִין. בְּחֶדְוָתָא וּבְתֻשְׁבְּחָתָא. מְזַמְּנִין לָךְ מְתַקְּנִין לָךְ סְעוּדָתָא יַקִּירָא. מְסַדְּרִין פָּתוֹרֵי מְתַקְּנֵי גַּרְמַיְהוּ בְּמָאנֵי יְקָר. חֲדָאן וּמְשַׁבְּחִין שְׁבָחָא לְקָדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:

חַנָּא דְּסֻכּוֹת בַּמֶּה חָבִיב אַנְתְּ וַיַּקִּיר. אַף עַל גַּב דְּיַרְחָא דָּא בְּכִסֶּה וְלָא בְּאִתְגַּלְיָא. הָא בָּךְ גְּלוּיָא אִיהוּ בְּחֶדְוָתָא דְּסִיהֲרָא. בָּךְ אִשְׁתְּלִימַת סִיהֲרָא וְאִתְנְהֲרַת מֵאִמָּא עִלָּאָה. וְקַוְּמַת לְאַנְהָרָא לְתַתָּאֵי מִגּוֹ נְהוֹרָא דִּלְעֵלָּא:

בָּךְ קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא פָּרִישׂ נַדְפּוֹי עַל יִשְׂרָאֵל וַחֲדֵי עִמְּהוֹן. בָּךְ אִתְעַר סִטְרָא דִּימִינָא לְעֵלָּא. בְּגִין דְּיִתְקַשַּׁר בֵּיהּ סִיהֲרָא וְיִתְנְהִירוּ אַנְפָּהָא כְּדְקָא חָזֵי. בָּךְ יִשְׂרָאֵל נַפְקִין בְּסִימָנִין רְשִׁימִין מִגּוֹ מַלְכָּא קַדִּישָׁא בְּגִין דְּאִנּוּן נַצְחִין דִּינָא. דְּהָא בָּךְ נַפְקֵי יִשְׂרָאֵל בִּרְשִׁימוּ דְּמַלְכָּא בְּתֻשְׁבַּחְתָּא דְּהַלּוּלָא. עָאלִין בַּסֻּכּוֹת וְנַטְלֵי אֶתְרוֹג בִּשְׁמָאלָא. וְלוּלָב בִּימִינָא. וְהָא חָמָאן עִלָּאִין וְתַתָּאִין

דְּיִשְׂרָאֵל רְשִׁימִין בִּרְשִׁימִין דְּמַלְכָּא קַדִּישָׁא. דְּהָא אִנּוּן נַטְלִי סְמָנִי מְהֵימְנוּתָא חוֹתָמָא דְּמַלְכָּא עִלָּאָה:

בָּךְ בְּתִיב בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים. בְּגִין לְאִתְחַזָּאָה דְּיִשְׂרָאֵל יַתְבֵי בְּרָזָא דִּמְהֵימְנוּתָא בְּלָא דְּחִילוּ בְּלָל. דְּהָא מְקַטְרְגָא אִתְפְּרַשׁ מִנַּיְהוּ. וְכָל מְקַטְרְגֵי עִלָּאֵי אַהֲדָרַן רְחִימִין לְיִשְׂרָאֵל. בָּךְ יִנְדְּעוּן עִלָּאִין וְתַתָּאִין וְאִסְתַּלַּק יְקָרָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֵלָּא וְתַתָּא כִּדְקָא יָאוֹת. וְכָל אוּכְלְסִין עִלָּאִין פָּתְחֵי וְאָמְרִי וּמִי כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ:

בָּךְ יַתְבִין יִשְׂרָאֵל בְּצִלָּא דִּמְהֵימְנוּתָא. וּבְגִין דָּא אַחְסִינוּ חֵירוּ לְהוּ וְלִבְנַיְהוּ לְעָלְמִין. וּמִתְבָּרְכִין בִּרְכָתָא עִלָּאָה. בָּךְ אֲנָן יָתְבִין בְּצִלָּא דִּמְהֵימְנוּתָא. וּבְגִין דָּא שְׁכִינְתָּא פָּרְסָא גַּדְפָּהָא עֲלָנָא מִלְעֵלָּא. בָּךְ אֲנָן מְזַמְּנִין לְאוּשְׁפִּיזִין קַדִּישִׁין דְּאִנּוּן אַבְרָהָם וְיִצְחָק וְיַעֲקֹב וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְיוֹסֵף וְדָוִד. וְאִלֵּין צַדִּיקַיָּא אוּשְׁפִּיזִין קַדִּישִׁין שַׁוְיָן מְדוֹרֵיהוֹן עִמָּנָא בְּגוֹ הַאי צִלָּא דִּמְהֵימְנוּתָא. וְאַבְרָהָם אַבָּא קַדִּישָׁא קָרֵי עָלָן: אָז תִּתְעַנַּג עַל־יְהוָה וְהִרְכַּבְתִּיךָ עַל־בָּמוֹתֵי [בָּמֳתֵי] אָרֶץ וְהַאֲכַלְתִּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ כִּי פִּי יְהוָה דִּבֶּר: וְיִצְחָק אַבָּא קַדִּישָׁא קָרֵי עָלָן: גִּבּוֹר בָּאָרֶץ יִהְיֶה זַרְעוֹ דּוֹר יְשָׁרִים יְבֹרָךְ: הוֹן־וָעֹשֶׁר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד: וְיַעֲקֹב אַבָּא קַדִּישָׁא קָרֵי עָלָן: אָז יִבָּקַע כַּשַּׁחַר אוֹרֶךָ וַאֲרֻכָתְךָ מְהֵרָה תִצְמָח: וּמֹשֶׁה רַעְיָא מְהֵימְנָא קַדִּישָׁא, וְאַהֲרֹן כַּהֲנָא רַבָּא קַדִּישָׁא, וְיוֹסֵף צַדִּיקָא קַדִּישָׁא, קָרוּ עָלָן, וְנָחֲךָ יְהוָה תָּמִיד וְהִשְׂבִּיעַ בְּצַחֲצָחוֹת נַפְשֶׁךָ וְעַצְמוֹתֶיךָ יַחֲלִיץ וְהָיִיתָ כְּגַן רָוֶה וּכְמוֹצָא מַיִם אֲשֶׁר לֹא־יְכַזְּבוּ מֵימָיו: וּבָנוּ מִמְּךָ חָרְבוֹת עוֹלָם מוֹסְדֵי דוֹר־וָדוֹר תִּקּוֹמֵם וְקֹרָא לְךָ גֹּדֵר פֶּרֶץ מְשׁוֹבֵב נְתִיבוֹת לָשָׁבֶת: וְדָוִד מַלְכָּא מְשִׁיחָא קַדִּישָׁא דְּאִיהוּ אִתְפַּקַּד

עַל כָּל זְיָנֵי עָלְמָא קָרֵי עֲלָן, כָּל־כְּלֵי יוּצַר עָלַיִךְ לָא יִצְלַח וְכָל־לָשׁוֹן תָּקוֹם־אִתָּךְ לַמִּשְׁפָּט תַּרְשִׁיעִי זֹאת נַחֲלַתָּן עַבְדֵי יְהוָה וְצִדְקָתָם מֵאִתִּי נְאֻם־יְהוָה:

חַנָּא דְסֻכּוֹת כַּמָּה חָבִיב אַנְתְּ וְיַקִּיר. הָא כָּךְ עַבְדִּינָן מִצְוַת סֻכָּה דְאִיהִי רְמִיזָא לְאִמָּא עִלָּאָה. לְסַכְּבָא עֲלָנָא בְּאִמָּא עַל בְּנִין, וּכְךְ אֲנָן מְזַמְּנִין גַּבָּן שִׁבְעָה אוּשְׁפִּיזִין עִלָּאִין קַדִּישִׁין. דְּאִנּוּן לָקֳבֵל שִׁבְעָה סְפִירָאן. דְּהָא בְּגִין שִׁבְעָה סְפִירָאן אָמַר קְרָא, כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם. בְּשִׁבְעָה עֲנָנֵי כָבוֹד. סוּכָּה מִלֵּאָה בְּאוֹת וָא״ו אִיהִי בְּרָזָא דְּתֵרִין שְׁמָהָן. תְּרִין בְּרוּבִים דְּהֵם סֻכְּכִים בְּכַנְפֵּיהֶם עַל־הַכַּפֹּרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו. וְהָא בְּתִיב וְסֻכָּה תִּהְיֶה לְצֵל־יוֹמָם, דְּסִכְּכָךְ בְּעִינָן. וּסְכָךְ אִתְעֲבִיד לְצֵל דְּאִתְמַר בֵּיהּ בְּצֵל שַׁדַּי יִתְלוֹנָן, וְלָאו בְּצֵל סָכַת הֶדְיוֹט דַּאֲגִין עַל גּוּפָא מְשַׁמְּשָׁא. אֶלָּא צֵל לַאֲנָא עַל נִשְׁמָתָא. בְּרִבְתִּיב בְּצִלּוֹ חִמַּדְתִּי וְיָשַׁבְתִּי:

חַנָּא דְסֻכּוֹת כַּמָּה חָבִיב אַנְתְּ וְיַקִּיר. הָא כָּךְ עַבְדִּינָן מִצְוַת נְטִילַת לוּלָב דְּדָמֵי לְחוּט הַשִּׁדְרָה. דְּבֵיהּ שְׁמָנָה עָשָׂר נְעָנוּעִין דְּלוּלָב. וְאִנּוּן לָקֳבֵל שְׁמָנָה עָשָׂר בִּרְכָאן דְּצְלוֹתָא. וְלָקֳבֵל שְׁמֹנָה עָשָׂר אַזְכָּרוֹת דְּמִזְמוֹר הָבוּ לַה׳ בְּנֵי אֵלִים. וְלָקֳבֵל שְׁמֹנָה עָשָׂר אַזְכָּרוֹת דְּקְרִיאַת שְׁמַע. וְנְעָנוּעַ לְשִׁית סְטָרִין בְּחֻשְׁבָּן ו׳ זְתָלַת נְעָנוּעִין לְכָל סְטָרָא אִנּוּן חַי. לוּלָב דָּא צַדִּיק נַטְלִינָן בַּיָמִין. הָא אִיהוּ כְּלִיל שִׁית מִינִין. דְּאִנּוּן תְּלַת הֲדַסִּים גְּדָלָה גְּבוּרָה תִּפְאֶרֶת. דְּדָמְיָן לִתְלַת גַּוְונֵי דְּעֵינָא. עוֹד תְּרִין בַּדֵּי עֲרָבוֹת נֶצַח וְהוֹד דְּדָמְיָן לִתְרֵין שַׁפְוָן. וְלוּלָב דְּאִיהוּ יְסוֹד הוּמָה לַשִּׁדְרָה דְּבֵיהּ קַיּוּם כָּל גַּרְמִין. וַעֲלֵיהּ אָמַר דָּוִד מַלְכָּא כָּל עַצְמוֹתַי | תֹּאמַרְנָה יְהוָה מִי כָמוֹךָ. וְנַטְלִינָן בִּשְׁמָאלָא אֶתְרוֹג מַלְכוּת דְּדָמֵי לְלִבָּא

דְּבֵיהּ הִרְהוּרִין. וּבְגִין דָּא אֶתְרוֹג הַדּוֹמֶה לַלֵּב תִּקִּינוּ לְמֶהֱוֵי בְּיַד שְׂמֹאל. אֲבָל לוּלָב בְּיַד יָמִין דְּאִיהוּ בָּרָזָא דְּחֶסֶד דְּרוֹעָא יְמִינָא:

חַנָּא דְּסֻכּוֹת בַּמֶּה חָבִיב אַנְתְּ וַיְקִיר. בָּךְ נַפְקֵן יִשְׂרָאֵל בְּסִימָנִין
רְשִׁימִין מִבֵּי מַלְכָּא. אִלֵּין אִנּוּן מִינֵי דַּאֲחִידָן בִּשְׁמָא קַדִּישָׁא.
אִלֵּין אִנּוּן סִימָנִי מְהֵימְנוּתָא חוֹתָמָא דְּמַלְכָּא עִלָּאָה. דְּעָלַיְיהוּ
אִתְמָר כָּל הַנִּקְרָא בִשְׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו יְצַרְתִּיו אַף־עָשִׂיתִיו:
כָּל הַנִּקְרָא בִשְׁמִי הַיְינוּ דִּכְתִיב פְּרִי עֵץ הָדָר. וְלִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו
הַיְינוּ כַּפֹּת תְּמָרִים. יְצַרְתִּיו הַיְינוּ וַעֲנַף עֵץ־עָבֹת. אַף־עָשִׂיתִיו
הַיְינוּ וְעַרְבֵי־נָחַל:

בָּךְ כְּתִיב וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, דָּא הוּא דְּנָפַק רִאשׁוֹן
לְנַטְלָא בְּמַבּוּעוֹי דְּמַיִין נְבִיעִין. וַאֲנָן בָּעֵינָן לְאַמְשָׁכָא לֵיהּ.
דְּהָא יוֹם הַכִּפֻּרִים אַפִּיק לְכֹלָּא לְחֵירוּ. וּבְהַאי יוֹמָא מַטְרוֹנִיתָא
עִלָּאָה דְּאִיהִי יוֹבְלָא דְּאַפִּיק לָן לְחֵירוּ אַעְטְרַת לְמַלְכָּא בְּעִטְרוֹי,
וְיַדְּעִינָן דְּהָא מַיִין נְבִיעִין עִמָּה שַׁרְיָין וְשָׁאִילְנָא לְמִשְׁתְּיָא וְעַל
דָּא קָרֵינָן לֵיהּ יוֹם רִאשׁוֹן:

וְעוֹד וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן. דִּבְהַאי יוֹמָא אַבְרָהָם שֵׁירוּתָא
דְּכֹלָּא. אִי בַּעֲנָנֵי יְקָר הוּא שֵׁירוּתָא. אִי בְּמַיָּא הוּא שֵׁירוּתָא.
דְּאַבְרָהָם שָׁרֵי לְמֶחְפַּר בֵּירֵי דְּמַיָּא. פְּרִי עֵץ הָדָר דָּא בֵּירָא
דְּיִצְחָק. דְּיִצְחָק אַהְדַּר לֵיהּ לְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְקָרָא לֵיהּ הָדָר,
פְּרִי דְּהַאי עֵץ הָדָר. כַּפֹּת תְּמָרִים דִּכְתִיב צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח.
וְלָא אִשְׁתַּכַּח בֵּינַיְיהוּ פֵּירוּדָא. וְעַל דָּא לָא כְּתִיב וְכַפֹּת אֶלָּא
כַּפֹּת. בְּגִין דְּלָא סָלִיק בְּלָא דָּא. וּבְהַאי אִתְמַלְיָא הַאי בְּאֵר
מִבְּאֵר מַיִם עִלָּאִין נְבִיעִין. הוּא אִתְמְלֵי בְּקַדְמִיתָא וּמְנִיהּ אִתְמַלְיָא
בֵּירָא עַד דְּאִיהוּ נְבִיעוּ לְכֹלָּא. וַעֲנַף עֵץ־עָבֹת דָּא עַנְפָּא דְּאִילָנָא

רַבְרְבָא. דְּאַתְקִיף וְאִשְׁתָּרְשָׁא בְּשָׁרְשׁוֹי, אִתְעֲבִיד אִילָנָא עִלָּאָה עַל כֻּלָּא דְּאַחִיד בְּכָל סִטְרִין עֲנַף דְּאִיהוּ עֵץ עָבֹת. עֵץ דְּאַחִיד לְאָבוֹת. דְּהָא מֵהָאי נָטַל יִסּוֹדָא דְּעָלְמָא וְאִתְמַלְיָא לַאֲרָקָא בְּבֵירָא. הָאי הוּא עָלְמָא אַרְקָא דְּשַׁקְיוּתָא. וְעַרְבֵי־נָחַל תְּרֵי אִנּוּן. תְּרִין נַחֲלִין דְּמַיָּא אִתְבְּנִישׁ בְּהוּ לַאֲרָקָא לְצַדִּיק:

חַגָּא דְּסֻכּוֹת בַּמָּה וְכַמָּה חָבִיב אַנְתְּ וְיַקִּיר. בָּךְ כְּתִיב בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים, דָּא הוּא רָזָא דִּמְהֵימְנוּתָא. שִׁבְעַת יָמִים מֵעָלְמָא עִלָּאָה לְתַתָּאָה. דְּכֻלְּהוּ קָיְימֵי בְּקִיּוּמָא לְאַנְהָרָא לְהָאי סֻכּוֹת. דְּאִיהִי סֻכַּת דָּוִד סֻכַּת שָׁלוֹם. וְעַמָּא קַדִּישָׁא יָתְבֵי תְּחוֹת צִלָּהָא בְּרָזָא דִּמְהֵימְנוּתָא. וְהָא מָאן דְּיָתִיב בְּצִלָּא דָּא יָתִיב בְּאִנּוּן יוֹמִין עִלָּאִין. וְעַל דָּא אַף עַל גַּב דִּכְתִיב בַּסֻּכֹּת בַּסֻּכֹּת. אִבָּא חָד בַּסֻּכּוֹת דִּכְתִיב שְׁלִים. הָא חָד שְׁלִים לְאַחְזָאָה דְּמַאן דְּיָתִיב בְּצִלָּא דָּא. יָתִיב בְּאִנּוּן יוֹמִין עִלָּאִין לְעִלָּא. דְּקַיְימִין עַל הַאי תַּתָּאָה לְאַנְהָרָא לֵיהּ. לְחַפְיָא עֲלֵיהּ. וּלְאַגָּנָא עֲלֵיהּ בְּשַׁעְתָּא דְּאִצְטְרִיךְ:

בָּךְ נָטְלִי יִשְׂרָאֵל פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ־עָבֹת וְעַרְבֵי־נָחַל. וּבְהַנֵּי זִינִין אִתְחַזּוֹן קַמֵּי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. בָּךְ מִתַּקְנֵי יִשְׂרָאֵל בּוּרְסָיָא לְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִתַּתָּא וּלְסַלְקָא לֵיהּ לְעֵלָּא בְּאִנּוּן זִינִין וּבְחֶדְוָה וּבְהִלּוּלָא וּבַהֲקָפָה. וּבְגִין דָּא סַלְקָא שְׁבִינְתָּא וְנַטְלָא בִּרְכָאן וְחֶדְוָה בְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְאִיהִי נַקְטָא נַפְשִׁין דְּעַנּוּגִין לְעֵלָּא. וְנַקְטָא כָּל בִּרְכָאן וְכָל קִדּוּשִׁין וְכָל עַנּוּגִין. בָּרוּךְ יְהוָה לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

בשבעת ימי סוכות יאמר פיוט זה על השלחן

יָהּ אֶת סֻכַּת דָּוִד תָּקִים. בִּזְכוּת שִׁבְעַת הַצַּדִּיקִים:

בִּזְכוּת **אַבְרָהָם** אֶזְרַח תְּמִימֶךָ. מְשֹׁךְ חַסְדְּךָ לְעַמֶּךָ. וְנָא לְמַעַן שִׁמֶךָ.
אַל נָא תָּשֵׁב אוֹתָם רֵקִים: יָהּ אֶת סֻכַּת דָּוִד תָּקִים. בִּזְכוּת שִׁבְעַת הַצַּדִּיקִים:

בִּזְכוּת **יִצְחָק** עֲקֵדֶךָ. בָּרֵךְ הוֹרְשֵׁי יְחוּדֶךָ. וְנָא גְּבוּרוֹת יָדֶיךָ.
בְּחַסְדְּךָ יְהִיוּ נִמְתָּקִים: יָהּ אֶת סֻכַּת דָּוִד תָּקִים. בִּזְכוּת שִׁבְעַת הַצַּדִּיקִים:

בִּזְכוּת **יַעֲקֹב** אִישׁ תְּמִים. הוּא גֻּנַּד קַו הָרַחֲמִים. תִּבְנֶה בֵיתְךָ בֵּית
עוֹלָמִים. קָנָם בִּשְׁמֵי שְׁחָקִים: יָהּ אֶת סֻכַּת דָּוִד תָּקִים. בִּזְכוּת שִׁבְעַת הַצַּדִּיקִים:

בִּזְכוּת **מֹשֶׁה** רַעְיָה מְהֵימְנָא. זָכָה לְפָנִים שֶׁל בִּינָה. חוּשָׁה תֵּן לָנוּ
חֲנִינָה. וּפְרֹם עַם לְךָ שׁוֹקְקִים: יָהּ אֶת סֻכַּת דָּוִד תָּקִים. בִּזְכוּת שִׁבְעַת
הַצַּדִּיקִים:

בִּזְכוּת **הַכֹּהֵן אַהֲרֹן**. בַּטֵּל כָּל־הָאַף וַהֲרוֹן. וְעַמְּךָ תָּמִיד רוֹן
יָרוֹן. וּבִשְׁמְךָ יְהִיוּ דְבוּקִים: יָהּ אֶת סֻכַּת דָּוִד תָּקִים. בִּזְכוּת שִׁבְעַת הַצַּדִּיקִים:

בִּזְכוּת **יוֹסֵף** צַדִּיקֶךָ. אֲשֶׁר שָׁמַר בְּרִיתֶךָ. גַּלֵּה כְּבוֹד מַלְכוּתֶךָ.
קַבֵּץ נִדָּחִים וְרִחוֹקִים: יָהּ אֶת סֻכַּת דָּוִד תָּקִים. בִּזְכוּת שִׁבְעַת הַצַּדִּיקִים:

בִּזְכוּת **דָּוִד** יְדִידֶךָ. בְּנֵה מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ. וְאַמֵּץ עַם נְדוּדֶךָ. לַמְּדֵם
תּוֹרָה וְחֻקִּים: יָהּ אֶת סֻכַּת דָּוִד תָּקִים. בִּזְכוּת שִׁבְעַת הַצַּדִּיקִים:

פיוטים לחג הסוכות

סימן: אני משה חזק:

סֻכָּה וְלוּלָב לְעַם סְגֻלָּה. יַחַד יָרְנוּ יִשְׂאוּ תְּהִלָּה: סוכה:

אֵל מִמְצְרַיִם גְּאָלָנוּ. דִּבְרוֹת קָדְשׁוֹ הִשְׁמִיעָנוּ. עַנְנֵי כָבוֹד חִקְּפָנוּ. לְאַרְבַּע רוּחוֹת מַטָּה וּמָעְלָה: סוכה:

נֹעַם דְּרָכָיו לָנוּ הוֹדִיעַ. מִזִּיו הֲדָרוֹ לָנוּ הוֹפִיעַ. דַּעַת יוֹם לְיוֹם אֹמֵר יַבִּיעַ. דַּעַת יְחֻוֶּה לַיְלָה לְלָיְלָה: סוכה:

יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּצֵל סֻכָּתוֹ. יִסְתּוֹפֵף יֶחְסָה תַּחַת אֶבְרָתוֹ. חַשִּׁם כִּבְתָבוֹ וְכִקְרִיאָתוֹ. כִּמְסַפֵּר סֻכָּה מִסְפָּרוֹ עָלָה: סוכה:

מֶה עָצְמוּ רָזֵי לוּלָב וּמִינָיו. וְלִי מַה יָקְרוּ מְאֹד עִנְיָנָיו. אַשְׁרֵי טְהָר לֵב הַשָּׁם רַעְיוֹנָיו. לְסוֹד מִצְוָתוֹ הַמְּעֻלָּה: סוכה:

שֵׁם בֵּן אַרְבַּע בַּלּוּלָב חוֹנֶה. בְּמִלּוּי הֵהי"ן בִּפְרָטָיו תִּמְנֶה. נִכַּח הַלּוּלָב לַשִּׁדְרָה תִּפְנֶה. סְבִיבָו מִינָיו גֹּרֶן עֲגֻלָּה: סוכה:

הַהֲדַס רוֹמֵז לִשְׁלֹשָׁה אָבוֹת. מֹשֶׁה אַהֲרֹן בַּדֵּי עֲרָבוֹת. יוֹסֵף לַלּוּלָב חֲמִדַּת לְבָבוֹת. דָּוִד לָאֶתְרוֹג כַּלָּה בְּלוּלָה: סוכה:

חוֹתָם תְּעוּדָה תַּתִּיר לִבְנֵךְ. זֶכֶר טוֹב תְּזַבֵּד לְעַם לֵךְ. קוֹרֵא וּמְיַחֵל לִישׁוּעָתֵךְ. יִתְקַדַּשׁ שִׁמְךָ בְּפִינוּ סֶלָה: סוכה:

שיר לכבוד שבעה אושפיזין קדישין זיע"א (מ"לשון חכמים" חלק א')

יָהּ אֶת סֻכַּת דָּוִד תָּקִים. בִּזְכוּת שִׁבְעַת הַצַּדִּיקִים:

בִּזְכוּת אַבְרָהָם אֲוַרַח תְּמִימֶיךָ. מְשׁוֹךְ חַסְדְּךָ לְעַמֶּךָ. וְנָא לְמַעַן שִׁמְךָ. אַל נָא תָּשֵׁב אוֹתָם רֵיקִים: יה את:

בִּזְכוּת יִצְחָק עֲקֵדֶךָ. בָּרֵךְ הוֹרְשֵׁי יִחוּדֶךָ. וְנָא גְּבוּרוֹת יָדֶיךָ. בְּחַסְדְּךָ יִהְיוּ נִמְתָּקִים: יה את:

בִּזְכוּת יַעֲקֹב אִישׁ תָּמִים. הוּא נָגִד כַּוָּ הָרַחֲמִים. תִּבְנֶה בֵּיתְךָ בֵּית עוֹלָמִים. קָנֶם בִּשְׁמֵי שְׁחָקִים: יה את:

בִּזְכוּת מֹשֶׁה רַעְיָא מְהֵימְנָא. זָכָה לְפָנִים שֶׁל בִּינָה. חוּשָׁה תֵּן לָנוּ חֲנִינָה. וּפְדֵם עַם לְךָ שׁוֹקְקִים: יה את:

בִּזְכוּת הַכֹּהֵן אַהֲרֹן. בַּטֵּל כָּל הָאַף וַחֲרוֹן. וְעַמְּךָ תָּמִיד רוֹן יָרוֹן. וּבִשְׂמָךְ יִהְיוּ דְבוּקִים: יה את:

בִּזְכוּת יוֹסֵף צַדִּיקֶךָ. אֲשֶׁר שָׁמַר בְּרִיתֶךָ. גַּלֵּה כְּבוֹד מַלְכוּתֶךָ. קַבֵּץ נִדָּחִים וּרְחוֹקִים: יה את:

בִּזְכוּת דָּוִד יְדִידֶךָ. בְּנֵה מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ. וְאַמֵּץ עַם נְדוּדֶךָ. לַמְּדֵם תּוֹרָה וְחֻקִּים: יה את:

ההנהגה בברכת המזון

דיני ברכת המזון

א. קודם ברכת המזון יזהר ליטול מים אחרונים, [כי מים אחרונים חובה, בין לאנשים ובין לנשים. ילקו"י ח"ג דף רמד], ואפילו אכל פת לבד בלי מלח, דיש בזה טעם גדול על פי הזוהר הקדוש והאר"י ז"ל (בא"ח שלח-לך ו).

ב. כשנוטל מים אחרונים יחבר ארבע האצבעות לבד, והגודל לבד, וישפיל אצבעותיו כלפי מטה (שם). וצריך ליטול עד פרק השלישי וראש פרק השלישי בכלל (שם יב).

ג. יזהר שיהיו מים האחרונים מעט ולא ירבה בהם, כי המה חלק הסטרא אחרא (שם ח).

ד. צריך ליזהר שלא להפסיק בין מים אחרונים לברכת המזון אפילו בדברי תורה, ורק יאמר מזמור "למנצח" והפסוקים הנהוגים (שם טו).

קודם מים אחרונים יאמר בלחש "לשם יחוד" זה מ"לשון חכמים" (ח"א ס"ב);

יְהִי רָצוֹן שֶׁתִּתְגָּרֵשׁ הַמִּטְרָא אַחֲרָא בְּכֹחַ שֵׁם אהי"ה דְּמִלּוּי יודי"ן (אֶל"ף ה"י יו"ד ה"י), **וְשֵׁם אֶהְיֶה דְּמִלּוּי אלפי"ן** (אֶל"ף הֵ"א יו"ד הֵ"א) **שֶׁעוֹלֶה מִסְפָּרָם עִם שְׁמוֹנָה אוֹתִיּוֹת שָׁרְשֵׁיהֶם וּשְׁנֵי כּוֹלְלִים בְּמִסְפַּר שֵׁם שַׁדַּי, וּבְכֹחַ זֶה תַּשְׁרֶה שֶׁכִּנָּה עַל־הַשֻּׁלְחָן. וִיהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה,** יְאַהֲדוֹנָהִי **אֱלֹהֵי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי שֶׁתְּקַיֵּם בִּי בִּרְכַת עַבְדְּךָ יַעֲקֹב אָבִינוּ, שֶׁבֵּרַךְ אֶת־עַבְדְּךָ יוֹסֵף הַצַּדִּיק; מֵאֵל אָבִיךָ וְיַעְזְרֶךָּ וְאֵת שַׁדַּי וִיבָרְכֶךָּ. וְתָקַיֵּם בִּי מִקְרָא שֶׁכָּתוּב; וְהָיָה שַׁדַּי בְּצָרֶיךָ, וְכֶסֶף תּוֹעָפוֹת לָךְ: כִּי־אָז עַל־שַׁדַּי תִּתְעַנָּג, וְתִשָּׂא אֶל־אֱלוֹהַּ פָּנֶיךָ: תַּעְתִּיר אֵלָיו וְיִשְׁמָעֶךָּ, וּנְדָרֶיךָ תְּשַׁלֵּם: וְתִגְזַר אֹמֶר וַיָּקָם לָךְ, וְעַל־דְּרָכֶיךָ נָגַהּ אוֹר:**

אחר כך יאמר "לשם יחוד" זה על מצות ברכת המזון (שם. ובא"ח חקת ב);

לְשֵׁם יִחוּד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ וּרְחִימוּ וּדְחִילוּ, לְיַחֲדָא שֵׁם יו"ד וְהֵ"א בְּוָא"ו וְהֵ"א בִּיחוּדָא שְׁלִים (יְהוָה), בְּשֵׁם כָּל־יִשְׂרָאֵל, הִנֵּה אֲנַחְנוּ בָּאִים לְקַיֵּם מִצְוַת עֲשֵׂה דְּאוֹרָיְתָא לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, כְּכָתוּב בַּתּוֹרָה; וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ, וּבֵרַכְתָּ אֶת־יְהוָה יאהדונהי אֱלֹהֶיךָ, [עַל־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ:] לְתַקֵּן שֹׁרֶשׁ מִצְוָה זוֹ בְּמָקוֹם עֶלְיוֹן, וִיהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה, יאהדונהי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתִּהְיֶה חֲשׁוּבָה וּמְקֻבֶּלֶת וּרְצוּיָה לְפָנֶיךָ בִּרְכָה רִאשׁוֹנָה וּבִרְכָה שְׁנִיָּה וּבִרְכָה שְׁלִישִׁית אֲשֶׁר נִבְרֵךְ עַתָּה עַל־הַמָּזוֹן, וְתִתֵּן־לָנוּ כֹּחַ וִיכֹלֶת, וְעֵזֶר וְסִיּוּעַ, לְהַעֲלוֹת מַיִן נְקֵבִין וּלְהַמְשִׁיךְ אַרְבָּעָה הַמּוֹחִין לְיִשְׂרָאֵל וְרָחֵל. וְגַם תִּהְיֶה חֲשׁוּבָה וּמְקֻבֶּלֶת וּרְצוּיָה לְפָנֶיךָ בִּרְכָה רְבִיעִית אֲשֶׁר נִבְרֵךְ עַתָּה, וְתִתֵּן־לָנוּ כֹּחַ וִיכֹלֶת, וְעֶזֶר וְסִיּוּעַ, לְהַעֲלוֹת מַיִן נְקֵבִין וּלְהַמְשִׁיךְ אַרְבָּעָה מוֹחִין לְיַעֲקֹב וְרָחֵל, וְיַעֲלֶה לְפָנֶיךָ בָּאלּוּ בוֹנְנוּ בְּכָל־הַבְּנוֹת הָרְאוּיוֹת לְכַוֵּן בְּאַרְבַּע בְּרָכוֹת אלּוּ שֶׁל הַמָּזוֹן. (וְיֹאמַר שְׁתֵּי פְּעָמִים) וְיִהְיוּ נֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:

טוב שהאדם קודם שיושיט ידיו ליטול מים אחרונים יאמר הלכה זו:

מַיִם אַחֲרוֹנִים חוֹבָה.

אֲבָרְכָה אֶת יְהוָה יאהדונהי בְּכָל עֵת. תָּמִיד תְּהִלָּתוֹ בְּפִי: סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע. אֶת הָאֱלֹהִים יְרָא וְאֶת מִצְוֹתָיו שְׁמוֹר, כִּי זֶה כָּל הָאָדָם: תְּהִלַּת יְהוָה יאהדונהי יְדַבֶּר פִּי. וִיבָרֵךְ כָּל בָּשָׂר שֵׁם קָדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ יָהּ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

וַיְדַבֵּר אֵלַי, זֶה הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה:

דיני זימון

א. צריך להשתדל מאד לרדוף אחר זימון, כי הוא דבר גדול, שעל ידי זה יש כח לסלק את הסטרא אחרא ולדחותה (בא"ח קרח א).

ב. כשם שיש מצוה לאכול בשלשה כדי לעשות זימון, כך מצוה גדולה יותר ויותר לאכול בעשרה כדי לזמן בשם השם, שבשלשה אומר המזמן; "נברך שאכלנו משלו", ובעשרה אומר; "נברך אלהינו שאכלנו משלו" (שם).

ג. למצוה מן המובחר צריך שיהיו כל המצטרפים לזימון גדולים ממש, שעשו בר מצוה, אבל אם חסר אחד להשלים שלשה או עשרה – יכולים להשלים על ידי קטן שהגיע לעונת הפעוטות שהוא כבן תשע (שם יא).

אם הם שלושה אומר המזמן:

הַב לָן וְנִבְרִיךְ לְמַלְבָּא עִלָּאָה קַדִּישָׁא: עונים: **שְׁמַיִם:** אומר המזמן: **בִּרְשׁוּת מַלְבָּא עִלָּאָה קַדִּישָׁא, (**בשבת יוסיף: **וּבִרְשׁוּת שַׁבָּת מַלְכְּתָא).** **וּבִרְשׁוּת מוֹרַי וְרַבּוֹתַי, וּבִרְשׁוּתְכֶם, נְבָרֵךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ:** והמסובים עונים: **בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ:** והמזמן חוזר: **בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ:** ואם הם עשרה או יותר אומר המזמן: **נְבָרֵךְ אֱלֹהֵינוּ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ:** ועונים המסובים: **בָּרוּךְ** (אם יש עשרה אומרים: **אֱלֹהֵינוּ) שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ:** והמזמן חוזר: **בָּרוּךְ** (בעשרה: **אֱלֹהֵינוּ) שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ:**

ברכת המזון

צריך לשבת בשעת ברכת המזון, ולא יברך בעמידה או בהליכה, אלא ישב באימה, ויעצום עיניו ויניח ידו הימנית על גבי ידו השמאלית ויניחם על לבו, כיושב לפני מלך מלכו של עולם. ולא יתעסק בשום דבר ואפילו תשמיש קל כגון לנגב ידיו או ללבוש מלבושו וכיוצא, כי ברכת המזון ותפילת העמידה דינם שוה בעניינים אלה, ואין הפרש ביניהם כי אם בדבר זה – שהתפילה בעמידה וברכת המזון בישיבה, והן בעוונותינו הרבים הרבה אנשים מזלזלים בברכת המזון שמברכים אותה במהירות מאד, ויש עוסק באיזה עסק בעת הברכה, גם רומן בעיניו, קורץ בשפתיו, מולל באצבעותיו וכיוצא בזה

(בא"ח חקת ג - ה)

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יאהדונהי **אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הָאֵל הַזָּן אוֹתָנוּ וְאֶת הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בְּטוּבוֹ בְּחֵן בְּחֶסֶד בְּרֶוַח וּבְרַחֲמִים רַבִּים. נוֹתֵן לֶחֶם לְכָל בָּשָׂר. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וּבְטוּבוֹ הַגָּדוֹל תָּמִיד לֹא חָסַר לָנוּ וְאַל יֶחְסַר לָנוּ מָזוֹן תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי הוּא אֵל זָן וּמְפַרְנֵס לַכֹּל וְשֶׁלְחָנוֹ עָרוּךְ לַכֹּל וְהֵתְקִין מִחְיָה וּמָזוֹן לְכָל בְּרִיּוֹתָיו אֲשֶׁר בָּרָא בְּרַחֲמָיו וּבְרוֹב חֲסָדָיו כָּאָמוּר. פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ.** (ר"ת פא"י שהוא מספר יאהדונה"י ומספר סא"ל, וס"ת חת"ך) **וּמַשְׂבִּיעַ** (כמספר חת"ך) **לְכָל חַי רָצוֹן: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה** יאהדונהי, **הַזָּן אֶת הַכֹּל:**

נוֹדֶה לְךָ יְהוָה יאהדונהי אֱלֹהֵינוּ. עַל שֶׁהִנְחַלְתָּ לַאֲבוֹתֵינוּ אֶרֶץ חֶמְדָּה טוֹבָה וּרְחָבָה בְּרִית וְתוֹרָה חַיִּים וּמָזוֹן. עַל שֶׁהוֹצֵאתָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּפְדִיתָנוּ מִבֵּית עֲבָדִים. וְעַל בְּרִיתְךָ שֶׁחָתַמְתָּ בִּבְשָׂרֵנוּ. וְעַל תּוֹרָתְךָ שֶׁלִּמַּדְתָּנוּ. וְעַל חֻקֶּיךָ רְצוֹנְךָ שֶׁהוֹדַעְתָּנוּ. וְעַל חַיִּים וּמָזוֹן שֶׁאַתָּה זָן וּמְפַרְנֵס אוֹתָנוּ:

עַל הַכֹּל יְהוָה יאהדונהי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אֶת שְׁמְךָ, כָּאָמוּר: וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ. וּבֵרַכְתָּ (כשיאמר מילת "את" ימזוג את הכוס) אֶת יְהוָה יאהדונהי אֱלֹהֶיךָ, עַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יאהדונהי, עַל הָאָרֶץ וְעַל הַמָּזוֹן:

רַחֵם יְהוָה יאהדונהי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וְעַל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ. וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ. וְעַל הַר צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ. וְעַל הֵיכָלֶךָ. וְעַל מְעוֹנֶךָ. וְעַל דְּבִירֶךָ. וְעַל הַבַּיִת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שִׁמְךָ עָלָיו. אָבִינוּ, רְעֵנוּ. זוּנֵנוּ. פַּרְנְסֵנוּ. כַּלְכְּלֵנוּ. הַרְוִיחֵנוּ. הַרְוַח לָנוּ מְהֵרָה מִכָּל צָרוֹתֵינוּ. וְנָא, אַל תַּצְרִיכֵנוּ יְהוָה יאהדונהי אֱלֹהֵינוּ לִידֵי מַתְּנוֹת בָּשָׂר וָדָם. וְלֹא

לִידֵי הַלְוָאָתָם. אֶלָּא לְיָדְךָ הַמְּלֵאָה וְהָרְחָבָה. הָעֲשִׂירָה וְהַפְּתוּחָה. יְהִי רָצוֹן שֶׁלֹּא נֵבוֹשׁ בָּעוֹלָם הַזֶּה. וְלֹא נִכָּלֵם לְעוֹלָם הַבָּא. וּמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ תַּחֲזִירֶנָּה לִמְקוֹמָהּ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ:

בשבת אומרים:

רְצֵה וְהַחֲלִיצֵנוּ יְהוָה יאהדונהי אֱלֹהֵינוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וּבְמִצְוַת יוֹם הַשְּׁבִיעִי. הַשַּׁבָּת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ הַזֶּה. כִּי יוֹם גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ הוּא מִלְּפָנֶיךָ. נִשְׁבּוֹת בּוֹ וְנָנוּחַ בּוֹ וְנִתְעַנֵּג בּוֹ כְּמִצְוַת חֻקֵּי רְצוֹנֶךָ. וְאַל תְּהִי צָרָה וְיָגוֹן בְּיוֹם מְנוּחָתֵנוּ. וְהַרְאֵנוּ בְּנֶחָמַת צִיּוֹן בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. כִּי אַתָּה הוּא בַּעַל הַנֶּחָמוֹת. וַהֲגַם שֶׁאָבַלְנוּ וְשָׁתִינוּ חָרְבַּן בֵּיתְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ לֹא שָׁכַחְנוּ. אַל תִּשְׁכָּחֵנוּ לָנֶצַח וְאַל תִּזְנָחֵנוּ לָעַד כִּי אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אָתָּה: (עד כאן מוסיפים בשבת).

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ יַעֲלֶה וְיָבֹא וְיַגִּיעַ וְיֵרָאֶה וְיֵרָצֶה וְיִשָּׁמַע וְיִפָּקֵד וְיִזָּכֵר זִכְרוֹנֵנוּ וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ. זִכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ. וְזִכְרוֹן מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד עַבְדֶּךָ. וְזִכְרוֹן כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ לִפְלֵיטָה לְטוֹבָה. לְחֵן לְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים. לְחַיִּים טוֹבִים וּלְשָׁלוֹם. בְּיוֹם חַג הַסֻּכּוֹת הַזֶּה, בְּיוֹם (ביום טוב אומר: טוֹב) מִקְרָא קֹדֶשׁ הַזֶּה לְרַחֵם בּוֹ עָלֵינוּ וּלְהוֹשִׁיעֵנוּ. זָכְרֵנוּ יְהוָה יאהדונהי אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה. וּפָקְדֵנוּ בּוֹ

לִבְרָכָה. וְהוֹשִׁיעֵנוּ בוֹ לְחַיִּים טוֹבִים. בִּדְבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים. חוּס וְחָנֵּנוּ וַחֲמוֹל וְרַחֵם עָלֵינוּ. וְהוֹשִׁיעֵנוּ כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ. כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה:

וְתִבְנֶה יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יאהדונהי, בּוֹנֵה יְרוּשָׁלָיִם. (ואומר בלחש: אָמֵן):

אם בשבת שכח לומר "רצה והחליצנו" ונזכר לפני שהתחיל ברכת "הטוב והמטיב" יאמר:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יאהדונהי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁנָּתַן שַׁבָּתוֹת לִמְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה לְאוֹת וְלִבְרִית. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יאהדונהי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת: (עד כאן מוסיף מי ששכח בשבת).

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יאהדונהי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם לָעַד, הָאֵל אָבִינוּ. מַלְכֵּנוּ. אַדִּירֵנוּ. בּוֹרְאֵנוּ. גּוֹאֲלֵנוּ. קְדוֹשֵׁנוּ. קְדוֹשׁ יַעֲקֹב. רוֹעֵנוּ רוֹעֵה יִשְׂרָאֵל. הַמֶּלֶךְ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב לַכֹּל. שֶׁבְּכָל יוֹם וָיוֹם הוּא הֵטִיב לָנוּ. הוּא מֵטִיב לָנוּ. הוּא יֵיטִיב לָנוּ. הוּא גְמָלָנוּ. הוּא גּוֹמְלֵנוּ. הוּא יִגְמְלֵנוּ לָעַד חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים וְרֶוַח וְהַצָּלָה וְכָל טוּב: יענו: אָמֵן:

הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁתַּבַּח עַל כִּסֵּא כְבוֹדוֹ: הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁתַּבַּח בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: הָרַחֲמָן

הוּא יִשְׁתַּבַּח בָּנוּ לְדוֹר דּוֹרִים: הָרַחֲמָן הוּא קֶרֶן לְעַמּוֹ יָרִים: הָרַחֲמָן הוּא יִתְפָּאַר בָּנוּ לָנֶצַח נְצָחִים: הָרַחֲמָן הוּא יְפַרְנְסֵנוּ בְּכָבוֹד וְלֹא בְּבִזּוּי, בְּנַחַת וְלֹא בְּצַעַר: הָרַחֲמָן הוּא יִתֵּן שָׁלוֹם בֵּינֵינוּ: הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁלַח בְּרָכָה רְוָחָה וְהַצְלָחָה בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ: הָרַחֲמָן הוּא יַצְלִיחַ אֶת דְּרָכֵינוּ: הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁבּוֹר עוֹל גָּלוּת מְהֵרָה מֵעַל צַוָּארֵנוּ: הָרַחֲמָן הוּא יוֹלִיכֵנוּ מְהֵרָה קוֹמְמִיוּת לְאַרְצֵנוּ: הָרַחֲמָן הוּא יְרַפֵּאֵנוּ רְפוּאָה שְׁלֵמָה. רְפוּאַת הַנֶּפֶשׁ וּרְפוּאַת הַגּוּף: הָרַחֲמָן הוּא יִפְתַּח לָנוּ אֶת יָדוֹ הָרְחָבָה:

הָרַחֲמָן הוּא יְבָרֵךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִמֶּנּוּ בִּשְׁמוֹ הַגָּדוֹל כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּרְכוּ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב בַּכֹּל מִכֹּל כֹּל. כֵּן יְבָרֵךְ אוֹתָנוּ יַחַד בְּרָכָה שְׁלֵמָה. וְכֵן יְהִי רָצוֹן וְנֹאמַר אָמֵן:

הָרַחֲמָן הוּא יִפְרוֹשׂ עָלֵינוּ סֻכַּת שְׁלוֹמוֹ:

בשבת:

הָרַחֲמָן הוּא יַנְחִילֵנוּ עוֹלָם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת וּמְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים:

הָרַחֲמָן הוּא יַנְחִילֵנוּ לְיוֹם שֶׁכֻּלּוֹ טוֹב:

הָרַחֲמָן הוּא יְזַכֵּנוּ לֵישֵׁב בְּסֻכַּת עוֹרוֹ שֶׁל לִוְיָתָן.
הָרַחֲמָן הוּא יַשְׁפִּיעַ עָלֵינוּ שֶׁפַע קְדֻשָּׁה
וְטָהֳרָה מִשְּׁבָעָה אֻשְׁפִּיזִין עִלָּאִין קַדִּישִׁין, זְכוּתָם
תְּהֵא מָגֵן וְצִנָּה בַּעֲדֵנוּ. הָרַחֲמָן הוּא יָקִים לָנוּ
אֶת-סֻכַּת דָּוִיד הַנּוֹפֶלֶת.

הָרַחֲמָן הוּא יִתֵּן תּוֹרָתוֹ וְאַהֲבָתוֹ בְּלִבֵּנוּ. וְתִהְיֶה
יִרְאָתוֹ עַל פָּנֵינוּ לְבִלְתִּי נֶחֱטָא. וְיִהְיוּ
כָּל מַעֲשֵׂינוּ לְשֵׁם שָׁמָיִם:

ברכת האורח:

הָרַחֲמָן הוּא יְבָרֵךְ אֶת הַשֻּׁלְחָן הַזֶּה שֶׁאָכַלְנוּ עָלָיו וְיִסַּדֵּר
בּוֹ כָּל מַעֲדַנֵּי עוֹלָם, וְיִהְיֶה כְּשֻׁלְחָנוֹ שֶׁל אַבְרָהָם
אָבִינוּ, כָּל רָעֵב מִמֶּנּוּ יֹאכַל וְכָל צָמֵא מִמֶּנּוּ יִשְׁתֶּה. וְאַל
יֶחְסַר מִמֶּנּוּ כָּל טוּב לָעַד וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים אָמֵן:

הָרַחֲמָן הוּא יְבָרֵךְ אֶת בַּעַל הַבַּיִת הַזֶּה וּבַעַל הַסְּעֻדָּה הַזֹּאת.
הוּא וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר לוֹ. בְּבָנִים שֶׁיִּחְיוּ. וּבִנְכָסִים
שֶׁיִּרְבּוּ. בָּרֵךְ יְהוָֹה יאהדונהי חֵילוֹ וּפֹעַל יָדָיו תִּרְצֶה. וְיִהְיוּ נְכָסָיו
וְנִכְסֵינוּ מְצֻלָּחִים וּקְרוֹבִים לָעִיר. וְאַל יְזַדַּקֵּק לְפָנָיו וְלֹא לְפָנֵינוּ
שׁוּם דְּבַר חֵטְא וְהִרְהוּר עָוֹן. שָׂשׂ וְשָׂמֵחַ כָּל הַיָּמִים בְּעֹשֶׁר
וְכָבוֹד מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם. לֹא יֵבוֹשׁ בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא יִכָּלֵם
לְעוֹלָם הַבָּא. אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן:

עד כאן ברכת האורח

הָרַחֲמָן הוּא יְחַיֵּינוּ וְיַזְכֵּנוּ וְיקָרְבֵנוּ לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ
וּלְבִנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וּלְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא.
מִגְדּוֹל יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ. וְעֹשֶׂה חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ לְדָוִד
וּלְזַרְעוֹ עַד עוֹלָם: כְּפִירִים רָשׁוּ וְרָעֵבוּ. וְדֹרְשֵׁי
יְהוָה יאהדונהי לֹא יַחְסְרוּ כָל טוֹב: נַעַר הָיִיתִי גַּם
זָקַנְתִּי וְלֹא רָאִיתִי צַדִּיק נֶעֱזָב. וְזַרְעוֹ מְבַקֵּשׁ לָחֶם:
כָּל הַיּוֹם חוֹנֵן וּמַלְוֶה. וְזַרְעוֹ לִבְרָכָה: מַה שֶּׁאָכַלְנוּ
יִהְיֶה לְשָׂבְעָה. וּמַה שֶּׁשָּׁתִינוּ יִהְיֶה לִרְפוּאָה. וּמַה
שֶּׁהוֹתַרְנוּ יִהְיֶה לִבְרָכָה, כִּדְכְתִיב: וַיִּתֵּן לִפְנֵיהֶם
וַיֹּאכְלוּ וַיּוֹתִירוּ כִּדְבַר יְהוָה: בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה.
עוֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: בָּרוּךְ הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח
בַּיהוָה, וְהָיָה יְהוָה יאהדונהי מִבְטַחוֹ: יְהוָה יאהדונהי עֹז
לְעַמּוֹ יִתֵּן. יְהוָה יאהדונהי יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:
עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא בְרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם
עָלֵינוּ וְעַל כָּל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

סדר הבדלה למוצאי חג סוכות

אָבָרֵךְ אֶת שֵׁם הָאֵל הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא. כּוֹם יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא. וּבְשֵׁם יְהוָה יאהדונהי אֶקְרָא: יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה יוֹצֵר כָּל הַיְצוּרִים. שְׁמוֹ לָעַד מְעֻלֶּה לְדוֹר דּוֹרוֹת וּלְדוֹרִים. שֶׁבַח גָּדְלוֹ אֲגַלֶּה בִּשְׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה עִקָּרִים. כִּי הֵם אֱמוּנָה יְקָרָה וְיסוֹד כָּל הַתּוֹרָה.

כּוֹם יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא. וּבְשֵׁם יְהוָה יאהדונהי אֶקְרָא:

רִאשׁוֹן לְצִיּוֹן הִנֵּה הִנָּם. וְלִירוּשָׁלַיִם מְבַשֵּׂר אֶתֵּן:

כּוֹם יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא. וּבְשֵׁם יְהוָה יאהדונהי אֶקְרָא:

אָנָּא יְהוָה יאהדונהי **הוֹשִׁיעָה נָּא. אָנָּא** יְהוָה יאהדונהי **הוֹשִׁיעָה נָּא.**

אָנָּא יְהוָה יאהדונהי **הַצְלִיחָה נָּא. אָנָּא** יְהוָה יאהדונהי **הַצְלִיחָה נָּא.**

הַצְלִיחֵנוּ. הַצְלִיחַ דְּרָכֵינוּ. הַצְלִיחַ לִמּוּדֵינוּ. הַצְלִיחַ מַזָּלֵינוּ. וּשְׁלַח בְּרָכָה רְוָחָה וְהַצְלָחָה

בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ. בְּדִכְתִיב: וִישָׁא בְרָכָה מֵאֵת יְהוָה יאהדונהי וּצְדָקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׁעוֹ: לַיְהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה, וְשָׂשׂוֹן וְיִקָר. וּכְתִיב: וַיְהִי דָוִד לְכָל דְּרָכָיו מַשְׂכִּיל. וַיְהוָה יאהדונהי עִמּוֹ: כֵּן יִהְיֶה עִמָּנוּ תָּמִיד: וְנִמְצָא חֵן בְּעֵינֵי יְהוָה יאהדונהי כֵּן נִמְצָא חֵן וְשֵׂכֶל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם:

סַבְרֵי מָרָנָן. ועונים: לְחַיִּים.

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יאהדונהי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יאהדונהי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחוֹל וּבֵין אוֹר לְחֹשֶׁךְ וּבֵין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים וּבֵין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יאהדונהי, הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחוֹל:

ברכת מעין שלוש

שותה רביעית ומברך ברכה מעין שלוש:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יאהדונהי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,
עַל הַגֶּפֶן וְעַל פְּרִי הַגֶּפֶן, וְעַל תְּנוּבַת
הַשָּׂדֶה וְעַל אֶרֶץ חֶמְדָּה טוֹבָה וּרְחָבָה שֶׁרָצִיתָ
וְהִנְחַלְתָּ לַאֲבוֹתֵינוּ לֶאֱכוֹל מִפִּרְיָהּ וְלִשְׂבּוֹעַ
מִטּוּבָהּ. רַחֵם יְהוָה יאהדונהי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וְעַל
יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ וְעַל הַר צִיּוֹן
מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ. וְעַל מִזְבְּחֶךָ. וְעַל הֵיכָלֶךָ. וּבְנֵה
יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. וְהַעֲלֵנוּ
לְתוֹכָהּ. וְשַׂמְּחֵנוּ בְּבִנְיָנָהּ וְנִבְרָכְךָ עָלֶיהָ בִּקְדֻשָּׁה
וּבְטָהֳרָה: וְשַׂמְּחֵנוּ בְּיוֹם חַג הַסֻּכּוֹת הַזֶּה, כִּי אַתָּה
טוֹב וּמֵטִיב לַכֹּל וְנוֹדֶה לְךָ יְהוָה יאהדונהי אֱלֹהֵינוּ
עַל הָאָרֶץ, וְעַל פְּרִי הַגֶּפֶן: על של ארץ ישראל אומר: וְעַל
פְּרִי גַּפְנָהּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה יאהדונהי, עַל הָאָרֶץ
וְעַל פְּרִי הַגֶּפֶן: על של ארץ ישראל אומר: פְּרִי גַּפְנָהּ:

אמרי שמואל

בענייני התורה והמוסר
מדרש והלכה
על חג הסוכות

תוכן העניינים

סגולות בימי החג

- סגולות חג הסוכות ..... עה
- סגולות הסוכה ..... עה
- סגולת ארבעת המינים ..... פ
- הכנת כסא מפואר לכבוד האושפיזין ..... פ
- סגולות הערבות של "חבטת ערבות" ..... פא
- סגולת האתרוג ..... פא

חג סוכות

- לשמר את מה שזכינו ..... פב
- מי יעלה ומי יקום ..... פב
- איך משמרים קרבת ה' ..... פב
- שמחה או יראה? ..... פג
- השמחה היא מהות חג הסוכות ..... פג
- דברי רבותינו על שמחת החג ..... פג
- המצווה הקשה ביותר ..... פד
- בסוכות השמחה יותר משאר חגים ..... פד
- אין חג זכר למן ולבאר ..... פה
- האהבה ניכרת במתנות שאינן הכרחיות ..... פה

שבעת האושפיזין

- להכין מקום ולהדליק נר לכבוד האושפיזין ..... פו
- מצוות חג הסוכות ..... פז
- עוצם קדושת וסגולת הסוכה ..... פז

- מתקיימת על ידי הגוף כולו ..... **פז**
- מקימה מכל נפילה ..... **פז**
- מעוררת חסדים גדולים על עם ישראל ..... **פח**
- היכן השמחה גדולה יותר? ..... **פח**
- איך זוכים לשמחה אמיתית ..... **פט**
- לזכור שכאן אנו רק בדרך ..... **פט**
- לא כל מה שנראה כשמחה הוא שמחה אמיתית ..... **צ**
- יהודי שמח כשנשמתו שבעה ..... **צ**
- מצוות ארבעת המינים ..... **צא**
- כנגד כלל ישראל ..... **צא**
- ראשון לחשבון עוונות ..... **צב**
- להיזהר ממידת הכעס ..... **צב**
- עשיית המצוות בשלימות ולשם שמים ..... **צג**
- זו הזכות שלנו לקיים מצוות ..... **צד**
- הסוכה מביאה ברכה לכל השנה ..... **צה**
- שמחת בית השואבה ..... **צה**

שבת חול המועד סוכות ..... **צו**

חול המועד סוכות

- סוכות בתשרי ולא בניסן ..... **צט**
- הסוכה היא במקום גלות ..... **צט**
- מידת הדין צריכה להיתפס ..... **ק**
- מלחמת גוג ומגוג ..... **ק**
- מה השמחה במלחמת גוג ומגוג ..... **קא**
- ההבדל בין ישראל לאומות ..... **קב**
- זמן אחדות – זמן גאולה ..... **קב**
- לדעת לנצל את הזמנים ..... **קב**
- לא מבקשים להרע בזמן שמחה ..... **קג**
- אושפיזין של אהרן הכהן ..... **קד**

הילולת הגאון מווילנא ..... **קה**

ליל הושענא רבה

- זמן בשורת הגאולה ..... **קז**
- זמן כפרה לישראל ..... **קז**
- זמן מסירת הפתקאות ..... **קח**
- זמן קביעת כמות הגשמים ..... **קח**
- שבע הקפות סביב המזבח ..... **קח**
- חבטת ערבה ..... **קט**
- חתום פה שטן ואל ישטין עלינו ..... **קט**
- סגולה לשמירה ..... **קי**

שמיני עצרת ושמחת תורה

- קשה עלי פרידתכם ..... **קיב**
- יום של קרבת אלוקים ..... **קיב**
- שמחה לגומרה של תורה ..... **קיג**

סגולות בימי החג

סגולות חג הסוכות

א. קדושת חג הסוכות מסוגלת לנטוע בלב האדם תקיפות ועוז להתייצב נגד היצר הרע, שיוכל לעמוד כנגדו בקשרי מלחמה כל השנה. (אביעה סגולות עמוד 336).

ב. סגולה חשובה להתפלל בחג הסוכות על הפרנסה, כיון שבחג זה הקב"ה משפיע שפע פרנסה לכלל ישראל. ולכן נקרא "חג האסיף", לפי שבחג זה אוספים שפע הפרנסה לכל השנה כולה. והטעם, שאמרו בשם תלמידי האר"י ז"ל, שהעצבות מזיקה לפרנסה, ובהיות שחג הסוכות הוא חג השמחה כמו שכתוב: "והיית אך שמח", לכן אנו זוכים בחג זה לפרנסה. (שם).

סגולות הסוכה

א. בזכות קיום מצות סוכה, זוכה להיפטר מכל המחלות והייסורין. שנאמר (תהילים כז,ה): "כִּי יִצְפְּנֵנִי בְּסֻכֹּה בְּיוֹם רָעָה יַסְתִּרֵנִי בְּסֵתֶר אָהֳלוֹ". ורמז לדבר בדברי חז"ל (סוכה כה,ב): "המצטער פטור מן הסוכה". ופירשו בדרך רמז: המצטער - נפטר מצערו על ידי הסוכה.

ב. על ידי מצות סוכה זוכה האדם להשגת הדעת, כמו שנאמר (ויקרא כג, מד): "למען ידעו דורותיכם". והכוונה, שע"י הדעת יבין כיצד עליו לעבוד את הבורא יתברך.

ג. שינה בסוכה זה תיקון למי שלא ישן במשך השנה בקדושה.

ד. על ידי הישיבה בסוכה אדם שואב שמחה לכל השנה כולה, לכן ישתדל כמה שיותר לשהות בסוכה. וכמו שכתבו תלמידי הבעש"ט זצ"ל, שמחג הסוכות אנו שואבים שמחה לכל השנה כולה, שהרי חג הסוכות הוא "חג שמחתנו".

ה. על ידי מצות ישיבה בסוכה, זוכה אדם למשוך חירות לו ולבניו עד עולם. וזה בתנאי שלא ידבר דברים בטלים בתוך הסוכה.

ו. ע"י מצות ישיבה בסוכה, מושך האדם ברכה וקדושה לדירה שלו לכל השנה.

ז. בספר זרע קודש להרה"ק ר' נפתלי צבי הורוויץ מרופשיץ ח"ב בליקוטים לסוכות והו"ר (דף פ"ז ע"ד) שכתב וזה לשונו , "כל האזרח בישראל ישבו בסוכות ויש לפרש ג"כ כל האזרח שהבטיח יתברך שמו שכל היושבים בסוכה יהיו אזרחים ונקנים ולכן אזרח גימטריא גבורה שיגיעו לגבורות כמו שאמר דוד המלך אם בגבורות שמונים שנה.

ח. כתב בספר שפת אמת על התורה עניני סוכות על הפסוק למען ידעו דורותיכם דחג הסוכות נותן דעת לאדם וזהו שנאמר בפסוק למען ידעו ובסיום דבריו כתב וזה לשונו :" וחג הזה מחלק דעת לכל אחד מנפשות בני ישראל כפי מדרגתו והוא התורה שיש בה פרד"ס ובימים אלו של חג הסוכות הכל בכח התורה עכ"ל".

ט. **אריכות ימים –** כתב הגאון ר' שבתאי ליפשיץ בספרו סגולות ישראל מערכת ס' אות י"ד וזה לשונו :" סוכה מצות סוכה היא סגולה לאריכות ימים דאמרו ז"ל כל שבעת ימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי דהיינו ע"י מצות ישיבת סוכה בז' ימים של סוכות יזכה להאריך ימים בעוה"ז שהיא דירת עראי ספר לבושי מכלול סימן כ' (וזהו שכתוב בסוכות תשבו שבעת ימים והבן), "עד כאן לשונו.

ועתה מצאתי בספר זרע קודש להרה"ק ר' נפתלי צבי הורוויץ מרופשיץ ח"ב בליקוטים לסוכות והו"ר (דף פ"ז ע"ד) שכתב וזה לשונו , "כל האזרח בישראל ישבו בסוכות ויש לפרש ג"כ כל האזרח שהבטיח יתברך שמו שכל היושבים בסוכה יהיו אזרחים ונקנים ולכן אזרח גימטריא גבורה שיגיעו לגבורות כמו שאמר דוד המלך אם בגבורות שמונים שנה".

ובשו"ת לבושי מכלול סימן י"ח אות ס"ג כתב וז"ל :"הנה כל זה הערו רעיוני בהיותי משתעשע בסוכה שהיה עת חמה ולא ירד גשם כל החג ועלה אז במחשבה לפני על דברי רבא ריש סוכה (ב ע"א) אמרה תורה צא מדירת קבע ושב בדירת עראי על דרך שמצאנו בגמ' מו"ק (ט' ע"ב) שברכו התנאים הקדושים את רבי אלעזר בלשון קללה ואחת מהנה ליחרוב ביתך וליתיב אושפיזך, וביאר לו רשב"י אביו ליחרוב ביתך היינו הקבר וליתיב אושפיזך דהאי עלמא, ועל זה רמז רבא ע"ה דעל ידי ישיבה בסוכה ז' ימים יזכו לאריכות ימים בהאי עלמא דהיא בחינת דירת עראי.

ועוד הוסיף בזה שם דנודע מה שכתבו בספרים הקדושים דימי הסוכה מרמז לימי שנותינו שבעים שנה ויש לומר דשמיני עצרת רומז לואם בגבורות שמונים שנה, והנה מצוה סוכה נעשה בחינת קבע על דרך שבת קובעת למעשר ושוב זכינו לצאת מדירת קבע לביתנו שהיא בחינת אושפיזא לחיים ולשלום, וזהו ושמור צאתנו מביתינו ובואנו בחזרה לחיים ולשלום ועל זה אמרו דבשמיני עצרת מזכירין גבורות גשמים לרמז על ימי הגבורות בסיעתא דשמיא , "עד כאן לשונו.

וע"ע למהר"ח פלאג'י בספרו מועד לכל חי שכתב בסימן כ' אות נ' וזה לשונו:", ולענ"ד נראה לומר דהסוכה דומה לב' שיש לה ג' ווין גימטריא ח"י והוא על דרך שאמרו בזוה"ק סדר פנחס (דף רנ"ה ע"ב) על הפסוק אשר אמרנו בצילו נחיה בגוים ודרשו כן על צל הסוכה אשר סגולתה להאריך הימים וז"ל, וסוכה תהיה לצל דאתמר ביה בצל שדי יתלונן ולא בצל סוכה הדיוט דאגין על גופא משמשא,

אלא צל לאגנא על נשמתא בצלו חמדתי וישבתי, אשר אמרנו בצלו נחיה בגויים יעו"ש, כי נראה בהדיא מדברי הזוה"ק כי על ידי המצוה הזאת אגוני מגנא להיות לנו חיות הנפש בהיותנו מסתופפים תחת צילא דמהימנותא ובזה נחיה בגויים כמבואר, א"כ בא הרמז להיות הסוכה דומה לב' שיש בה ג' ווין גימטריא ח"י כי בזכות קיום מצות סוכה יש לנו חיים ארוכים "ועי"ש עוד מש"כ בזה.

ובספר צמח דוד להגר"ד שפירא זצוק"ל בחידושיו על חג הסוכות כתב לבאר דעל ידי הסוכה זוכין לאריכות ימים כיון שהסוכה בחינת ארץ ישראל ועיין מה שכתב בזה בשו"ת תירוש ויצהר (סימן קי"ד אות י"ד) ולכן גם הסוכה היא בכלל מה שנאמר למען ירבו ימיכם על האדמה.

י. **ארץ ישראל-** כתב הגאון ר' יצחק פלאג'י בספרו יפה ללב ח"ב סימן תרל"ט אות ב' על ידי מצות סוכה זוכה לישב בארץ ישראל ספר ליקוטי עצות ערך ארץ ישראל דף י' ע"א אות ט'

יא. **בנים -** כתב בספר ליקוטי מוהר"ן חלק א' תורה מ"ח וזה לשונו :" ובשביל זה סוכה היינו תפילה בכח היא סגולה לבנים ועיי"ש מה שהאריך בזה. וכ"כ בספר תפארת שלמה להגאון הקדוש ר' שלמה הכהן מראדמסק במאמריו לחג סוכות (מאמר בחינת אברהם יצחק) וזה לשונו שם, וכן מבואר בספרים כי ע"י מצות סוכה זוכה לבנים ועיי"ש מה שרמז בזה ובספר נחלת שדה פרשת שמות (עמ' לו) הביא דברי התפארת שלמה הנ"ל והוסיף שבספר ויאמר יהושע הביא רמז לזה דפרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשה בגימטריא תרי"ד עם הכולל כמו הפסוק כל האזרח בישראל ישבו בסוכות ועיי"ש עוד בנחלת שדה מה שביאר בכמה אופנים מדוע מצות סוכה מסולת לבנים.

יב. **גשמים-** כתב בספר אמרי נועם להגה"ק מוהר"ר מאיר הורוויץ זצוק"ל מדיז'קוב פרשת בראשית אות ח' על הפסוק ואד יעלה מן הארץ וגו' וזה לשונו :" ד' מתיבת ואד רומז על ד' דפנות של הסוכה ואתוון ו"א הם ז' ימי סוכות ובעבור הימים האלו עולה למעלה התענוג של קיום מצות סוכה על זה והשקה את כל פני האדמה גם תיבת 'ואד' רומז על מצות לולב כי אות ד' הוא ארבעה מינין ונחלקין באתוון ו"א שהוא הלולב עם בדי ההדס וערבות הם ששה והאתרוג הוא אחד ובזכות מצות לולב באים גשמים כדאיתא במדרש רבה (ויק"ר ל, י"ב) בזכות ולקחתם לכם אתן לכם מטר."עד כאן לשונו

יג. **דעת להבין התורה-** כתב בספר שפת אמת על התורה עניני סוכות על הפסוק למען ידעו דורותיכם דחג הסוכות נותן דעת לאדם וזהו שנאמר בפסוק למען ידעו ובסיום דבריו כתב וזה לשונו :" וחג הזה מחלק דעת לכל אחד מנפשות בני ישראל כפי מדרגתו והוא התורה שיש בה פרד"ס ובימים אלו של חג הסוכות הכל בכח התורה", עכ"ל.

ועיין במה שכתב בביאור דבריו בקונטרס בעניני חג הסוכות להגר"ח קרלנשטיין זצוק"ל מאמר ט' בארוכה עיי"ש, ולפי זה נראה לבאר בס"ד מדרש פליאה שהובאה בספרים וה' ברך את אברהם בכל זו מצות סוכה דהנה איתא במכילתא (יתרו פרשה א') והובא בילקוט שמעוני סדר יתרו רמז עד"ר ובחוסר כל מאי חוסר כל ?שניטלה דעת מהן ובחוסר תורה מהם עכ"ל המדרש ולפי זה יתבאר כמן חומר המדרש הנזכר וה' ברך את אברהם בכל זו מצות סוכה דהרי ביארנו שעל ידי הסוכה זוכין לדעת ולתורה ולכן אמרו וה' בירך את אברהם בכל שנתן לו מצות סוכה שעל ידה זוכין לדעת ולתורה.

ולפי כל הנזכר שעל ידי הסוכה זוכין לדעת יובן מה שאנו מבקשים ביציאה מן הסוכה שנזכה לישב בסכוות עורו של לויתן דמצאתי בספר אבן שלמה פרק י"א אות י"א שהביא בשם הגר"א וזה לשונו: "סעודת לויתן הוא הדעת שתתרבה בארץ שהוא השמחה הגדולה אשר אין למעלה ממנה וכן משה רבינו נקרא לויתן ובהגהות שם באות ט' כתב ביאור לויתן הוא ענין דביקות כמו לויתי חן ורוצה לומר שבכל פעם מוסיף דעת בהשגת אלקותו ובעמקי סודות תורתו ותתגבר תשוקת הנפש להתדבק בו יתברך ותהיה הנפש עודפת והולכת בכל רגע ורגע וזהו שאמר יצרת לשחק בו כי לשון שחוק נופל על שמחה פתאומית "עד כאן לשונו ולפי הנזכר לעיל יובן היטב הבקשה לזכות לישב בסוכת עורו של לויתן בזמן שאנו יושבים בסוכה שהיא סוד הדעת ודו"ק.

יד. **זיכרון** - בספר אמרי נועם דיז'קוב על המועדים ח"א (עמ' רצ"ו) בחידושים לסוכות מבן המחבר אות ז' כתב וזה לשונו הענין מדוע סוכה פטורה מן המזוזה נראה על פי המבואר בספרים אשר שמות המזוזה עולים רי"ג לבטל קליפת רי"ב שהיא קליפת השכחה ששוכנת אצל הפתח כטעם דברי ריבות בשעריך [עיין בסידור ר' קאפיל ח"א בכוונות המזוזה בדף קכ"ז מובא באמרי נועם פרשת בא מאמר כה בד"ה והיה דם לכם] ולאשר הסוכה היא דוגמת ענני הכבוד, על כן ענני כבוד מספר רי"ב לזאת מבטלין קליפה זו ולא צריך עוד למזוזה.

ועל כן נקראת סוכת שלום שע"י הסוכה נתבטלה קליפת רי"ב שהוא ההיפוך מהשלום ולדרכנו מובן מה שאיתא לכוון בביאת האדם לסוכה לשם שבע [עיין בפע"ח שער הסוכה פרק א'] שכן השפעת פרנסה באה מנצח הוד שהמה הרגלים כנודע [עיין בהקדמת תיקוני הזוהר דף י"ז] ושמות הויה של נצח שהוא חירק עולה ס"ו ושל הוד שהוא שורק קמ"ו ושניהם יחד מספר רי"ב לבטל הריב שבא מחסרון פרנסה כמאמרם ז"ל (בב"מ נ"ט) כמישלם שערי בכדא ולאשר ענני כבוד מספר רי"ב כמספר השמות של נצח הוד על כן ממשיכין אז משם שובע כמובן עכ"ד האמרי נועם.

טו. **פרנסה** - כתב בספר תפארת שלמה להגה"ק מראדמסק זצוק"ל במאמריו לחג

הסוכות (עמ' קל"ד) וזה לשונו: "במשנה פ"ב דסוכה (דף כ"ח ע"א) מי שהיה ראשו רובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית וכו', הנראה לרמז בזה על פי מה שכתבנו כי על ידי שהיה יושב בסוכה היה ממשיך השפעות טובות על כל השנה לתוך הבית שלא יחסר כלל, וזהו ג"כ מה שאיתא (בסוכה כ"ט ע"א) מנא מיכלא חוץ לסוכה פירוש כח הסוכה להמשיך שפע פרנסה לכל אחד ואחד גם חוץ לסוכה שיהיה בביתו כל השנה."עד כאן לשונו.

טז. **צער גידול בנים** - בספר עטרת ישועה למהר"י מדז'יקוב זצוק"ל במאמריו ליום א' דסוכות אות מ"ד כתב וזה לשונו: "על ידי הסוכה מבטלין צער גידול בנים כי צער עולה ש"ס טפחים של הסוכה וגם גידול בנים עולה סוכה לולב.

יז. **שלום בית** - כתב הגאון ר' יצחק פלאג'י בספרו יפה ללב ח"ה סימן תרכ"ה אות ג' וזה לשונו :" מאן דזהיר במצות סוכה ולעשותה התיקונה מובטח לו שלא יהיה מריבה בתוך ביתו כל אותה השנה עיין בספרי הקטן יפה תלמוד ח"א דמ"ט ע"ב ריש מסכת סוכה ובספר הנכבד עיני כל חי דף כ"ג ע"א," עד כאן לשונו.

וזה לשון רבי אבה"ו בספר עיני כל חי עמ"ס סוכה דף ט' ע"ב עיין תורה וחיים מערכת ב' מה שהבאתי מהגר"א מווילנא ועיין בליקוטי מוהר"ן דלהשקיט המריבה ילמוד מסכת סוכה וסימנך תצפנם בסוכה מריב לשונות ולכך תיקנו לומר הפורס סוכת שלום ועיין בספר מועד לכלחי סימן כ' אות כ"ה, וע"ע למר בריה בספרו יפה תלמוד הנ"ל בריש מסכת סוכה שכתב וז"ל כתב בספר בספר המדות ערך מריבה אות ז' וז"ל, להשקיט המריבה שלא יהיה מחלוקת ילמדו מסכת סוכה תצפנם בסוכה מריב לשונות עכ"ל, ועיין דברי תורה להאדמו"ר ממונקאטש במהדורא שביעאה אות מ"ט שזכה לכוין לרמז הנ"ל מדעתו, עיי"ש.

יח. **סגולה לשמחה** - שנזכה לעבור את השנה הבאה עלינו לטובה ולברכה, **מביא ה"פלא יועץ" בשם האר"י הקדוש**: "כי מי שישמח ויהיה טוב לב בחג זה, ולא יצטער כלל - מובטח לו שתעלה לו שנה טובה, ויהיה שמח בה תמיד".

על הפסוק בשיר השירים - "שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני", כתוב בספרים הקדושים: שכוונת "וימינו תחבקני" היא - שבעת ימי הסוכות גוזרים על האדם את כל הרווחים ורגעי השמחה שיהיו לו במשך השנה הקרובה. והכל תלוי במידת השמחה בה יהיה האדם בימי חג הסוכות.

מבטיח ה"פלא יועץ" כי "מי שנזהר לקבוע דירתו וישיבתו בה כל שבעת הימים בקדושה ובטהרה ובשמחה - ימצא כדי גאולתו לכל השנה כולה".

דבר נוסף, הציווי - "**ושמחת בחגך והיית אך שמח**", מכיוון שחג הסוכות נקרא בתורה "זמן שמחתנו". בימים אלו נגזר עלינו לא כמה זמן נחיה, אלא איך נחיה. איכות החיים היא החשובה ביותר, השמחה היא הדרך לחיות חיי איכות.

סגולת ארבעת המינים

א. סגולה להניח את הלולב קשור עם ההדס והערבה על גבי פתח החדר שיישן בו, ולהשאירם מונחים שם עד ערב פסח. ובערב פסח משליכים אותם במדורת שריפת החמץ ובתנור של אפיית המצות. (כה"ח תרס"ד, ס). ובספר "סדר היום" כתב לשמור במקום מיוחד בבית כל ארבעת המינים שבירכו עליהם, ולא לזורקם ח"ו, וזו סגולה להינצל מכל צרה.

ב. סגולה נפלאה **לקנות ארבעת המינים יפים**, והעושה כן - זוכה לבנים צדיקים ובעלי תורה, וזוכה הוא ובניו לחיי העולם הזה והעולם הבא, אם אינו עושה כן לשם גאווה. (מועד לכל חי כג, קכח. באה"ט תרמה, ט).

ג. **סגולה לאריכות ימים** - לברך על הלולב. והרמז: "לולב" בגימטריא "חיים".

ד. נוהגים לברך במשך השנה את ברכת הבשמים שבהבדלה על ההדסים של ארבעת המינים. (שו"ע רצז,ד ובמ"ב שם).

הכנת כסא מפואר לכבוד האושפיזין

כתב גאון עוזינו החיד"א בספרו מורה באצבע אות רפ"ט בזה הלשון, אור החג הקדוש ילך לסוכה ויצוה להביא כסא ומעיל מפואר על גבה לזכר ז' אושפיזין עילאין קדישין מעין דוגמא שעושין ביום המילה כסא לאליהו הנביא זכור לטוב וכתוב בזוה"ק דאי לא מתקנין ליה כסא לא אתי, זאת היתה להחרדים לדבר ה' להזמין כסא לז' אושפיזין עילאין קדישין וכל לילה יאמר בפה צח בסוכה עולו אושפיזין וכו' עכ"ל הגאון החיד"א.

ובספר באר מרים (והוא ביאור נפלא על ספר טעמי המצוות לרבינו מנחם ב"ר משה הבבלי רקנטי חיברו וגם הכינו ר' אברהם אבלי קאנארפאגיל זצ"ל) אות קכ"ב כתב וז"ל "ואיך עתה ינעם לחכנו אמרי קדוש ממאור עינינו הרה"ק מופה"ד מוהר"מ מענדיל זצוק"ל מרימנאב כשבא אליו איש זקן אחד חסיד ירא שמים וסיפר לו כי היה מכיר להרב הגה"ק הרב חיד"א זצוק"ל זי"ע וזכה להיות בהיכל קדשו בחג הסוכות ושאל אותו הרה"ק מוהר"מ הנ"ל ממנהגו של אותו קדשו הרב חיד"א ז"ל וסיפר לו כי בסוכות בכל לילה היה מעמיד ספסל בסוכה עבור האושפיזין ואמר הרה"ק מוהר"מ הנ"ל אלמלי לא בא לזה העולם רק לשמוע זה הסיפור די לו ועיי"ש עוד בבאר מרים שדייק מדברי הרקנטי שם שיש ענין להזמין האשפיזין בפיו,

ובמה שכתב הגחיד"א לשים מעיל מפואר ע"ג הכסא של האושפיזין הביא דבריו גאב"ד איזמיר הגר"ח פלאג'י זצוק"ל בספרו הקדוש מועד לכל חי סימן כ' אות ט' והוסיף וכתב ותמיה לי מילתא אמאי בנדוניות נותנין מאנטי"ל לשלחן לילי פסחים דהיינו מפה ארוכה וגם מכסה לקערה מרוקמות ואיך לא תיקנו כמו כן ליתן לכסא של שבעה אושפיזין עילאין קדישין ונמשך תועלת מזה דאתו לאדכורי ולפי ריבוי ההוצאה ממוהר ומתן של הנדוניא מה יתן ומה יוסיף זה כי במה

נחשב הוא וטפי עדיף ויחנו בחסרו"ת מדברים אחרים דאינן נצרכין מריזא"ס מפוארת וכדומה דהוא לכבוד ולתפארת ויתנו זה שהוא לדבר מצוה, ומי שחפצו לזכות את אחרים יתן אל לבו להיות האב זכאי בבתו לתת לה כאמור עכ"ד הנפלאים של הגר"ח פלאג'י זצ"ל,

סגולות הערבות של "חבטת ערבות"

א. סגולה לזכות בזרע של קיימא, לבשל את הערבות שעשו בהן חבטת הערבה בהושענא רבא, וישתו בני הזוג העקרים את המים האלו. והרמז, "ערבה" בגימטריא "זרע". (ליקוטי מהרי"ח עניני סוכות).

ב. עלי הערבות של "חבטת הערבה" מסוגלים לשמירה בדרך. (מקור חיים סימן תרס"ד). ולכן ייקח קצת מהערבות עמו כשהולך לדרך, או שיידע בבירור מקום הנחת הערבות בביתו, ובשעת הסכנה בדרך ח"ו ייזכר מקום הנחתם, וינצל מהסכנה. (מועד לכל חי כד,יח). וכדאי לכל אדם להשים ברכבו קצת מעלי הערבה (ספר המידות ערך דרך,ו).

ד. מסופר על רבינו מאיר שמחה הכהן זצ"ל, מחבר ספר "אור שמח", שהיה נותן משיירי ערבה שלו לחיילים יהודים שגייסום לצבא במלחמת העולם הראשונה, וידוע מפי עדים נאמנים כי כל מי שנטל ממנו ערבות אלו ניצל בניסים גלויים, וכולם חזרו לבתיהם בריאים ושלמים. (לבוש יוסף, מועדים עמוד רלד).

ג. סגולת הערבות של חבטת ערבות להסיר פחד מהאדם. (ספר המידות לרבי נחמן מברסלב עניין הפחד,טז). ומי שמבהילים אותו חלומות רעים, יניח הערבות מתחת לכר שישן עליו, ויועיל לו. (כה"ח תרס"ד,ס בשם יפ"ל). ובספר התניא כתב, מנהג כשר להניח הערבות אחר "חבטת ערבות" סמוך לראש מיטתו לחבוב מצווה. (כה"ח שם).

סגולת האתרוג

א. סגולה נפלאה לאישה בהריון שיהיה לה הריון קל, ושתלד בקלות, שתנשוך את הפיטם של האתרוג שבירכו עליו בחג הסוכות, תיתן צדקה, ותתפלל לה' שתלד ולד בר קיימא בקלות ולא בצער לחיים טובים ולשלום. אמנם אסור לעשות כן ביום הושענא רבה, אלא יש להמתין עד אחרי שמחת תורה. (חזו"ע סוכות עמוד תמט).

ב. .נוהגים לעשות ריבה מהאתרוג שבירכו עליו בחג הסוכות, ואוכלים ריבה זו בט"ו בשבט עם שאר הפירות שנוהגים לאוכלם בט"ו בשבט. (כה"ח תרס"ד,ס).

ג. סגולה נפלאה לאישה בהריון שתאכל ריבה זו. כמו כן אישה שמתקשה בלידה - סגולה שתאכל מהריבה הזאת בשעת הלידה, ותלד בקלות ללא צער, ויצא העובר בריא ושלם לחיים טובים ולשלום. (שם).

ד. אכילת האתרוג אחרי חג הסוכות הוא סגולה לחולי לב, שיהיה להם לב בריא וחזק. (סגולות ישראל).

חג סוכות

נמצאים אנו לאחר יום הכיפורים, ומתקרבים אנו בעזרת השם לקראת חג הסוכות הבא עלינו לטובה ולברכה, ועל הימים הללו נאמר בהלכה שאין אומרים בהם ווידוי והטעם הוא משום שימים אלו הם ימי שמחה וששון לכלל ישראל, שימים אלו עמוסים כולם בהכנות למצוות החג מי בבניית הסוכה ומי בקניית ארבעת המינים.

לשמר את מה שזכינו

וביום הכיפורים זכה כל יהודי למחילת עוונות להתעלות בקדושה ולקרבה גדולה לקב"ה, ולאחר יום הכיפורים עיקר עבודת האדם היא לדאוג שאותה קדושה ואותה התעלות תישאר ולא תעלם, וזו עיקר העבודה בחג הסוכות לשמר את הקדושה שזכינו לה כל אחד ואחד ביום הכיפורים.

מי יעלה ומי יקום

נאמר בתהלים (כד, ג) "מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו", ומבאר את הפסוק רבי לוי יצחק מברדיטשוב, שאמנם אנשים רבים זוכים לעלות בהר ה' לזכות לקרבת אלוקים ולהתעלות, אולם מעטים מתוכם יודעים כיצד לעמוד באותו מקום ולשמור על אותה קרבת אלוקים שלא תלך לאיבוד בכל ניסיונות החיים, וכך ביאור הפסוק "מי יעלה בהר ה', ומי יקום במקום קדשו", שיש כאן למעשה שני דברים נפרדים, א: לעלות בהר ה', ב: לקום במקום קדשו - כלומר להישאר באותו מקום עם קרבת האלוקים והמעלות להן זכה.

איך משמרים קרבת ה'

והדרך לזכות ולשמר את אותה ההתעלות והקדושה שזכינו לה ביום הכיפורים היא על ידי מצוות השמחה בחג הסוכות, שעל ידי שיהודי שמח בחג הסוכות הוא זוכה בכח השמחה לשמר את הקדושה שזכה לה ביום הכיפורים.

והטעם משום שכשיהודי מקיים את המצוות מתוך שמחה, המצוות הן לא עול עליו וכך הוא נשאר תמיד קרוב לקב"ה, שהרי כל אדם רוצה להיות במקום שהוא שמח להיות בו ומתרחק ממקומות שמעציבים אותו ושקשה לו להיות בהם, וממילא אם אדם יהיה בשמחה בשעה שהוא מקיים את מצוות ה' הוא ירצה להישאר קרוב לה', שהרי שם נעים לו והוא שמח בהיותו שם, אולם אם בכל פעם שיקיים מצווה ירגיש שהמצווה היא עול עליו, וודאי שירצה להתרחק מקרבת ה' שהרי קשה לו ולא טוב לו שם, וכמו

שכתב רבי חיים ויטאל בספרו שערי קדושה "בהיותו עובד את ה' בשמחה, מוסיפה לו השמחה חשק רב ואהבה להדבק בו יתברך".

ולכן הדרך היחידה להישאר קרוב לה' ולא לתת ליצר הרע להרחיק אותנו מבורא העולם, היא על ידי השמחה כמו שביארנו.

שמחה או יראה?

נאמר בתהילים במקום אחד (ק, ב) "עבדו את ה' בשמחה באו לפניו ברננה", ובמקום אחר בתהלים (ב, יא) נאמר "עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה", וצריך להבין מהי הדרך הנכונה לעבוד את הקב"ה, על ידי שמחה ורננה או על ידי יראה ורעדה?

מבאר החפץ חיים ששני הפסוקים צדקו יחדיו, שיש זמנים בהם הדרך הנכונה בעבודת ה' היא על ידי יראה ורעדה, ויש זמנים בהם הדרך היא דווקא באופן של שמחה ורננה, הרי אם יהודי יעבוד את ה' כל הזמן מתוך יראה לא טוב הדבר, וכן אם יהודי יעבוד את ה' תמיד רק מתוך שמחה גם כך לא טוב.

אלא אומר החפץ חיים, ביום הכיפורים עבודת ה' היא מתוך יראה ובחג הסוכות היא מתוך שמחה, ועל ידי כך האדם יכול להגיע לשלימות בעבודת ה'.

השמחה היא מהות חג הסוכות

נצטווינו בתורה על מצוות השמחה בחג הסוכות, כמו שנאמר (ויקרא כג, מ) "ושמחתם לפני ה' אלוקיכם שבעת ימים".

כתב הרמב"ם בהלכות שופר וסוכה ולולב (ח, יב) "אף על פי שכל המועדות מצווה לשמוח בהן. בחג הסוכות היתה במקדש יום שמחה יתרה שנאמר (ויקרא כג-מ) 'ושמחתם לפני ה' אלוקיכם שבעת ימים'", והוא משום שבכל החגים מצוות השמחה היא לא המהות העיקרית של החג אלא מצוה צדדית נוספת, ובחג הסוכות המהות העיקרית של החג היא מצוות השמחה.

הראיה הרי בחג הפסח אנו אומרים בתפילה "ותיתן לנו ה' אלוקינו באהבה מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון, את יום חג המצות הזה, את יום טוב מקרא קדש הזה, זמן חרותנו", ובשבועות אנו אומרים "זמן מתן תורתנו", אבל בסוכות אנו אומרים "זמן שמחתנו" והוא משום שכל המהות של החג היא מצוות השמחה.

דברי רבותינו על שמחת החג

אומר רבינו האר"י הקדוש, ששורש השמחה של האדם בכל השנה כולה תלויה בשמחה ששמח בחג הסוכות, ומי שיהיה שמח בחג הסוכות יהיה שמח כל השנה כולה.

אומר רבינו הקדוש רבי ישראל בעל שם טוב, שר"ת של המילה סוכה הם - ס'וף ו'קץ כ'ל ה'צרות, על ידי מצוות השמחה בחג זוכים שהקב"ה יעשה סוף וקץ לכל צרותינו.

ועוד אמר רבינו הקדוש רבי ישראל בעל שם טוב, 'יותר ממה שפעלתי

בדמעות פעלתי מתוך שמחה של מצוה', כיוון שבשעה שיהודי שמח שמחה של מצוה יש לו כח לבטל את כל הגזירות שבעולם.

המצווה הקשה ביותר

רבינו הגאון מווילנא זצוק"ל כותב, שבתורה יש תרי"ג מצוות, והמצווה הקשה ביותר מכל המצוות שבתורה היא מצוות השמחה בחג הסוכות.

הרי התורה מצווה אותנו 'ושמחתם לפני ה' אלוקיכם שבעת ימים', התורה מצווה אותנו לשמוח במשך שבעה ימים רצופים, ומאד קשה לשמוח במשך שבעה ימים רצופים, אין אדם שאין לו צרות ודאגות וגם אם אדם יצליח לרגע אחד לשכוח מהצרות ולשמוח, אבל להתמיד בשמחה במשך שבעה ימים רצופים הרי שזו מצווה קשה עד מאוד.

בסוכות השמחה יותר משאר חגים

באמת צריך להבין מפני מה ציוותה אותנו התורה לשמוח בחג הסוכות יותר משאר בחגים?

ונראה לבאר עפ"י דברי הגמרא במסכת תענית (דף ט ע"א) "ר' יוסי בר' יהודה אומר, שלשה פרנסים טובים עמדו לישראל ואלו הן - משה ואהרן ומרים, וג' מתנות טובות ניתנו על ידם ואלו הן - באר וענן ומן, באר בזכות מרים, עמוד ענן בזכות אהרן, מן בזכות משה".

הגמרא אומרת אחת הסיבות שבגינן ציוותה אותנו התורה על מצוות סוכה, שהיא זכר לענני הכבוד שבהם סוכך הקב"ה על עם ישראל במשך ארבעים השנים שהיו במדבר, וענני הכבוד היו מסוככים עליהם מפני החום ומפני הקור, ומגנים עליהם מפני החיות הרעות.

השולחן ערוך (או"ח תרמ, ד) כותב "מצטער פטור מן הסוכה", המצווה היחידה שמצטער פטור זה מן הסוכה לא כתוב שמצטער פטור משמירת שבת או מתפילין אלא רק מסוכה, והמצטער פטור ממצוות סוכה משום שכל המהות של חג הסוכות היא השמחה, ואם הוא מצטער הרי שהוא פטור מן המצווה.

הגמרא במסכת עבודה זרה (דף ג ע"א) אומרת, לעתיד לבוא יבואו אומות העולם בטענה לקב"ה אם היה נותן להם תורה ומצוות היו מקיימים אותם וא"כ מגיע להם שכר, וזו לשון הגמרא "אמר להן הקב"ה מצוה קלה יש לי וסוכה שמה לכו ועשו אותה ... מיד כל אחד ואחד נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו, והקדוש ברוך הוא מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז, וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא שנאמר (תהילים ב, ג) 'ננתקה את מוסרותימו ונשליכה ממנו עבותימו' ... והאמר רבא מצטער פטור מן הסוכה? נהי דפטור, בעוטי מי מבעטי? [שואל רבא והרי מצטער פטור מן הסוכה, ומה הטענה על אומות העולם שלא קיימו את מצוות סוכה כשהחמה יוקדת על ראשם כבתקופת תמוז? משיבה הגמרא, אמנם הם פטורים

מן הסוכה אבל מי התיר להם לבעוט בה] מיד הקב"ה יושב ומשחק עליהן שנאמר (תהילים ב, ד) 'יושב בשמים ישחק'.

בזה אנו רואים את ההבדל בין עם ישראל לאומות העולם, יהודי מרגיש זכות ושמחה לקיים את התורה והמצוות, אבל הגויים יש להם צער בקיום המצוות, לכן מיד כשהם מרגישים צער ולו הקטן ביותר הם מבעטים בסוכה ויוצאים.

אין חג זכר למן ולבאר

שואל הרב הקדוש רבי חיים כפוסי תלמידו של רבינו האר"י הקדוש, מדוע ציוותה התורה לעשות חג דווקא לזכר ענני הכבוד, ולזכר הבאר והמן לא עושים חג?

אע"פ שכותב הרב חיד"א שאנו עושים זכר למן על ידי שבוצעים בכל שבת על שני לחמים שלמים, וזכר לבאר על ידי שמוזגים שלוש טיפות של מים בגביע היין קודם הקידוש, אבל חג לא עושים במיוחד לא זכר לבאר ולא זכר למן, אלא רק זכר לענני כבוד, ומדוע?

האהבה ניכרת במתנות שאינן הכרחיות

ואומר רבי חיים כפוסי משל למה הדבר דומה, למלך שהיו לו כמה בנים והיה המלך אוהב את בנו הקטן יותר משאר בניו, וכל הבנים כשהיו מבקשים איזה דבר מהמלך אביהם היה המלך בודק - אם הוא דבר הכרחי היה נותן להם ואם הוא דבר לא הכרחי לא היה נותן להם, אבל הבן הקטן שהיה המלך אוהב יותר מכל בניו כל מה שהיה מבקש היה נותן לו גם אם הדבר שביקש לא היה הכרחי, ויותר מכך אפילו שלא היה מבקש והיה אומר שאינו צריך היה המלך אביו מתעקש לתת לו, ובזה היה ניכר שהמלך אוהב את בנו הקטן יותר משאר בניו בכך שהיה נותן לו גם דברים שלא היו הכרחיים.

הנמשל הוא הקב"ה הוציא את בני ישראל מארץ מצרים והוליך אותם במדבר ארבעים שנה, והמדבר הרי הוא מקום שומם, אין בו לא אוכל ולא שתיה ואי אפשר להתקיים בלי אוכל ובלי שתיה, וכשדאג הקב"ה לעם ישראל לאוכל ושתיה שהם המן והבאר לא ניכרת שם כל כך אהבת הקב"ה לעם ישראל, הרי דברים הכרחיים הם וכשאבא נותן לבנו דבר הכרחי לא ניכרת שם האהבה שיש לאבא על הבן, כי בלי אוכל ומים אי אפשר להתקיים, אבל הרי גם ללא ענני כבוד היו יכולים להסתדר כי אמנם ענני הכבוד היו מסככים עליהם מהחום ומהקור ודאגו שיהיה לעם ישראל יותר נוח, אבל הרי יכלו להסתדר בלעדיהם שהרי מעשים שבכל יום ששיירות הולכות במדבריות ללא ענני כבוד, ובשעה שבכל זאת דאג הקב"ה לבני ישראל לסכך עליהם בענני כבוד למרות שאין הוא עניין הכרחי, שם ניכרת האהבה הגדולה שיש לקב"ה לעם ישראל, ולכן יש חג זכר דווקא לענני הכבוד, לכן יש מצוה גדולה לשמוח בחג הסוכות יותר משאר חגים, כי בחג הסוכות ראינו את האהבה הגדולה שיש לקב"ה לעם ישראל.

שבעת האושפיזין

הקב"ה נתן לנו את שבעת ימי חג הסוכות כנגד שבעת האושפיזין, המילה אושפיזין בארמית היא - אורחים, שהרי לעם ישראל היו שבעה צדיקים שהם היסודות של עם ישראל, והם - אברהם יצחק יעקב משה אהרון יוסף ודוד, וכל אחד מימי חג הסוכות הוא כנגד צדיק אחד משבעת האושפיזין.

להכין מקום ולהדליק נר לכבוד האושפיזין

וכל אדם יהיה זהיר להכין כיסא מיוחד לכבוד האושפיזין וישאיר כיסא זה ריק לכבודם, ובכל ערב ידליק נר לכבוד האושפיזין, ולפני שיתחיל לאכול יזמין את אותו אושפיזין של אותו היום וכפי שמופיע במחזורים, שאומר - עולו אושפיזין עילאין קדישין, עולו אבהן עילאין קדישין למיתב בצילא דמהימנותא עילאה, למיתב בצילא דקודשא בריך הוא [בואו אורחים עילאיים וקדושים, בואו אבותינו עילאיים וקדושים, לשבת בצל האמונה העליונה, ולשבת בצלו של הקדוש ברוך הוא], ואם עושה כן זוכה שנשמות הצדיקים יורדות לשרות אצלו בסוכה.

מסופר על הרב הקדוש רבי אלימלך מליז'ענסק שהייתה תקופה שהוא היה עני, ובערב חג הסוכות מחמת עניותו לא הייתה לו לא סוכה ולא שאר ענייני החג כמאכלים וכדו', ובא עשיר אחד בערב החג לרבנית וביקש ממנה להתארח בצל סוכתם בחג, אמרה לו הרבנית - בשמחה היינו מארחים אותך אבל מה אעשה שהבית ריק ואין לנו סוכה ולא אוכל עבור החג, אמר העשיר לרבנית - אל תדאגי אני אדאג להכל, והלך ובנה סוכה וקנה את כל המאכלים בשפע גדול.

בליל החג כשנכנס רבי אלימלך לסוכה אמרה לו הרבנית - זה היהודי שעשה את הכל לכבודנו, וכשבא האורח לשבת ליד הנועם אלימלך אמר לו הצדיק - אבל כאן יושבים, וזז האורח כיסא אחד הלאה, ואמר לו רבי אלימלך - גם כאן יושבים, וכך עבר מכיסא לכיסא עד שישב בקצה השני של השולחן, ואותו יהודי אמר לעצמו - כנראה שעוד מעט צריכים לבוא עוד אורחים ובעבורם שומר הרב את המקומות, והנה בסוף הסעודה רואה האורח שכל המקומות נותרו ריקים ולא הבין, ושאל את רבי אלימלך - רבי, והלא אמרת לי שיושבים בכיסאות אלו והנה אף אחד לא בא? אמר לו רבי אלימלך - וכי אין אתה רואה את שבעת האושפיזין היושבים כאן? שכל מי שמכין מקום עבור

האושפיזין, ומתנהג בתוך סוכתו בצורה המכבדת את האורחים החשובים הרי שהם באים אל סוכתו והצדיקים כדוגמתו של רבי אלימלך זצוק"ל אף זכו לראותם עין בעין.

מצוות חג הסוכות

בחג הסוכות ישנן שתי מצוות חשובות, המצווה הראשונה היא מצוות הישיבה בסוכה כמו שנאמר בתורה (ויקרא כג, מב) "בסוכות תשבו שבעת ימים, כל האזרח בישראל ישבו בסוכות", והמצווה השנייה היא מצוות ארבעת המינים כמו שנאמר בתורה (ויקרא כג, מ) "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל, ושמחתם לפני ה' אלוקיכם שבעת ימים".

עוצם קדושת וסגולת הסוכה

וכתב רשב"י בזוהר הקדוש שהסוכה נקראת צילא דמהימנותא כלומר צל השכינה, שבסוכה יש קדושה גדולה מאוד עד שאמרו שהסוכה קדושתה גבוהה יותר מקדושת בית הכנסת.

והרי הסוכה לכאורה היא לא מקום מוגן ולא מבוצר אלא דירת עראי, אבל דווקא שם האדם מראה ביתר שאת שהוא נשען רק על הקב"ה, ומבחינתו זו השמירה הגדולה ביותר שיכולה להיות כשהוא יושב תחת צלו של בורא עולם.

רבינו האר"י הקדוש כותב שבכל עניין שיהודי צריך בו ישועה, יכנס אל הסוכה ויתפלל ויבקש עליו מהקב"ה ותפילתו תתקבל, והוא משום שהסוכה היא צל השכינה.

וכתב רבי חיים ויטאל זצוק"ל, שקדושת הסוכה כה נשגבה היא עד שאפילו מלאכי השרת אינם יכולים להיכנס אל הסוכה מרוב קדושתה.

ומשום דברי רבי חיים ויטאל הללו אמר מו"ר זקננו בבא סאלי זיע"א, שבשבת שבתוך חג הסוכות אומרים את הפיוט שלום עליכם בבואנו מבית הכנסת מחוץ לסוכה ולא בתוכה, משום שהמלאכים לא יכולים להיכנס אל הסוכה וללוותינו לתוכה.

מתקיימת על ידי הגוף כולו

הרמב"ן כותב שיש רק שתי מצוות בכל התורה כולה שיהודי מקיים בכל גופו ממש, אחת היא מצוות הטבילה במקווה שנכנס כל גופו למים, והמצווה השנייה היא כשנכנס בכל גופו לתוך הסוכה.

שהרי אם נשים לב את כל שאר המצוות האדם מקיים רק באחד מאבריו, למשל מצוות תפילין ביד ובראש, נטילת ידיים וכדו' ועוד כהנה וכהנה.

מקימה מכל נפילה

אומר רבינו ישראל בעל שם טוב, שראשי התיבות של המילה סוכה הם - ס'ומך ו'עוזר כ'ל ה'נופלים, שגם אם יהודי נפל ברוחניות או בגשמיות, על ידי הזכות

של קיום מצוות הישיבה בסוכה זוכה שהקב"ה יקים אותו מכל נפילה.

מעודדת חסדים גדולים על עם ישראל

כתוב בזוהר הקדוש שבשעה שיהודי יושב בסוכה הוא מעורר חסדים גדולים על עם ישראל, משום שהוא מזכיר לקב"ה שבני ישראל הלכו אחריו במדבר באמונה שלימה.

ואומר רבינו הבן איש חי משל למה הדבר דומה למלך שהיה לו בן יחיד, וכשגדל בן המלך והגיע לפרקו אמר אני לא אתחתן עם נערה שתרצה בי רק בגלל כבודו ועושרו של אבי, אני רוצה כלה שתבחר בי משום שהיא רוצה בי ומעריכה אותי, וחשב כיצד ימצא כלה כזו? ועלה בליבו רעיון והלך והתחפש לעני, וישב ברחוב ליד העניים וקיבץ נדבות, ויום אחד עברה שם נערה אחת וראתה את אותו נער עני מבקש לאכול, וריחמה עליו ונתנה לו את האוכל שלה וכך היתה עושה בכל יום, וכך ברבות הימים נקשרה נפשה של אותה נערה בנפשו של בן המלך המחופש לקבצן, וכשראה אותו בחור שיש לה מידות טובות ולב טוב הציע לה להתחתן אתו ומיד היא הסכימה, אמר לה - אבל דעי שאני עני ואין לי כלום, ואע"פ כן הסכימה.

וקבעו את יום החתונה, וכשהגיע יום החתונה בא הבחור לקחת את הכלה מבית אביה להוליכה לביתו, והביא אותה לשער בית המלך והיא לא הבינה למה לקח אותה ליד ארמון המלך הרי הוא עני ואביון, והנה היא רואה שהוא נכנס אל תוך הארמון ופשט את בגדי העני ולבש בגדי מלכות, ואמר לה - דעי לך שאני הוא בן המלך ורק התחפשתי לעני, כי חיפשתי נערה שתרצה להתחתן איתי ולא עם העושר והכבוד של אבא שלי.

והנמשל הוא שהקב"ה הוציא את בני ישראל מארץ מצרים קודם כל בחן אותם באמונה בו יתברך, ולכן לא הוליך אותם מיד לארץ ישראל אלא הוציא אותם למדבר ואמר להם לכו אחרי, וכל עם ישראל הלכו אחרי הקב"ה במשך 40 שנה כמו שאמר הנביא ירמיה (ב, ב) "הלך וקראת באזני ירושלים לאמר, כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך, לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה", ולכן כשאנו יושבים בסוכה אנו מזכירים לקב"ה - רבש"ע זכור שהלכנו אחריך במדבר וישבנו בסוכות, ועל ידי כך מיד מתעוררים חסדים גדולים על עם ישראל.

היכן השמחה גדולה יותר?

רבינו הקדוש רבי ישראל בעל שם טוב שואל, הרי המצווה המהותית ביותר בחג הסוכות היא להיות בשמחה, כמו שכתוב בתורה "ושמחתם לפני ה' אלוקיכם שבעת ימים", וכן "ושמחת בחגך והיית אך שמח", ולכאורה הרי האדם יהיה יותר שמח בשעה שהוא נמצא בביתו והכל מצוי לפניו בקלות, ולא כן כשאדם יוצא מביתו לסוכה שהיא דירת עראי ושם לא הכל מצוי לו כמו שמצוי לו בביתו, ואם המצווה

הכי מהותית בחג היא מצוות השמחה מפני מה אמרה התורה לצאת מהבית ששם הנוחות של האדם גדולה יותר ולגור בסוכה במשך שבעה ימים?

איך זוכים לשמחה אמיתית

אלא אומר רבינו הקדוש רבי ישראל בעל שם טוב, שאם האדם חושב שמה שיביא אותו לידי שמחה הן תענוגות העולם הזה זו הטעות הגדולה ביותר שיכולה להיות, כי ככל שהאדם ירדוף אחר תאוותיו יראה שלא יצליח להשיג את השמחה, וכמו שאמרו חז"ל בקהלת רבה (א, יג) אין אדם מת וחצי תאוותו בידו, כי היצר הרע אומר לאדם - לך אחרי התאווה הזו וכך תהיה שמח, והאדם הולך אחרי אותה התאווה ועדיין לא שמח, ואז היצר הרע אומר לו - לך אחרי עוד תאווה ועוד תאווה, אבל גם אחרי כל התאוות עדיין לא זוכה לשמחה.

והוא משום שהשמחה האמיתית לא קשורה כלל לענייני גשמיות ומה יש לך ומה אין לך, ויהודי עם נשמה קדושה יכול להגיע לשמחה אמיתית רק כשהוא מבין את הזכות והמעלה בעצם העובדה שהוא יהודי והוא בן של בורא עולם בן של מלך, ורק כשהיהודי יבין זאת ויבקש את קרבת ה' ה' על ידי קיום מצוותיו יזכה לשמחה אמיתית כמו שנאמר בתהלים (קה, ג) "התהללו בשם קדשו, ישמח לב מבקשי ה'", ולכן באה התורה ומגלה לנו שאנו נזכה לשמחה אמיתית רק כשנצא מדירת הקבע שלנו ונשב בדירת עראי, ונבין שכל העולם הזה הוא דירת עראי והאדם לא נשאר כאן לנצח, וכשהאדם יבין שכל העולם הזה הוא דירת עראי והכל כאן זמני מיד יבין שהשמחה היא לא מדברים גשמיים אלא רק מדברים רוחניים, ולכן אמרה התורה - צא מדירת קבע ושב בדירת עראי.

לזכור שכאן אנו רק בדרך

מסופר על עשיר אחד שבא מאמריקה לעשות מסחר ברוסיה, במהלך מסעו עבר ליד העיירה ראדין ובא לקבל ברכה מרבינו החפץ חיים, וכשנכנס לביתו של החפץ חיים ראה שכל הרהיטים בבית ישנים ובלויים והכיסא שבור והשולחן מתנדנד, וכשראה כך הציע לחפץ חיים ־ רבי, הכל כאן שבור אני רוצה ברשותך לקנות לך רהיטים חדשים, שאל אותו החפץ חיים - איזה בית יש לך באמריקה? והתחיל אותו עשיר לתאר איזה בית גדול יש לו, ורהיטים יקרים ושיש סביב הבית גינות ופרדסים, ולאחר מכן שאלו החפץ חיים - וכעת כשאתה ברוסיה היכן אתה ישן? אמר לו ־ רבי, כאן אני כל הזמן בדרכים ובכל מקום שמזדמן אני ישן, לפעמים על הספסל ברכבת ולפעמים באיזו אכסניה עלובה, אמר לו החפץ חיים - אתה שומע מה אתה אומר? כשנמצאים בדרך לא משנה איפה ישנים, וגם אני כאן בעולם הזה אני רק בדרך, בדרך לעולם הבא לחיים הנצחיים ובדרך לא משנה על מה יושבים ועל מה ישנים.

לא כל מה שנראה כשמחה הוא שמחה אמיתית

יש שמחה שיוצאת מהלב ויש שמחה שמנסים להכניס אותה ללב על ידי תענוגות של העולם הזה, וכשאדם מנסה להכניס את השמחה ללבו מתענוגות העולם הזה הדבר מועיל רק לזמן קצר מאוד, אבל שמחה היוצאת מהלב זו שמחה אמיתית זו שמחה של קדושה, שהשמחה הזאת נשארת באדם לאורך זמן, וכמו שאמרנו לעיל שמחה אמיתית ניתן להשיג רק על ידי קירבה לקב"ה.

מסופר שפעם ניגש יהודי לרב הקדוש רבי אלחנן וסרמן הי"ד שהיה תלמידו של החפץ חיים, ואמר לו שהוא אדם מאוד ממורמר מהחיים שלו, אמר לו רבי אלחנן וסרמן - אם אתה רוצה לזכות לשמחה אמיתית אתה תצליח רק אם תתקרב לקב"ה, אמר אותו יהודי לרבי אלחנן - בוא איתי ואני אראה לך אנשים הרחוקים מאוד מבורא עולם ובכל זאת הם שמחים, ולקח אותו יהודי את רבי אלחנן לכניסה לעיר ושם היה בית מרזח שאליו היו באים אנשים לשתות שכר ויין ורוקדים ושמחים, ועמדו מבחוץ ליד החלון וראו אנשים רוקדים ושמחים, ואמר אותו יהודי לרבי אלחנן וסרמן - רבי, אתה רואה כל אלו רחוקים מאוד מבורא עולם וראה כיצד הם שמחים ורוקדים, אמר לו רבי אלחנן - לך ותבדוק מי האדם שנראה לך שהוא הכי שמח בבית המרזח, וקרא לו שייצא בחוץ שאני רוצה לדבר אתו, וראה אותו יהודי איזה אדם שהיה עומד על השולחן ורוקד ושר בקול גדול, ואמר לו - יש איזה רבי יהודי שקורא לך בחוץ ורוצה לדבר אתך.

אותו אדם יצא החוצה ושאל רבי אלחנן את אותו אדם מה שלומך? איך החיים שלך? ולאט לאט התחיל לספר, ואמר - רבי, אל תשאל יש לי הרבה מאוד צרות אשתי עזבה אותי ואין לי פרנסה והעלילו עלי איזו עלילה לממשלה ועוד מעט יש לי משפט וכבר אין לי כח לסחוב את כל הצרות האלו, ולכן בכל ערב אני בא לכאן ושותה יין עד שאני משתכר וכך אני קצת שוכח מהצרות שלי, אמר לו רבי אלחנן וסרמן לאותו יהודי - אתה רואה, דווקא אלו שרוקדים בבית מרזח הכי חזק אלו האנשים הכי אומללים שיש, והם באים לכאן רק כדי לשכוח מהצרות שלהם לזמן קצר, אבל בוא איתי עכשיו ואני אראה לך מה זו שמחה אמיתית, ולקח רבי אלחנן את אותו יהודי לביתו של החפץ חיים, וכבר הייתה שעת לילה מאוחרת ועמדו מחוץ לביתו של החפץ חיים ליד החלון והסתכלו פנימה, וראו את רבינו הקדוש החפץ חיים יושב עם גמרא פתוחה ולומד בקול ובנעימות מיוחדת וכל הפנים שלו קורנות וזורחות מרוב אושר, אמר לו רבי אלחנן - כעת אתה רואה מה הוא אושר אמיתי שאותו ניתן להשיג רק על ידי קירבה לקב"ה.

יהודי שמח בשנשמתו שבעה

ואומר רבינו החפץ חיים שמשל למה הדבר דומה, לעני שהיה הולך למקום

שיש בו אולמות שמחה, והיה עובר מאולם לאולם ואוסף את האוכל שנשאר ושם בשק שלו, וכך היה עושה מהבוקר עד הערב עובר מברית לבר מצווה לחתונה וחוזר חלילה, עד שפעם אחת ניגש אליו אדם חכם ושאל אותו - למה אתה אוסף כל כך הרבה? ענה לו העני - אני רעב, שאל אותו - האם כבר אכלת היום? ענה לו העני - לא, מהבוקר אני רק אוסף ועדיין לא היה לי זמן לאכול, אמר לו האדם החכם - כשאתה רעב כל הזמן אתה תאסוף וכמה שתאסוף לא תהיה שבע, ורק כשתעצור ותאכל אפילו מעט אתה תהיה שבע ולא תרגיש עוד צורך לאסוף ולצבור עוד ועוד אוכל, והנמשל הוא שלפעמים אדם חושב שכמה שיהיה לו יותר כסף הוא יהיה אדם שמח ומאושר יותר, וכך כל הזמן הוא רודף להשיג עוד ממון ועוד ממון ועדיין הוא לא שמח, ולאדם כזה אנו אומרים - כל הממון שבעולם לא יביא לך שמחה אמיתית כי אתה יהודי עם נשמה קדושה, ורק אם תעצור ותיתן אוכל לנשמה שלך אתה תראה שפתאום אתה מתמלא בשמחה אמיתית.

מצוות ארבעת המינים

מצוות ארבעת המינים יש בה כח גדול מאוד, והגמרא במסכת סוכה (דף לז ע"ב) אומרת שיהודי שלוקח את ארבעת המינים אתרוג לולב הדס וערבה, ומנענע אותם לארבעה רוחות השמים ולמעלה ולמטה הוא עוצר את הגזירות, וזו לשון הגמרא "א"ר חמא בר עוקבא א"ר יוסי ברבי חנינא מוליך ומביא כדי לעצור רוחות רעות, מעלה ומוריד כדי לעצור טללים רעים", ואומר רשב"י בזוהר הקדוש אילו היה האדם יודע כמה גזירות הוא מבטל בשעה שהוא מנענע את ארבעת המינים, היה רודף אחר המצווה הזו יותר מכל ממון שבעולם.

ומסופר על רבי לוי יצחק מברדיטשוב שבליל חג הסוכות לא היה ישן כל הלילה, אלא היה מחזיק את ארבעת המינים והיה מחכה מתי כבר יגיע הרגע שבו יוכל עם הנץ החמה לקיים את מצוות ארבעת המינים.

וכתוב בזוהר הקדוש שכל עץ וכל צמח יש לו מלאך הממונה עליו ואומר לו גדל, אבל ארבעת המינים לא מסורים ביד המלאכים אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו משגיח עליהם.

כנגד כלל ישראל

אומר המדרש (ויקרא רבה פרשת אמור פרשה ל), ""פרי עץ הדר', אלו ישראל, מה אתרוג זה יש בו טעם ויש בו ריח כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים. 'כפות תמרים', אלו ישראל, מה התמרה הזו יש בה טעם ואין בה ריח כך הם ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים. ו'ענף עץ עבות', אלו ישראל, מה הדס זה יש בו ריח ואין בו טעם כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם מעשים

טובים ואין בהם תורה. ו'ערבי נחל', אלו ישראל, מה ערבה זו אין בה לא טעם ולא ריח כך הן ישראל יש בהן בני אדם שאין בהן לא תורה ולא מעשים טובים", ואומר לנו הקב"ה - עשו את כולם אגודה אחת ויבואו אלו ויכפרו על אלו.

ראשון לחשבון עוונות

נאמר בתורה (ויקרא כג, מ) "ולקחתם לכם ביום הראשון", ושואלת המדרש (מדרש תנחומא פרשת אמור סימן כב) הרי חג הסוכות הוא בחמישה עשר לחודש תשרי, וא"כ מפני מה כתוב ולקחתם לכם ביום הראשון? אלא אומרת המדרש וזה לשונו "מה ישראל עושים, נוטלים לולביהם ביו"ט ראשון של סוכות, ומהללים ומקלסים לפני הקב"ה, והקב"ה מתרצה להם ומוחל להם, ואומר להם: הרי ויתרתי לכם את כל עונותיכם אבל מעכשיו הוא ראש חשבון, לכן כתוב ולקחתם לכם ביום הראשון, ראשון לחשבון עוונות".

ואומר המדרש משל למה הדבר דומה, לשני אנשים העומדים למשפט לפני המלך, ובימי קדם המנהג היה שהיוצא זכאי במשפטו היה יוצא מבית המשפט בחרב שלופה כלפי מעלה והוא הסימן שיצא זכאי בדינו, כך ביום הכיפורים אומות העולם אומרים לקב"ה - כל הצרות שבעולם הן בגלל עם ישראל שלא קיימו את התורה והמצוות, ועם ישראל אומרים לקב"ה - הגויים אשמים בגלל שהם גוזרים עלינו גזירות קשות וגורמים לנו לעזוב את התורה, אמר הקב"ה - מי שניצח בדין הוא מי שיוצא עם חרב שלופה וכשעם ישראל מחזיקים את הלולב בחג הסוכות הוא הסימן שיצאנו זכאים בדין.

להיזהר מימידת הכעס

מסופר על האחים הקדושים רבי אלימלך מליז'ענסק ורבי זושא מאניפולי שהיו יוצאים לגלות לכפר על העבירות של כלל ישראל, ופעם שמעו על יהודי אחד בעל אכסניה שאינו מניח תפילין, הלכו אליו וביקשו להתארח אצלו בלילה וכל הלילה היה רבי אלימלך אומר לרבי זושא אחיו, זושא למה אתה לא מניח תפילין? אתה יודע כמה גדולה מצוות תפילין? וכך היה רבי אלימלך מפרט והולך את מעל מצוות התפילין כביכול לאחיו רבי זושא כשלמעשה דבריו מכוונים לאוזניו של בעל הבית, ובעל הבית שמע את כל דברי המוסר שאמר רבי אלימלך לרבי זושא ולא היה יודע שכל דבריו של רבי אלימלך מכוונים אליו, והדברים היוצאים מן הלב נכנסו לליבו של בעל הבית, ומיד בבוקר ניגש בעל הבית לרבי אלימלך ואמר לו - רבי, גם אני כמו אחיך לא מניח תפילין וזאת משום שלא ידעתי כמה גדולה מצוות תפילין, וישב רבי אלימלך וכתב לו תפילין בקדושה ובטהרה ומאותו יום היה אותו יהודי מקפיד מאוד להניח תפילין.

התפילין המיוחדות והנדירות הללו היו עוברות מאב לבן והיו שומרים עליהם מכל משמר, ולא היו מוכנים למוכרם אפילו תמורת כל סכום שבעולם למרות

שרבים ביקשו לקנותם מהם, שנה אחת התקרב חג הסוכות ואותו יהודי שקיבל בירושה את התפילין שכתב רבי אלימלך לא היה לו כסף לקנות אתרוג לחג הסוכות, והלך אותו יהודי ומכר את התפילין בסכום עצום והלך וקנה בכל הכסף אתרוג מהודר ביותר, וכשחזר לביתו וסיפר לאשתו שמכר את התפילין היקרות וקנה בכל הכסף שקיבל תמורתן אתרוג, כעסה אשתו כעס גדול ואמרה לו - הרי אתה רואה שאין לנו בבית אוכל לחג ובמקום לקנות אוכל הלכת וקנית אתרוג? לקחה את האתרוג ונשכה את הפיטם שלו ונפסל האתרוג, ואותו יהודי התחיל לחשוב ואמר לעצמו - תפילין כבר אין לי, אתרוג לחג גם אין לי, ועכשיו אני גם אכעס? והתגבר ולא כעס. בלילה בא אליו בחלום רבי אלימלך ואמר לו - בני, דע לך שאין לך מצוה גדולה כמצוות תפילין, אבל יותר ממצוות תפילין ויותר ממצוות אתרוג מה שלא כעסת על אשתך זעזע את כל העולמות, שכולם ראו איך שיהודי מתגבר על מידת הכעס וכמה המעלה שלו גדולה מאוד בשמים, כי הרי האתרוג הוא כנגד הלב, ואמנם אתרוג לא היה לו, אבל על ידי שנמנע מלכעוס נעשה הלב שלו מהודר ביותר, ועוד שהרי הכעס בא מן הגאווה, ואתרוג [בכתיב חסר] ראשי תיבות שלו הן א'ל ת'בואני ר'גל ג'אווה.

עשיית המצוות בשלימות ולשם שמים

מסופר על הגאון מווילנא זיע"א, ששנה אחת קודם חג הסוכות חיפשו בכל הערים הסמוכות ולא מצאו אפילו אתרוג אחד כשר לברכה לחג הסוכות, שהרי במדינות הקרות קשה מאוד לגדל פירות הדר ולכן האתרוגים מיובאים ממרחק, והיו כל היהודים בצער גדול על שנמנע מהם לקיים את מצות ארבעת המינים בחג הסוכות, וביותר הצטערו על הצדיק הגאון מווילנא שלא יוכל לקיים את המצווה החשובה הזו, והנה בערב החג הגיע אורח ובידו אתרוג אמרו לו - בבקשה תישאר עמנו בחג על מנת שנזכה במצווה יקרה זו, אמר להם - אני כמה שנים לא הייתי בביתי לצורך פרנסה ועכשיו אני חוזר ממדינה רחוקה ואני לא יכול להתעכב כאן בחג, ביקשו ממנו למכור להם את האתרוג בכל מחיר ולא הסכים, ואפילו כשאמרו לו שהאתרוג מיועד עבור הצדיק שבדור הגאון מווילנא הוא לא הסכים לוותר על מצוה חשובה זו בעבור כסף.

המשיכו לשכנעו, עד שאמר להם - אני מסכים לתת לכם את האתרוג שלי עבור הצדיק ואפילו בלא תשלום אבל בתנאי אחד, והוא שהגאון מווילנא יכתוב לי שטר עם שני עדים, שבו ייכתב שהוא נותן לי במתנה את השכר על מצוות ארבעת המינים שהוא יקיים באתרוג שלי, נבהלו מתנאו ולא העזו לומר דבר זה לצדיק עד שראו שהוא כבר מתחיל לנסוע והסכימו לתאו בלית ברירה, והלכו מהר לגאון ואמרו לו את התנאי ומיד הסכים והביאו שני עדים וכתבו שטר שכל השכר על מצוה זו שייך ליהודי פלוני... ונתן להם האתרוג והלך לדרכו, והנה בחג הם

רואים את הגר"א מקיים את המצווה כל כך בשמחה יותר מבכל שנה, אמרו לו - רבינו על מה השמחה הזאת? הרי השכר על מצווה זו ילך לאדם אחר ואתה לא תזכה בו, אמר להם - אני שמח שזכיתי לקיים מצוה פעם אחת לשם שמים לגמרי, שהרי בכל פעם שיהודי מקיים מצוה הוא חושב בלבו שבזכות המצווה הזו יהיה לי שכר בשמים לאחר מאה ועשרים, אבל כאן כשאני יודע שזכות המצווה היא לא בשבילי אני שמח ביותר, מכיוון שזו הפעם הראשונה בה זכיתי לקיים מצוה בשלימות לשם שמים, שאני יודע שאין לי שכר על מצוה זו שהרי ניתנה לאותו יהודי, ולכן אני שמח שזכיתי לקיים מצוה בשלימות גדולה, וכמו שנאמר במשנה באבות (א, ג) "אנטיגנוס איש סוכו קבל משמעון הצדיק. הוא היה אומר, אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס, אלא הוו כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס, ויהי מורא שמים עליכם".

זו הזכות שלנו לקיים מצוות

אומר המדרש מעשה במלך שהלך בדרך, וכשהגיע הלילה התארח אצל אדם עשיר גדול, והעשיר כיבד את המלך כבוד גדול ונתן לו לאכול ולישון, ובבוקר קרא המלך לאותו בעל הבית ואמר לו - עשית לי טובה גדולה כמה אני אשלם לך? אמר לו בעל הבית למלך - תן לי מאה מטבעות זהב, הוציא המלך מאה מטבעות זהב ונתן לו ויצא המלך מביתו, ואפילו לא שאל המלך מה שמו של אותו בעל הבית מכיוון שאמר המלך מה שמגיע לו הוא כבר קיבל, המשיך המלך בדרכו ולמחרת התארח אצל עשיר אחר וגם אותו עשיר כיבד את המלך כבוד גדול ונתן למלך לאכול ומקום לישון, ובבוקר קרא המלך לבעל הבית העשיר ואמר לו עשית לי כבוד גדול תגיד לי מה מגיע לך ואני אשלם לך? אמר בעל הבית העשיר למלך - חס ושלום! אדוני המלך לא משלם כלום אלא אני הוא זה שצריך לשלם למלך על הזכות שזכיתי לארח את המלך בביתי, והיה המלך דוחק בו שיקבל כסף ובעל הבית לא הסכים לקבל שום דבר מהמלך, כשראה כך המלך התמלא ליבו באהבה על אותו אדם, שאל אותו המלך - מה שימך? וכתב המלך את שמו של בעל הבית בפנקס ויצא לדרכו, ומאותו יום בכל חודש היה המלך שולח לאותו עשיר אלף מטבעות זהב לאורך כל ימי חייו של המלך.

והנמשל הוא שאם יהודי עושה מצוה, ומיד מבקש מבורא עולם - ריבונו של עולם נתתי לך מה שמגיע לך תן לי מה שמגיע לי, הקב"ה נותן לו שכר קטן, אבל אם יהודי מקיים מצוה ואומר לקב"ה - ריבונו של עולם כל המצוות שעשיתי הן לכבודך בורא עולם כדי שיתפרסם שמך בכל העולם, ולי יש זכות שזכיתי לקיים מצוה ולי יש זכות שזכיתי לשמור שבת ולהניח תפילין, כשרואה כך הקב"ה מיד נותן הקב"ה לאותו אדם את כל צרכיו ואת כל בקשותיו, והוא מה שאומר התנא

"הוו כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס", כשאתם עושים מצוה אל תאמרו אני עושה מצוה רק כדי שבורא עולם ישלם לי שכר על המצווה שעשיתי, אלא קיימו את המצוות לשם שמים כמו בן שאוהב את אביו וטורח עבורו אפילו שיודע הבן שלא יקבל שכר על כל מה שטרח, כך יהודי צריך לקיים מצוות לא בשביל השכר על המצווה אלא בגלל שיש לו אהבה לבורא עולם כמו שכתוב "ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך".

הסוכה מביאה ברכה לכל השנה

הבן איש חי מביא משל בעני אחד שהיה חכם ופיקח גדול, והיה גר באיזה צריף פשוט ביותר ובכל זאת רצה בכל מאודו שהמלך יתארח אצלו בבית, אבל הוא דבר לא הגיוני שהמלך יבוא להתארח בצריף בבית של עני, וכל חבריו של אותו עני כששמעו על חלומו זה שחקו ולעגו לו, ולאותו עני הייתה לו חלקת אדמה ליד הצריף שלו, והלך ונטע שם עצי פרי מיוחדים ועשה גן מאוד יפה, ובאמצע הגן העמיד פסל בדמותו של המלך, והלך לארמון המלך וכשנכנס לפני המלך אמר - אדוני המלך, בניתי ליד ביתי גן מאוד מיוחד וקראתי לו על שם המלך, והעמדתי שם פסל בדמותו של המלך, ונדרתי נדר ששום אדם לא ייכנס לגן עד שהמלך יחנוך אותו, וכששמע המלך כך קם והלך לחנוך את הגן, ואחרי שהיה המלך בגן אמר העני למלך - אם כבר המלך כאן ייכנס המלך לביתי לאכול משהו ולנוח מעט, ואמר המלך אם כבר אני כאן אני אכנס, ונכנס המלך לצריף של העני ואכל ושתה ונח מעט וחזר לארמון, וכך הצליח אותו עני להגשים את חלומו למרות שהיה דמיוני ורחוק מאוד מן השכל.

אומר הבן איש חי, כל אדם רוצה שהקב"ה ישרה את ברכתו בביתו ושתשרה בביתו השכינה, ובאמת הבית של האדם יכולה להיות בו קדושה כמו בית המקדש, שהרי נאמר שאיש ואישה שזכו שכינה שרויה ביניהם, וכן נאמר (שמות כה, ח) "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", בתוכו לא נאמר אלא בתוכם שבתוך כל יהודי יכולה לשרות השכינה, אבל כדי לזכות שהברכה תשרה בבית צריך הרבה מצוות הרבה תורה והרבה קדושה ולא כל אדם יכול לזכות לכל זה, לכן נתן לנו הקב"ה את מצוות סוכה ובסוכה הקב"ה משרה את השכינה, ואז אנחנו מבקשים מהקב"ה - רבש"ע, אם כבר הגעת לסוכה היכנס בבקשה לביתנו ותכניס לנו את הברכה לבית לכל השנה כולה, ומכאן אנו רואים כמה גדול כח הסוכה.

שמחת בית השואבה

המשנה אומרת במסכת ראש השנה (א, ב) שבחג הסוכות נידונים על המים, כמה גשם ירד השנה וכל העולם כולו תלוי במים שהרי אם אין מים אין קיום לעולם, ולכן בזמן שהיה בית המקדש קיים היו הולכים למעיין השילוח ושואבים

ממנו מים, ומביאים את המים לבית המקדש והיו מנסכים אותם על גבי המזבח והיו מתפללים שירדו גשמי ברכה במשך כל השנה.

רבי לוי יצחק מברדיטשוב אומר, כתוב בנביא ישעיה (יב, ג) "ושאבתם מים בששון ממעייני הישועה", בראש השנה אנו עושים תשליך כמו שנאמר "ותשליך במצולות ים כל חטאותם", ומשליכים את העוונות למים, אבל בימי חג הסוכות על ידי מצוות השמחה אנו עושים תשובה מתוך אהבה, וכשעושים תשובה מתוך אהבה כל העבירות נהפכות לזכויות, ואם כן כל העבירות שהושלכו בראש השנה למצולות הים נהפכו עכשיו לזכויות, ולכן בחג הסוכות אנו שואבים את המים בששון ומבקשים להעלות את אותן העבירות שהושלכו ולאסוף אותן שהרי עכשיו הן כבר זכויות.

וכתב רשב"י בזוהר הקדוש שגם מי שלא זכה בדין של ראש השנה ויום הכיפורים, יכול לזכות בדין בחג הסוכות בזכות שמחת החג, כי גם מי שלא התעורר לחזור בתשובה מפחד ויראת העונש ביום הכיפורים, בכח שמחת החג לעורר את האדם לתשובה מתוך אהבה.

שבת חול המועד סוכות

בשבת חול המועד סוכות יש שתי קדושות, קדושת השבת וקדושת חג הסוכות, וחז"ל תיקנו שבשבת חול המועד קוראים בתורה בפרשת כי תשא, ששם נסמכה קדושת השבת לקדושת המועדים כמו שנאמר (שמות לד, כא-כב) "ששת ימים תעבד וביום השביעי תשבות בחריש ובקציר תשבות: ... וחג האסיף תקופת השנה", דהיינו חג הסוכות שהוא בזמן שאתה אוסף את התבואה מן השדה ומכניסו לבית בתקופת השנה דהיינו בתחילת השנה.

ויש להבין מפני מה חזרה התורה שוב לצוות על השבת אחרי שכבר הזהירה על השבת כמה פעמים?

מבארים רז"ל שהשבת היא "זכר למעשה בראשית" והיא משרישה בליבנו את האמונה שיש בורא לעולם, והחגים והמועדים הם "זכר ליציאת מצרים", וביציאת מצרים הקב"ה עשה לעם ישראל ניסים גדולים מעל הטבע, ושם ראינו איך הקב"ה משגיח על עם ישראל בהשגחה פרטית ומנהיג את העולם, ולכן הסמיכה

התורה את השבת למועדים ללמדנו שהשבת והמועדים הן שתי חוליות המשלימות אחת את השנייה, והוא יסוד האמונה להאמין באמונה שלימה שהקב"ה לא רק ברא את העולם, אלא גם משגיח ומנהיג את העולם ומחייה אותו בכל רגע ורגע.

וכמו שאומר המדרש שלא כמידת הקב"ה מידת בשר ודם, מידת בשר ודם אומן יוצר כלי ואחרי שסיים לייצר את הכלי יותר לא מתייחס אליו, מה שאין כן הקב"ה הוא ברא את העולם והוא מהווה ומחייה את העולם בכל רגע ורגע.

הגמרא אומרת שהסוכה היא זכר לענני כבוד שהקב"ה סיכך על עם ישראל במדבר, ואמרו חז"ל שבזמן שעם ישראל חטאו בחטא העגל הסתלקו ענני הכבוד, ומשה רבנו התפלל לקב"ה שימחל על חטא העגל ועלה למרום להוריד את לוחות הברית, ולמחרת יום הכיפורים ירד ובישר לעם ישראל שהקב"ה התפייס עמם אחר חטא העגל, וכשירד משה רבנו מההר חזר שוב להזהיר את עם ישראל על שמירת השבת מפני שעם ישראל עבדו ע"ז בחטא העגל וכפרו בבורא עולם, ולכן חזר משה רבנו להזהיר על השבת כי השבת היא יסוד האמונה בבורא עולם, וכשקיבלו עליהם את השבת חזרו ענני הכבוד לסכך על עם ישראל, וכך היה סימן לעם ישראל שהקב"ה התרצה להם, ומכאן רואים שחג הסוכות והשבת קשורים אחד לשני.

ומובא בדברי רז"ל על מצות סוכה (בה"ט סי' תרלט בשם מהרי"ו), שכל המקיים מצות סוכה כאילו נעשה שותף לקב"ה במעשה בראשית, וכן אמרו בגמרא במסכת שבת (דף קיט ע"ב) כל השומר שבת ואומר את הפסוק "ויכולו השמים והארץ" נעשה שותף לקב"ה במעשה בראשית, וכן דרשו רז"ל ב'סוכות ת'שבו ש'בעת ימים ראשי תיבות שב"ת כי חג הסכות הוא בבחינת שבת.

ובספר תורת אבות בשם הסבא קדישא מסלונים זיע"א, כתב את החילוק בין שבת לחג הסוכות, מעשה בבן של מלך שנתרחק מעל פני אביו המלך והמלך קבע לבנו זמנים ידועים בהם יתראה עמו, לפעמים היה המלך מביא אותו לביתו ולפעמים המלך היה יורד לבקר את בנו במקומו באשר הוא נמצא, וזהו שאמרו חז"ל שבשבת קודש הוא בחינה שהקב"ה מעלה את היהודי אליו להיכלו כמו שאנו אומרים בתפילה "בהיכלו כולו אומר כבוד", ובחג הסוכות הוא בבחינה שהקב"ה יורד אל היהודי באשר הוא, ויורד הקב"ה ומשרה קדושתו בסוכה.

וידוע מעלת שמירת השבת וכן אמרו חז"ל במדרש (מד"ר פכ"ה, יב), "אמר להם הקב"ה לישראל אם תזכו לשמור שבת מעלה אני עליכם כאילו שמרתם כל המצוות שבתורה, ואם חיללתם אותה מעלה אני עליכם כאילו חיללתם כל המצוות", וכן אמר ישעיה הנביא (ישעיה נו) "שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות

כל רע". ודרשו חז"ל "שומר שבת מחללו" אל תיקרי מחללו אלא מחול לו, שכל מי ששומר שבת אפילו עובד עבודה זרה נמחלין לו כל עוונותיו.

וכן אומר הזוהר הקדוש (ח"ב דף פ"ט), וכל מי ששומר שבת כאילו קיים כל התורה כולה, ואמרו חז"ל שקדושת שבת למעלה מכל המועדים, ואמרו חז"ל שגדולה השבת יותר מכל המצוות שבתורה, וגדולה השבת יותר מיום הכיפורים שהמחלל את יום הכיפורים דינו בכרת והמחלל את השבת דינו בסקילה.

וכן אנו אומרים בתפילת שבת "ישמחו במלכותך שומרי שבת" לא נאמר כך על אף מצווה, לא נאמר ישמחו במלכותך שומרי תורה, ושומרי תפילין, אלא שומרי שבת, שאין לך דבר גדול יותר משמירת השבת.

חול המועד סוכות

הקב"ה ציווה את עם ישראל בתורה על מצוות סוכה כמו שנאמר בתורה (ויקרא כג, מב-מד) "בסוכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסוכות: למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים, אני ה' אלוקיכם: וידבר משה את מעדי ה' אל בני ישראל", כלומר שמצוות הסוכה נעשית זכר לסוכות בהן הושיב אותנו ריבונו של עולם כשהוציא אותנו מארץ מצרים.

בגמרא במסכת סוכה (יא ב) הגמרא מביאה מחלוקת בן רבי אליעזר לרבי עקיבא, מהי כוונת הפסוק 'כי בסוכות הושבתי' האם היו אלו סוכות ממש, או שכוונת התורה היא שהקב"ה הצל על ראשם בענני כבוד, וזו לשון הגמרא "'כי בסוכות הושבתי את בני ישראל', ענני כבוד היו דברי ר' אליעזר, רבי עקיבא אומר סוכות ממש עשו להם".

סוכות בתשרי ולא בניסן

שואל רבנו יעקב בעל הטורים זצוק"ל (אורח חיים סימן תרכה) הרי יציאת מצרים היתה בחודש ניסן, ואם הסוכה היא זכר לענני כבוד שהקיף הקב"ה את בני ישראל ביציאת מצרים, היה צריך לעשות את חג הסוכות בחודש ניסן ולא בחודש תשרי?

אלא מתרץ רבנו יעקב בעל הטורים זצוק"ל שמנהג העולם הוא שכשמגיע חודש ניסן יוצאים כולם מביתם אל מחוץ לבית כי הוא זמן האביב, אבל כשמגיע חודש תשרי הוא הזמן שבו כל בני העולם אדרבה נכנסים מבחוץ אל הבית, כי מתקרב זמן הגשמים.

לכן אמר הקב"ה, אם הייתי מצווה שיבנו את הסוכה בחודש ניסן לא היה ניכר שעושים זאת לשם מצוה, כי היא דרך העולם שכשמגיע הקיץ יוצאים מהבית ויושבים בחוץ, לכן אמר הקב"ה כדי שיהיה ניכר שעושים את הסוכה לשם מצוה, לכן ציווה הקב"ה שדווקא בחודש תשרי שמנהג בני האדם להיכנס לבית כי מתקרב זמן הגשמים, דווקא בזמן הזה אתם תצאו מהבית אל מחוצה לו ותשבו בסוכה, וכך יהיה ניכר שאתם עושים זאת לשם מצוה.

הסוכה היא במקום גלות

ועוד טעם מפני מה ציווה אותנו הקב"ה לקיים את מצוות סוכה דווקא בחודש תשרי נאמר בפסיקתא דרב כהנא, שמכיוון

שבראש השנה וביום הכיפורים הקב"ה יושב על כיסא דין וחותם את דינם של בני האדם, ושמא יצא הדין על עם ישראל שיצטרכו ללכת בגלות, לכן אמר הקב"ה על ידי שאתם תשבו בסוכה ואתם גולין מביתכם לסוכה, הרי שגם אם נתחייבתם גלות בדין של יום הכיפורים, התקיימה הגלות בכך שיצאתם מהבית לסוכה והקב"ה מעלה עליכם כאילו גליתם לבבל.

מידת הדין צריכה להיתפס

כתוב בזוהר הקדוש שאם נגזרה על אדם גזירה בשמים, מידת הדין מקטרגת בכל שעה ומבקשת שתצא כבר הגזירה תצא לפועל, אבל אם הגזירה נתפסת בדבר אחר ואפילו במשהו קטן, מידת הדין מסתלקת ולא ממשיכה לקטרג, ולכן אם רואה אדם שיש לו עיכוב בפרנסה ובכל מה שעושה יש לו קושי גדול, יחשוש שמא ח"ו נגזרה עליו גזירה בשמים ומידת הדין מקטרגת שהגזירה תצא לפועל, לכן אומר הרב הבן איש חי שכדי לבטל מעליו את אותה גזירה ייתן למידת הדין משהו קטן שתיתפס בו, כגון שיום אחד יתלבש יתנהג ויאכל כמו עני וכך יחשב כביכול הגזירה התקיימה במשהו, ומידת הדין תסתלק מעליו והכל על מקומו יבוא בשלום.

הגמרא מספרת על רב הונא שישב לדון וזיכה את הזכאי וחייב את החייב, ואותו אדם שיצא חייב בדין קילל את רב הונא שיטבע בנהר, וחששו תלמידי רב הונא ולקחו את הבגדים של רבם וטבלו אותם במי הנהר, ואמרו שאם הקללה הזו ח"ו נתפסה בשמים היא תתקיים בבגד ותתבטל הגזירה.

והגמרא מספרת על רבה שהיה גדול הדור, והוכיח אדם אחד באיזה עניין ואותו אדם קילל את רבה שירד מגדולתו, והלכו התלמידים ולקחו את הכיסא של רבה והורידו אותו ממקומו והחזירו אותו בחזרה, שאם ח"ו נגזרה גזירה היא תתקיים במשהו קטן ותלך.

וכך אומר הזוהר הקדוש שיוכבד אמו של משה החביאה אותו דווקא בתיבה ביאור ולא במקום אחר, משום שכל החכמים ידעו שעתיד להיוולד מושיען של ישראל ועתיד הוא ללקות על המים, ולכן אמרה אני אשים אותו בתיבה ביאור על מנת שהגזירה תתפוס במקצת ותלך.

מלחמת גוג ומגוג

בחג הסוכות תיקנו לנו רבותינו ז"ל לקרוא בהפטרה על מלחמת גוג ומגוג, וכך קראנו ביום טוב הראשון של חג הסוכות בהפטרה בספר זכריה ושם נאמר (יד, א-ד) "הנה יום בא לה' וחלק שללך בקרבך: ואספתי את כל הגויים אל ירושלים למלחמה, ונלכדה העיר ונשסו הבתים ... ויצא חצי העיר בגולה, ויתר העם לא ייכרת מן העיר: ויצא ה' ונלחם בגוים ההם, כיום הילחמו ביום קרב: ועמדו

רגליו ביום ההוא על הר הזיתים אשר על פני ירושלים מקדם, ונבקע הר הזיתים...".

וכן תיקנו לנו רבותינו ז"ל בשבת חול המועד סוכות, לקרוא בהפטרה בספר יחזקאל על מלחמת גוג ומגוג, ושם נאמר (לט, יח-כג) "והיה ביום ההוא ביום בוא גוג על אדמת ישראל נאם אדני ה', תעלה חמתי באפי: ובקנאתי באש עברתי דברתי, אם לא ביום ההוא יהיה רעש גדול על אדמת ישראל: ורעשו מפני דגי הים ועוף השמים וחית השדה, וכל הרמש הרומש על האדמה וכל האדם אשר על פני האדמה, ונהרסו ההרים ונפלו המדרגות, וכל חומה לארץ תיפול: וקראתי עליו לכל הרי חרב נאם ה' אלוקים, חרב איש באחיו תהיה: ונשפטתי אתו בדבר ובדם וגשם שוטף, ואבני אלגביש אש וגופרית אמטיר עליו ועל אגפיו, ועל עמים רבים אשר אתו: והתגדלתי והתקדשתי, ונודעתי לעיני גוים רבים, וידעו כי אני ה'".

וכותב רבי האי גאון - שמעתי מפי חכמים שתחיית המתים תהיה בחודש ניסן ומלחמת גוג ומגוג תהיה בחודש תשרי, ולכן בפסח קוראים בהפטרה על תחיית המתים ובסוכות על מלחמת גוג ומגוג.

וכתב הרמב"ם שמלחמת גוג ומגוג היא מן הדברים הסתומים שלא ידע האדם איך יהיו עד שיהיו, ועוד כתב הרמב"ם שמלחמת גוג ומגוג אינה מלחמה שעם ישראל ילחמו בה, אלא זו מלחמה שהקב"ה בעצמו ילחם בה כנגד הגויים, כמו שנאמר 'ויצא ה' ונלחם בגוים ההם, כיום הילחמו ביום קרב'.

וכן אומר דוד המלך בתהילים (כז, ה) "כי יצפנני בסכה ביום רעה, יסתירני בסתר אהלו...", ודרשו רבותינו ז"ל ביום רעה זו מלחמת גוג ומגוג, שעם ישראל ינצלו ממלחמת גוג ומגוג בזכות מצוות סוכה, וכך ביאור הפסוק - 'כי יצפנני בסכה' בזכות שישבתי בסוכה, 'ביום רעה יסתירני' יצילני ה' ממלחמת גוג ומגוג.

מה השמחה במלחמת גוג ומגוג

נאמר בפסוק שהבאנו 'והיה ביום ההוא ביום בוא גוג על אדמת ישראל', ולכאורה הרי נאמר שאין והיה אלא לשון שמחה, ואיך אפשר לומר על זמן מלחמת גוג ומגוג שהוא זמן של שמחה?

ועוד צריך להבין הרי בחג הסוכות יש מצוה לשמוח ולא להצטער, ואם כן מדוע תיקנו לנו חכמים לקרוא בחג הסוכות על מלחמת גוג ומגוג להזכיר שעתידה לבוא חלילה מלחמה על ארץ ישראל, הרי עלול לצאת מכך דווקא ההיפך משמחה?

ואפשר לתרץ, שאמנם בעיניים רגילות מלחמת גוג ומגוג הוא זמן של חשש פחד ובהלה, אבל אצל היהודים המאמינים בריבונו של עולם הוא זמן של שמחה, משום שאם באה מלחמת גוג ומגוג הרי הוא סימן מובהק שכעת עומד לבוא משיח בן דוד לגאול את עם ישראל מתחת שיעבוד המלכויות, ולכן גם קוראים את

ההפטרה הזו בחג הסוכות שהוא זמן של שמחה למאמינים בה' ובבוטחים בו.

ההבדל בין ישראל לאומות

ועוד אומר הרב רבי שמשון רפאל הירש זצ"ל, שהשם 'גוג' הוא מלשון גג, שיהיה זמן שבו יחשבו הגויים שיש להם חכמה גדולה וכוח גדול, וכל מה שיצרו ובנו ופיתחו הוא בזכות חכמתם ולא בזכות בורא עולם, וכביכול הם יצרו לעצמם גג יציב וחזק, שמסמל שהם יכולים להגן ולשמור על עצמם מכל פגע גם ללא שמירה מבורא עולם, ולעומת זאת עם ישראל בחג הסוכות יוצאים מהבית לסוכה שהיא מסמלת לכאורה על ארעיות ועל חוסר יציבות, ועם ישראל יוצאים בחג הסוכות מהבית המבוצר והשמור וגרים בסוכה הפרוצה והבלתי מוגנת, ועל ידי שיושבים בסוכה עם ישראל מראים שכל ביטחונם הוא לא בכוחם, והם אינם מסתמכים לא על ידי גג חזק או על חומה חזקה אלא הם יושבים תחת הסכך הערעי, כיוון שהם אומרים שרק בחסדיו של בורא עולם הם בוטחים, ובשעה שיהודי נשען בכל כוחו רק על בורא עולם רק כך יש לו שמחה, כיוון שמיד מסתלקות ממנו כל הדאגות כי סומך הוא על בורא עולם.

ואומר הרב הירש זצ"ל שלכן תיקנו לנו חכמים לקרוא על מלחמת גוג ומגוג בחג הסוכות, כיוון שהדרך היחידה להגיע לשמחה היא על ידי שנשענים וסומכים רק על בורא עולם, ולא על מבצרים וחומות וגגות חזקים.

זמן אחדות - זמן גאולה

ועוד אומר הרב הבן איש חי, שאנו קוראים על מלחמת גוג ומגוג בחג הסוכות, כי חג הסוכות הוא זמן המסוגל לגאולה ולביאת המשיח, מכיוון שנזכה לביאת המשיח רק בשעה שעם ישראל יהיו באחדות וחג הסוכות הרי מסמל את האחדות, מכיוון שכל השנה יש הבדל בין עשירים לעניים שהעשיר גר בדירה גדולה ומפוארת והעני גר בבית קטן ופשוט, וכשיש הבדל בין עשיר לעני אין אחדות, אבל כשמגיע חג הסוכות כולם שווים שגם העשיר וגם העני יושבים באותה סוכה בדירת עראי, ומכיוון שבאותה שעה אין הבדל בין עשיר לעני אלא כולם שווים יותר קל להיות באחדות, וכשעם ישראל באחדות הוא סימן שאותו הזמן מסוגל לגאולה, ולכן חג הסוכות הוא זמן שמסוגל לגאולה ולכן אנו קוראים דווקא בחג הסוכות על מלחמת גוג ומגוג המסמלת את בוא הגאולה.

לדעת לנצל את הזמנים

ועוד אומר הרב הבן איש חי - שהרי נאמר (ברכות נח א) "מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא", כלומר שניתן לדעת כיצד מתנהלת המלכות בשמים, על ידי שנביט כיצד מתנהג מלך בשר ודם במלכותו כאן בארץ.

והרי אם אדם רוצה לבקש טובה מהמלך עליו לחכות ולהמתין לזמן שבו המלך שמח, ובאותה שעה יבקש מהמלך את בקשתו שכך יש יותר סיכוי שהמלך

ייתן לו את כל מבוקשו, וכן אם אדם רוצה שהמלך יעשה רע לאיזה אדם הוא צריך לחכות לזמן שבו המלך כועס ויבקש ממנו לעשות רע לאיזה אדם, ויש יותר סיכוי שהמלך יוציא על אותו אדם את כעסו, אבל וודאי שאין לבקש טובה עבור עצמו מהמלך בשעת כעסו ולא שיעניש איזה אדם בשעת שמחתו.

ולכן חודש ניסן שהוא חודש של ניסים חודש שבו הקב"ה שמח, הוא הזמן בו אנו מבקשים ומתפללים על תחיית המתים, אבל חודש תשרי שהוא חודש של דין חודש שבו הקב"ה דן את כל בני העולם, ומכיוון שהוא זמן של דין אין אנו יכולים לבקש מהמלך טובה בשעה שהוא כועס, אלא אנחנו מבקשים מהקב"ה שאותו הכעס המתעורר בחודש תשרי שיוציא אותם על הגויים במלחמת גוג ומגוג, ולכן אמרו חכמים שבתשרי תהיה מלחמת גוג ומגוג ובניסן תהיה תחיית המתים.

לא מבקשים להרע בזמן שמחה

ומסופר על הרמב"ם שמלבד היותו גאון הדורות כולם עד שכונה 'הנשר הגדול', היה בקי בחכמת הרפואה ושימש בתור הרופא של מלך מצרים, ופעם אחת בא אליו יהודי וביקש רפואה, שאל אותו הרמב"ם - מה יש לך, אמר לו היהודי - כבר תקופה אני לא אוכל ולא ישן מרוב צער, וסיפר לרמב"ם שהוא מלמד תינוקות, ועד לפני זמן קצר כל ההורים היו שולחים את ילדיהם אליו שהוא ילמד אותם, אבל לפני כמה זמן בא לעיר מלמד תינוקות נוסף וההורים שלחו את ילדיהם אליו, ומאותו זמן אין לו פרנסה ומרוב צער אינו אוכל ולא ישן. אמר לו הרמב"ם - לך לשוק ותקנה דלעת גדולה ותטמין אותה עמוק באדמה, וממנה תבוא לך הישועה. הלך אותו המלמד לשוק וקנה דלעת והיה מחכה לישועה, ועברו כמה חודשים ועדיין נשאר באותו מצב.

ויום אחד חלה מלך מצרים, ואמר לו הרמב"ם שרפואתו היא שיאכל דלעת טרייה, אבל מכיוון שהיו אלו ימי החורף לא היה ניתן להשיג בשום מקום דלעת טרייה, והיו עבדי המלך מכריזים שמחפשים עבור המלך דלעת טרייה, וכששמע אותו אדם אמר לעצמו - הרי עד עכשיו לא יצא לי שום דבר מהדלעת הזאת, אני אתן אותה למלך. והוציא את הדלעת מתוך האדמה ונתן אותה לעבדי המלך, ועשו מאותה הדלעת תבשיל עבור המלך והוא נעשה בריא, וכשעשה המלך סעודה גדולה לכבוד הבראתו ממחלתו הזמין את אותו המלמד, והיה המלך שמח מאוד ושאל את המלמד - בקש כל מה שיעלה בדעתך ומה תבקש אני אתן לך, ואמר אותו המלמד - אני מבקש שהמלך יגזור גזירה שרק לי תהיה רשות ללמד את הילדים בעיר, ואף אדם אחר חוץ ממני לא יוכל ללמד. אמר לו המלך - כשאני שמח אני לא יכול לגזור לעשות רע לאף אדם, ופטרו מעל פניו והלך אותו אדם בעוגמת נפש.

ובא לרמב"ם וסיפר לו את כל המעשה, ואמר לו הרמב"ם - שוטה שבעולם, וכי אינך יודע שאין מבקשים מהמלך להרע בשעת שמחתו? אלא אמר לו הרמב"ם - בשנה הבאה באותו תאריך שהבריא יעשה המלך שוב סעודה ובוודאי יזמין אותך, וכשתבוא לפני המלך תבקש שייתן לך כסף וזהב, וכך היה שבשנה אחר כך עשה המלך שוב סעודה והזמין את אותו אדם, ושאל אותו המלך - מה תבקש? אמר לו - בקשתי היא שהמלך ייתן לי כסף וזהב, והמלך נתן לו סכום גדול מאוד של כסף וזהב.

וכך אותו הדבר אצל מלך מלכי המלכים הקב"ה, שבשעה שהקב"ה שמח תבקש כל מה שאתה צריך בו ישועה, וכשהקב"ה כועס אל תבקש ממנו טובה אלא אם אתה רוצה שיעניש מישהו תבקש ממנו באותה שעה את בקשתך.

לכן בחודש ניסן כשהקב"ה שמח הוא הזמן לבקש על תחיית המתים, אבל בחודש תשרי שהוא הזמן שבו הקב"ה כועס ויושב על כיסא דין, אנו מבקשים שאת אותו הדין והכעס יוריד הקב"ה על הגויים, ולכן אמרו שמלחמת גוג ומגוג שבה הקב"ה ילחם בגויים תהיה בחודש תשרי.

אושפיזין של אהרן הכהן

היום החמישי של חג הסוכות הוא יום האושפיזין של אהרן הכהן.

בא' באב הוא יום ההילולא של אהרן הכהן כמו שנאמר בתורה (במדבר לג, לח) "ויעל אהרן הכהן אל הר ההר על פי ה', וימת שם בשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים, בחדש החמישי באחד לחדש", והחודש החמישי מניסן הוא חודש אב.

וכתב בספר בני יששכר, שבאותו יום בשבוע בו חל בשנה שעברה א' באב יום פטירתו של אהרן, באותו יום יחול האושפיזין של אהרן בסוכות.

רבותינו זיכרונם לברכה אומרים שאהרן הכהן אם היה רואה יהודי שנכשל בעבירה, מיד היה בא אצלו והיה שואל בשלומו ומכבדו כבוד גדול, ואותו אדם היה חושב בליבו אוי לי שאהרן מכבד אותי כל כך כבוד גדול וחושב שאני צדיק אבל אני רשע גמור, ואילו היה יודע על כל העבירות שעשיתי לא היה מתקרב אלי ואפילו לא היה אומר לי שלום, א"כ אני אעשה הכל על מנת לחזור לדרך הישר כדי לאמת את דבריו שקורא אותי צדיק, וכך אותו אדם נעשה מתלמידיו של אהרון, כיוון שאי אפשר לקרב יהודים לבורא עולם בלי אהבת הבריות, ועל ידי שהיה אהרן הכהן אוהב את הבריות היה זוכה לקרבן לתורה.

וכן שני בני אדם שעושים מריבה זה עם זה, הלך אהרן וישב לו אצל אחד מהם ואומר לו ראה חברך מה הוא, אמר - אהיה מטרף את לבי מחליש את דעתי, מתליש בשערי איך אשא עיני ואראה

בחברי, בושתי הימנו שאני הוא שסרחתי עליו, והיה יושב אצלו עד שמוציא כל קנאה שבלבו. ושוב הולך אצל חברו ואומר לו כעניין זה, וכשפגעו זה בזה חבקו ונשקו זה לזה.

ואומרת לנו התורה (במדבר כ, כט) "ויראו כל העדה כי גווע אהרן, ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל", ופירש רש"י "כל בית ישראל" - "האנשים והנשים, לפי שהיה אהרן רודף שלום ומטיל אהבה בין בעלי מריבה ובין איש לאשתו", ואילו במיתת משה לא בכו אלא האנשים, מפני שהוציא הדין לאמיתו ומשום שהיה מוכיחן בדברים, ואהרן לא אמר מימיו לאיש סרחת ולאשה סרחת.

והוא מה שאנו מתפללים בחג הסוכות "ופרוס עלינו סוכת שלומך", שעל ידי קיום מצוות הסוכה יפרוס הקב"ה על כלל ישראל סוכת שלום ולא תהיה ביניהם שום מחלוקת ושום שנאת חינם ולא שנאה וקנאה ותחרות, רק אהבה ואחווה שלום ורעות ואחדות לעד.

הילולת הגאון מווילנא

י"ט בתשרי הוא יום ההילולא של אחד מגדולי ישראל גאון הגאונים רבי אליהו מוילנא זצוק"ל, שהיה מכונה הגאון מוילנא ונפטר לפני מאתים עשרים ושלוש שנים ונקבר בעיר וילנא.

הגאון מוילנא היה בקי בכל התורה כולה בגאונות גדולה מאוד, ומרוב שהיה גדול מאוד בתורה כינו אותו יחיד בדורו, והחזון איש (קובץ אגרות א לב) כתב עליו כך: "אנו מתייחסים להגר"א בשורה של משה רבנו, עזרא הסופר, רבנו הקדוש, רב אשי והרמב"ם".

בני דורו של הגאון העידו עליו, כי פניו הפיקו "זיו נהורא כפני מלאך אלוקים", וכן כתב עליו המגיד מפלוצק זצ"ל (ישורון תשנ"ט ח"ד עמ' שמו) "שלא נמצא כמוהו בעולם מימות התנאים".

על פי עדותו של רבי חיים מוולאז'ין בהקדמתו לפירוש הגר"א ל"ספרא דצניעותא", עוד לפני הגיעו לגיל שלוש עשרה החל הגאון לברוא גולם, אך פסק באמצע מפני שמנעוהו מן השמים.

ועוד תיאר תלמידו רבי חיים מוולאז'ין כי כאשר העסיקה אותו קושיה בלימודו,

לא היה מכניס אוכל לפיו במשך ימים רצופים, ומראהו היה כחוש ומעונה עד שמצא את התשובה לשאלתו.

ועוד מסופר שפעם באה לבקרו אחותו שלא ראתה אותו כמה עשרות שנים ורצתה לדבר אתו, והוא הרים את העיניים מהגמרא ואמר לה - שלום, עכשיו אין זמן לדבר ניפגש בעזרת השם בעולם הבא ושם נדבר.

ופעם החתם סופר עבר באיזו עיר ונכנס להתפלל בבית הכנסת ועמד במקום מסוים, וכשסיים את התפילה אמר - מי התפלל במקום הזה? הרגשתי כאן קדושה מיוחדת, וחקר ודרש והתברר שהגאון מווילנא עבר פעם בעיר הזאת והתפלל בדיוק במקום ההוא והורגשה הקדושה באותו מקום עד זמנו של החתם סופר.

וסיפר רבי חיים מוולאז'ין, שכשהיו באים אל הגר"א מלאכים לפרש לו את הגמרא, היה אומר להם - חזרו למקומכם, אני רוצה לזכות על ידי עמל התורה.

ומסופר על הגאון מווילנא, שדקות מעטות לפני פטירתו, נטל הגאון את ציציותיו בידיו, וכה אמר לבני ביתו שנצבו סביב מיטתו: "כמה קשה להיפרד מהעולם הזה! כמה יקר כל רגע בעולם הזה! הנה, על ידי ציצית, שמחירה פרוטות מעטות מקיים היהודי מצוה ומסוגל להגיע למדרגות עליונות, ואף לקבל את פני השכינה. היכן נוכל למצוא זאת בעולם הבא?!"

וכשהאיר היום, בבקרו של היום החמישי לסוכות, ביקש הגר"א לקיים מצות נטילת לולב. הגישו לו את ארבעת המינים, ברך עליהם הגאון בשמחה ולאחר הברכה המשיך להחזיקם בידיו, וכך כשהלולב והאתרוג בידיו הקדושות, עברו רגעיו האחרונים בעולם הזה.

ליל הושענא רבה

ליל הושענא רבה הוא הלילה האחרון של חג הסוכות, ואומר רבינו האר"י הקדוש שבליל הושענא רבה לפני חצות הלילה קוראים את כל ספר דברים, ולאחר חצות קוראים את כל ספר התהילים שאותו הלילה הוא האושפיזין של דוד המלך.

וכותב רבינו האר"י הקדוש שנוהגים להיות ערים כל הלילה בליל הושענא רבה, וליל הושענא רבה קדושתו היא כקדושת יום הכיפורים, וכל יהודי צריך להרבות בתפילה ובצדקה בליל הושענא רבה.

ועוד אומר רבינו האר"י הקדוש, שהקב"ה נתן לעם ישראל חמישים ואחד ימים של חסד ורחמים, שמראש חודש אלול ועד הושענא רבה יש בדיוק חמישים ואחד ימים שהם מלאים במצוות ובתפילות, ואנו מבקשים מהקב"ה 'הושע נא' תושיע אותנו בזכות נ"א, בזכות חמישים ואחד הימים של התפילות המצוות והמעשים טובים שעשינו בהם.

הגמרא במסכת ראש השנה (דף ח ע"א) אומרת, שדעת רבי אליעזר היא שהעולם נברא בכ"ה באלול ואדם הראשון נברא ביום השישי שהוא יום א' בתשרי (ע"פ תו"ס שם ד"ה לתקופות), ואם נעשה חשבון מכ"ה באלול ועד ליל הושענא רבה יצא בדיוק עשרים וששה ימים כמניין שם הוי"ה שמו של הקב"ה.

ונאמר בספרים הקדושים שיש בשנה שתי מערכות של עשרים ואחד ימים, אחת היא זמן של פורענות והשנייה היא זמן של עת רצון, מיז' בתמוז ועד ט' באב הוא זמן של פורענות ומראש השנה ועד הושענא רבא הוא זמן של עת רצון.

זמן בשורת הגאולה

ועוד נאמר בזוהר הקדוש שאליהו הנביא יבוא לבשר על הגאולה ביום הושענא רבה, ולכן נקרא הושענא נא, שהמילה 'נא' ראשי התיבות שלה הם נ'ביא א'ליהו, שאנו מבקשים מרבש"ע תושיע אותנו ושלח לנו את אליהו הנביא, ועוד שהרי אליהו הנביא מכונה גם אליהו התשבי, והמילה 'תשבי' ראשי התיבות שלה הם ב'סוכות ת'שבו ש'בעת י'מים.

זמן כפרה לישראל

ולהבין מה מיוחד כל כך בליל הושענא רבה נביא מה שנאמר במדרש, שהקב"ה אמר לאברהם אבינו אני יחיד ואתה יחיד אתן לבניך יום המיוחד לכפר בו עוונותיהם

והוא יום הושענא רבה, ואמר הקב"ה לאברהם אבינו מי שלא זכה לכפרה בראש השנה וביום הכיפורים יזכה לכפרה ביום הושענא רבה, רואים אנו שיום הושענא רבה הוא יום מיוחד שבו מכפר הקב"ה על עוונותיהם של ישראל.

זמן מסירת הפתקאות

ועוד טעם מפני מה יש להרבות בתפילה ובתשובה בליל הושענא רבה, שנאמר בזוהר הקדוש שליל הושענא רבה הוא הזמן של מסירת הפתקאות, שבראש השנה הקב"ה כותב את דינם של בני האדם וביום הכיפורים הקב"ה חותם, אבל הגזירה עדיין לא יוצאת בפועל לביצוע עד יום הושענא רבה, ובהושענא רבה הקב"ה מוסר למלאכים את הפתקאות של גזר הדין, והם הולכים ומקיימים את מה שנכתב ונחתם בהם, ועל ידי שעושים תשובה בהושענא רבה עדיין אפשר לבטל את הגזירות.

זמן קביעת כמות הגשמים

ועוד טעם מפני מה מרבים בתפילה בהושענא רבה, שיום הושענא רבה הוא זמן החיתום שבו הקב"ה קובע כמה גשמים ירדו לעולם במשך השנה וכמ"ש ובחג נידונים על המים, ומכיוון שכל הקיום של העולם תלוי במים לכן מרבים בתפילות ביום זה.

שבע הקפות סביב המזבח

ובזמן שבית המקדש היה קיים בכל יום בחג הסוכות היו מקיפים את המזבח פעם אחת וביום הושענא רבה היו מקיפים את המזבח שבע פעמים, ונאמר בירושלמי במסכת סוטה שהטעם לכך הוא, שאנו עושים זאת זכר לחומות יריחו שהקיפון יהושע בן נון וכל עם ישראל במשך שישה ימים בכל יום פעם אחת, וביום השביעי הקיף את העיר שבע פעמים ומיד נפלו חומות העיר יריחו.

וכך נאמר בפסוקים (יהושע ו, א-ה) "ויריחו סוגרת ומסוגרת מפני בני ישראל, אין יוצא ואין בא: ויאמר ה' אל יהושע, ראה נתתי בידך את יריחו ואת מלכה גיבורי החיל: וסבתם את העיר כל אנשי המלחמה הקף את העיר פעם אחת, כה תעשה ששת ימים: ושבעה כוהנים יישאו שבעה שופרות היובלים לפני הארון, וביום השביעי תסבו את העיר שבע פעמים, והכוהנים יתקעו בשופרות: והיה במשך בקרן היובל, בשמעכם את קול השופר יריעו כל העם תרועה גדולה, ונפלה חומת העיר תחתיה ועלו העם איש נגדו".

ויש להבין את הקשר בין נפילת חומות יריחו לחג הסוכות, ויש תירוץ אחד שהקשר הוא שכל זמן שלא כבשו את יריחו עדיין היו בצל ענני הכבוד, אבל משעה שנכנסו לארץ וכבשו את יריחו כבר לא נזקקו לענני הכבוד שהרי באו אל הארץ המובטחת, ולכן באו חכמים וקישרו בין הדברים, שגם אנו נקיף את המזבח בששת הימים הראשונים של חג הסוכות פעם אחת וביום השביעי שבע פעמים.

ועוד תירוץ אומר רבינו בחיי, שביריחו גילו לנו מן השמים סוד גדול, והוא שאם מקיפים במשך שישה ימים בכל יום פעם אחת וביום השביעי שבע פעמים מיד הכל נפתח, ולכן אנו מקיפים בכל יום של חג הסוכות את התיבה פעם אחת, וביום השביעי יום הושענא רבה אנו מקיפים את התיבה שבע פעמים, וכך אנו מפילים את כל החומות המבדילות ביננו לבין הקב"ה.

חבטת ערבה

וביום הושענא רבה מנהג נביאים ראשונים לקחת חמישה בדי ערבה ולאגוד אותם לאגודה אחת, ואחרי תפילת מוסף של הושענא רבה חובטים את הערבה בקרקע שאינה מרוצפת חמש פעמים, ואומרים "חביט חביט ולא בריך" ויש בזה סוד גדול מאוד.

ואומרים רבותינו ז"ל שהלל הצעיר כשסידר לנו את לוח השנה העברי עד סוף האלף השישי, דאג שהושענא רבה לעולם לא יחול בשבת, מכיוון שאם היה חל בשבת לא היינו יכולים לקיים בו את מנהג חבטת הערבה, ומכיוון שאי אפשר לוותר בשום אופן על מנהג זה, דאג ועשה את כל החישובים כך שלעולם לא יחול הושענא רבה ביום שבת קודש, אבל לעומת זאת למרות שאם ראש השנה יחול בשבת לא יתקעו בו בשופר, ולמרות שאם היום הראשון של חג סוכות יחול בשבת לא ינענעו בו את ארבעת המינים, לא דאג הלל הצעיר שלא יחולו ביום השבת, אבל הושענא רבה לעולם לא יחול בשבת משום שאי אפשר לוותר בשום אופן על מנהג חבטת הערבה.

ואומר רבינו הבן איש חי, שהטעם לכך הוא משום שהערבה רומזת לבעלי תשובה, כי במשך החג כדי לקיים את מצוות ארבעת המינים חייבים לקחת את כל ארבעת המינים אבל בהושענא רבה לוקחים את הערבה לבד, כדי לרמוז לנו שהערבה הרומזת למי שאין בו לא תורה ולא מעשים טובים אבל אם עושה תשובה בהושענא רבה מעלתו גדולה יותר מכל ארבעת המינים, כי במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד.

חתום פה שטן ואל ישטין עלינו

ועוד טעם לחבטת הערבה ביום הושענא רבה אומר הרב הבן איש חי, שהרי כל העיכובים שיש לאדם בעולם הזה הם בגלל הקטרוג של השטן המקטרג עליו, אבל כל זמן שיהודי מקיים מצוות אין כח לשטן לקטרג עליו, ומראש חודש אלול ועד הושענא רבה עם ישראל מלאים כל הזמן במצוות, בחודש אלול בתפילה ותשובה וצדקה, ובראש השנה ממליכים את הקב"ה למלך, וביום הכיפורים מתוודים על העוונות מתוך צום, וחג הסוכות מלא במצוות מצוות סוכה ומצוות ארבעת המינים ומצוות שמחת החג, ומכיוון שכל הימים האלו מלאים במצוות אין כח לשטן לקטרג, אבל עכשיו שעומדים להסתיים כל הימים הקדושים האלו אנו חוששים שמא יבוא השטן

לקטרג עלינו, לכן אנו לוקחים את הערבה שהעלים שלה דומים לשפתיים וחובטים אותה בקרקע, ומבקשים מהקב"ה שיחתום ויסתום את פיו של השטן שלא יקטרג עלינו, ולכן אומרים 'חביט חביט ולא ברירן', כלומר שאנו חובטים בשפתיו של השטן על מנת שלא 'יברך' אותנו בלשון סגי נהור.

סגולה לשמירה

ואומר הבן איש חי, שסגולה לשמירה לאדם לכל השנה, שישמור בכיסו עלה אחד מהערבות שקיים בהם את מצוות חבטת הערבה בהושענא רבה, שהרי אמרו חז"ל בגמרא במסכת סוכה (דף לח ע"א) שיירי מצוה מעכבין את הפורענות, שהרי אם אדם לוקח אתו שיירים מן המצווה הוא למעשה לוקח את המלאך שניברא מן המצווה שעשה לכל מקום, וגם בזה שלוקח מן הערבה הוא מזכיר להקב"ה כל הזמן שיחתום את פיו של השטן שלא יקטרג עליו.

ומסופר על רבנו הקדוש בבא סאלי זצוק"ל, שכשהיה באוניה בדרכו לארץ ישראל התרגשה עליהם סערה גדולה מאוד בים והאוניה חישבה להישבר, והיה המעשה בליל שבת ובבא סאלי היה עומד ומתפלל תפילת ערבית של ליל שבת, ונוסעי האוניה כבר חשבו לקפוץ למים כי האוניה עומדת לטבוע, והצדיק אמר לשמש שלו שיערוך את השולחן עם החלות של שבת וימזוג את היין של הקידוש בגביע, והשמש אמר - כבוד הרב, האוניה עומדת לטבוע איך אפשר למזוג את היין לגביע, והצדיק התעקש. והיה לבבא סאלי גביע הקידוש של הצדיק הקדוש רבי יעקב אבוחצירא ועשה בבא סאלי קידוש בגביע הזה, וכשסיים את הקידוש אמר הצדיק לשמש - תעלה אל הסיפון ותשפוך לים שלוש טיפות של יין מהגביע לים, וכשעשה כך השמש מיד הפסיקה הסערה והים נרגע, אמר להם בבא סאלי - הוא מה שאמרו חז"ל (סוכה לח א) ששיירי מצוה מעכבים את הפורענות, שהמלאך שנברא מן המצווה ממליץ טוב בעדך, ולכן היו יהודים רודפים להשיג עלי ערבה מערבה של צדיק שקיים בה את מנהג חבטת הערבה, כי הצדיק שעושה מצוה עושה אותה בשלימות וכך נברא ממנה מלאך שלם, ואם אדם לוקח שיריים מן הערבה הוא לוקח מלאך שלם שילווה אותו בכל מקום.

שמיני עצרת ושמחת תורה

חג שמיני עצרת שמחת תורה, הוא החג המסיים את כל הימים הנוראים, הקב"ה נתן לנו את חודש אלול וראש השנה ועשרת ימי תשובה ויום הכיפורים וחג הסוכות והושענא רבה, וביום שמיני עצרת אנו מסיימים את כל הימים הנוראים ובו יש את הקדושה הגדולה ביותר.

אומר רבינו האר"י הקדוש (ע' בספר שער הכוונות דק"ח ע"ב) אם אדם הראשון לא היה אוכל מעץ הדעת, לא היה את ראש השנה ולא את יום הכיפורים, ולא את חג הסוכות כי כלל לא היינו יורדים למצרים, אלא היה רק את יום שמיני עצרת ושמחת תורה.

שלמה המלך אומר (משלי לא, כה) "עוז והדר לבושה, ותשחק ליום אחרון", ומבאר הגאון החסיד רבי אליהו מווילנא, שבמילה 'עוז' המסמלת כח רומז שלמה המלך על ר"ה ויוהכ"פ שהם ימי דין, ובמילה 'הדר' הוא מכוון על חג הסוכות שבו נצטווינו ליטול פרי עץ הדר, 'ותשחק ליום אחרון' הוא יום שמיני עצרת.

הגאון מווילנא אומר שבכל חג יש את המצווה המיוחדת לו, למשל בחג הפסח את מצוות אכילת מצה, ובחג סוכות את מצוות הישיבה בסוכה ומצוות נטילת ארבעת המינים, אבל בשמיני עצרת אין בו שום מצוה מיוחדת אלא לשמוח שאנחנו בנים של בורא עולם, שנאמר בתהלים (קיח, כד) "זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו".

חג הסוכות הוא זמן של שמחה ויש מצוה גדולה לשמוח בו, ובא הקב"ה ואומר לעם ישראל שאחרי חג הסוכות יש את חג שמחת תורה, לומר לך שכל השמחה הגדולה של כל החג היא על הזכות הגדולה שיש לנו את התורה הקדושה.

וניתן לבאר את מהלך הזמנים של חודש תשרי, שבראש השנה הקב"ה מתגלה אלינו כמלך ועיקר עניינו של היום הוא מלכויות שאנו ממליכים עלינו את הקב"ה, וביום הכיפורים הקב"ה מתגלה אלינו כ'אב הרחמן' שמוחל מכפר ומטהר את בניו מן העוונות, ובסוכות הקב"ה מתגלה אלינו כבעל ואנו הרעיה, אבל יש הבדל בין סוכות לשמיני עצרת שבסוכות הקשר הוא עדיין חלקי, והקב"ה עדיין לא מכניס אותנו לביתו אלא רק לבית ארעי בבחינת אירוסין, ואילו בשמיני עצרת הקב"ה נכנס אתנו לחדר הייחוד בבחינת נישואין, ומכאן גם השמחה הגדולה של סוכות שעל בחינה זו נאמר (הושע ב, כא)

"וארסתיך לי לעולם". ואולם ברור שהקשר השלם והעליון יותר הינו בנישואין, שהוא עניינו של שמיני עצרת, שאחר מהלך המועדים של השנה כולה זוכים להגיע לחיבור השלם והעליון של ישראל והקב"ה, כדברי הגמרא במסכת סוכה (נה ב) "משל למלך בשר ודם שאמר לעבדיו 'עשו לי סעודה גדולה' ליום אחרון אמר לאוהבו 'עשה לי סעודה קטנה כדי שאהנה ממך'".

זהו שכ' בס' יסוד ושרש העבודה סוף שער האיתון, שכל הזהיר בשמחה של תורה ביום זה, בטוח שלא תופסק תורה מזרעו. ועל ידי שמחה זו אנו זוכים גם לכך שהתורה לא תמוש מפינו ומפי זרענו עד עולם, כמ"ש חז"ל שכל מצוה שקיבלוה בשמחה מתקיימת על ידם לעולם.

קשה עלי פרידתכם

ונקרא שמיני עצרת מלשון עצירה, משל למלך שעשה סעודה גדולה לכל עבדיו והיה בנו טורח בסעודה שבעה ימים, ואחרי שבעה ימים חזרו כל השרים אל מקום מושבם ונותר רק בן המלך, ואמר בן המלך שגם הוא רוצה לחזור לביתו, אמר לו המלך - קשה עלי פרידתך, בבקשה ממך התעכב רק עוד יום אחד ונעשה סעודה ונאכל רק אני ואתה.

וזו לשון המדרש בילקוט שמעוני (פר' פנחס בסוף רמז תשפ"ב) "אמר רבי אלכסנדרי: משל למלך שבאה לו שמחה כל שבעת ימי המשתה והיה בנו של המלך טורח עם האורחים, וכיון שיצאו שבעת ימי המשתה אמר המלך לבנו - יודע אני שכל שבעת ימי המשתה היית טורח עם האורחים, עכשיו אני ואתה נשמח יום אחד ואיני מטריח עליך הרבה, אלא טול תרנגול אחד וליטרא אחת של בשר. כך כל שבעת ימי החג ישראל עסוקים בקרבנותיהן של אומות העולם, דאמר ר' פינחס: כל אותן שבעים פרים שהיו ישראל מקריבין בחג כנגד שבעים אומות, וכיון שיצאו שבעת ימי החג אמר הקב"ה לישראל: עכשיו אני ואתם נשמח יחד ואיני מטריח עליכם הרבה אלא פר אחד ואיל אחד, וכיון ששמעו ישראל כך התחילו מקלסין להקב"ה ואומרים זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו, אמר ר' אבין: אין אנו יודעין במה לשמוח אם ביום אם בהקב"ה, בא שלמה ופירש נגילה ונשמחה בך, בך בתורתך, בך בישועתך, אמר רבי יצחק: בך בעשרים ושתים אותיות שכתבת לנו בתורתך".

הנמשל הוא כך אמר הקב"ה, הרי בחג הסוכות מקריבים בבית המקדש שבעים פרים כנגד שבעים אומות העולם, ולאחר מכן אמר הקב"ה קשה עלי פרידתכם בבקשה ממכם התעכבו עוד יום אחד, והוא חג שמיני עצרת שבו מקריבים פר אחד כנגד עם ישראל.

יום של קרבת אלוקים

שואל רבינו הקדוש הבן איש חי, לכאורה מה יעזור שנתעכב עוד יום אחד הרי גם למחרת תהיה קשה הפרידה? אלא

אומר הבן איש חי בשמיני עצרת כשאנו שמחים ורוקדים עם ספרי התורה, אנו זוכים לקרבה כל כך גדולה עד שאין זו פרידה יותר אלא מעתה ואילך אנו נשארים כל הזמן קרוב להקב"ה.

אם נרצה לראות מה עצומה קרבת האלוקים לה ניתן לזכות ביום שמחת תורה, נביט בדברי האר"י הקדוש שאמר שזכה לרוח הקודש רק בזכות שבשמחת תורה היה רוקד והיה שמח מאוד עם ספר התורה, ובשעה שיהודי רוקד ושמח עם ספר התורה ביום שמחת תורה נמחלין לו כל עוונותיו.

שמחה לגומרה של תורה

לכאורה היה צריך לעשות את יום שמחת תורה בחג השבועות שבו קיבלנו את התורה ולא בשמיני עצרת?

אלא אמנם בשבועות קיבלנו את התורה, אבל כל זמן שלא למדנו את התורה ושבענו מטובה אין לנו שמחה אמיתית בה, רק עכשיו כשאנו נמצאים בפרשה האחרונה של התורה פרשת וזאת הברכה כבר ראינו את המתיקות של התורה, רק כעת אנו יכולים לשמוח בתורה באמת.

ועוד בחג השבועות אנו שמחים על קבלת התורה, ובשמחת תורה אנו שמחים שמחה גדולה יותר, משל למה הדבר דומה לאדם שנתנו לו מתנה ולא ידע מהי המתנה, אם כן מעצם קבלת המתנה הוא שמח במעמד קבלת המתנה שמחה קטנה, אבל אחרי שגילה מהי המתנה וראה כמה המתנה טובה הרי שמיד הוא שמח שמחה גדולה עוד יותר, כך בחג השבועות קיבלנו את התורה אבל עדיין לא למדנו מה כתוב בתורה, א"כ היתה לנו שמחה אבל שמחה קטנה כי עדיין לא הכרנו את המתנה, אבל בשמחת תורה שהוא הזמן שבו כבר סיימנו את כל התורה כולה וראינו כמה טובה היא, הרי שהשמחה גדולה ביותר.